

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Qvinta Sive Clavdivs Tomvs Prior - Res extra Europam gestas, & alia

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1661

Liber Octauus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14197

HISTORIAE
 SOCIETATIS IESV
 PARTIS QVINTAE
 TOMVS PRIOR

A.C. 1588.

Liber Octauus.

Soc. 49.

1
 Sixti diploma de spurrijs &c.

2
 Difficultas in eo Societatis à Pontifice subleuata.

3
 Alterum diploma Sixti & ex eo tria domicilia de signata quorum Praesides nouitios admitterent

4
 Haec difficultates postea sublatae sunt à Gregorio XIV.

5
 Mandata Visitatoribus data.

ANNO 1588. propter noua duo Pontificis Sixti Diplomata Societati nonnihil discedendum fuit ab earratione, quâ suis ex legibus in admittendis Tyronibus vitur. Priore diplomate Pontifex tum Spurijs ab Religionum arcebat ingressu, tum ceteros, qui cooptandi essent, vetabat recipi nisi in Generali, seu Prouinciali conuentu. Ac primo quidem in capite, quia nihil priuatim Societati detrahebatur, simpliciter obtemperatum est: posteriore magna creabatur difficultas, quod Societas conuentus sane quam infrequentes habeat; vtique Generales nullos statos: Prouinciales autem non nisi tercio quoque anno, quod in tempus si petidores differrentur, planum erat, & ijs & Societati perniciosum, & intolerandum fore. Eam difficultatem cum Pontifex cognouisset, benigne concessit, vt prater tres menses ante Congregationem Prouincialem, reliquo tempore cuique Prouincialium adhibitis in Consilium ordinarijs Consiliarijs suis, atque examinatore, nisi forte ipse Consiliarium esset è numero, Tyrones adlegendi potestas esset; ita tamen, vt si quis dissentiret, sententia eius, & causa ad Congregationem Prouincialem suo tempore referretur. Sed non diu hic ius obtinuit. Nam post paulo alterum Pontifex in declarationem prioris diplomata confecit, in quo, & reuocavit, quod Societati priuatim tradiderat, & constituit, vt vbi fieri non possent, aut non essent in more conuentus, trium, aut saltem duorum domiciliorum ad recipiendos Tyrones conuenirent Praesides. Huius Constitutionis causa Societatis Praepositus decreuit, vt tria quaque in Prouincia designarentur domicilia, quorum Praesides ad eam deliberationem conuenirent, vna cum Prouinciali: & horum suffragijs res pro maiori numero sententiarum statueretur. Adesse tamen etiam Consiliarios Prouincialis voluit, non quidem cum suffragij iure, sed maioris notitiae causa. Haec admittendi Nouitios forma seruata est ferme triennium, quoad Gregorius Pontifex XIV. in suum ius pristinum Societatem restituit. Nam quamquam non sine multorum consilio, magnaue cura Nouitiorum in ea delectus haberetur, tamen potestas omnis penes Generalem est, ab eoque Prouincialibus, quo cuique modo maxime conueniens iudicet, impertitur: ita vt in multos necessario spargenda non sit. Multas in Prouincias missi destinatiue de more Visitatores, ante omnia monici, vt in suae quemque vocationis, & institutorum Ordinis cognitionem intimam conarentur adducere: Tollendis nationum studijs, fouenda mutuae consensioni, & charitati perfecta, ac mem-

membris eum suo capite coniungendis insisterent. Ipsos etiam domici-
liorum Rectores diligenter instituerent, ut cum perfecta sui victoria,
Orationi, & familiaritati cum Deo dediti, præcipuam curam in spiri-
tuali profectu sibi parentum collocarent; adeoque paternam præ se
caritatem ferrent, ut cum omni fiducia ab ijs consilia, & adiu-
menta inferiores peterent, existimantes se velut aliud esse, aliud vitia
sua; & ad superiorem confugientes, ut vna cum illo ad tollenda ea
conspirent. Denique quæ in pastoralis superioris anni Epistola adnotata sunt
capita, præcipue curanda Visitatoribus proposita.

Romanam Prouinciam Ioannes Baptista Carminata: Mediolanensem,
rediens è Gallia Laurentius Magius recognouit: alij alias, ut suo loco
diceretur.

Multum interim Generali Præposito negotij fuit, ut laborantibus
Prouincijs Transyluanæ, Belgio, & Hispaniæ opem ferret: & ipsa in
Urbe principio anni procella non leuis exorta est. Nam Diabolus, qui
optima quæque acerbissime odit, & infectatur: uti summum Euangeli-
cæ Paupertatis decus olim in Sancti Francisci nascente Ordine inui-
dit, multisque oppugnauit machinis, ita speciem obedientiæ pulcherri-
mam, quæ hic maxime Ordo gloriatur, iam pridem inuidebat ei, de-
formareque, ac capere conabatur: hoc demum anno apertum bellum
indixit, satellitem nactus idoneum Iulianum Vincentium, ex Aquitania
Prouincia, hominem, ut apparuit, mentis haud plane constantis. Is cum
in Collegio Burdigalensi degeret, uti supra commemorauimus, Protasij è
Franciscano Ordine viri boni, nobilisque Prædicatoris dicta pro concio-
ne, & librum, quem de Christiana Doctrina idem ediderat, notare
cœpit, librumque ipsum cum censura, & multa in concionibus ani-
maduersa, Romam misit. Quæ uti æquum erat, pro Sancti eius Tribu-
nalis veneratione, quanquam nihil habere solidi videbantur, tradita
Quæstoribus sunt. Iuliano interim volenti, cum domi sediciosus esset,
dictaque in Prouincialem, & alios diceret, partim in pœnam, partim
experiendæ curationis gratia, Compostellana peregrinatio iniuncta. Inde
aliquandiu in Hispania hæsit: tum repente Romam accurrit, ab aliquo,
ut suspicio fuit, perturbatorum instinctus. Romam vbi venit per ocium
ad Sancti Andree colligendo animo, instaurandoque concessum, dum
Constitutiones, deque Obedientia Epistolam Beati Patris peruolutat, vn-
de salubres debuit haurire succos, inde vitio prauæ mentis, venena
traxit. Multas excerpit sententias, additaque maligna interpretatione,
tradit Sixto Pontifici, tanquam ijs non modo falsa, verum & hæretica
dogmata sancirentur. Summa hæc erat, Ex obedientia cæca, qua
iubentur Inferiores Superiorum mandatis simpliciter, ac sine inquisitio-
ne tanquam voci Domini, ipsummet in imperante Christum consideran-
tes, obtemperare, stultam per calumniam volebat effici, obtemperan-
dum esse, etiam si errores, & crimina imponerentur; aut certe Socie-
tatis Præsidibus autoritatem tribui, quæ in Summo tantum Pontifice
est, ut quicquid ij decernant, præcipiantque, errare non possint. Hæc
arx, hic erat cardo calumniarum, quas misellus nec quantum sibi vi-
debatur, doctrina pollens, & cerebro multum laborans, multis ineptia-
rum voluminibus explicauit, detulit Pontifici, late per alios disipa-
uit. Neque ea contentus impudentia, facinus nouum, planeque in-
dignum adiecit. Cum Procuratores Hispanicarum Prouinciarum etiam-
num Romæ adessent, siue captans bonorum virorum simplicitatem,
siue tentans fidelitatem, cum Ludouico Santandero Castellæ Procurato-
re exposulare grauiter cœpit de Moderatorum seuerio nimis imperio,
inprudentialique, & alijs id genus. Quæ Santanderus audiens, cum
esset antiquæ vir probitatis, institit placide, ac pie partim edocere,
par-

6
Turbæ Iulia
ni Vincentij
contra obe-
dientiam.

7
Iulianus
Protasium
Franciscanum
temere accu-
sat
Inquietus, &
seditiosus
Burdigala
Compostel-
lam mittitur
Inde Romam
venit.

Et propo-
sitiones ex
Epistola
Signatij de
Obed. excer-
ptas ad Pon-
tificem de-
fert.

partim consolari hominem, & hortari, vt potestati se Præpositorum permitteret; eos loco duceret Dei: eamque obedientiam viam tutissimam existimaret; & alia, quæ Sancti Patres de bonis Obædientia tradunt. Ab eo Colloquio recedit Iulianus specie multo melior, re longe deterior. Exarat in scheda quædam capita, prout ipsi libuit: illud inter cætera, vt ipsemet postea professus est: In rebus fidei Præpositum Generalem Societatis errare non posse. Deinde ad Santanderum regressus, Neminem ait se reperisse, qui ita se consolatus sit, qui tam apte ad suum sensum, suumque morbum locus sit: velle se eas voces tanquam monitorem, & Santanderi erga se benevolentiam monumentum conseruare. Proinde ne grauaretur sua illis manu nomen suum, adscribere. Vir innocens alios de se metiri solitus Santanderus, qui ingenium hominis illius minus norat, sperans eam rem aliquid habituram utilitatis ad cari Sodalis consolationem, pagellam, quæ offerretur, ne lectæ quidem suum nomen adiecit. Quod cum mox tantam rei salutarem inueniam Claudio Generali narraret, is vehementer nimiam eius simplicitatem accusauit. Et quia persimile Colloquium habuerat Iulianus cum Alfonso Deza Toletanæ Prouinciæ Procuratore, protinus admoneri eum iussit Claudius, ne si idem Chirographum, aut quicquam simile Iulianus item ex ipso postularer, vilo modo sibi imponi sineret. Ac mire opportuna admonitio fuit. Cum eadem præfatione adfuit subinde captator, orans, atque obsecrans, vt ad maiorem autoritatem, virique memoriam Chirographo, & nomine suo pagellam, in quam monita eius retulerat, consignaret. Quem Deza, qui equum erat, cognitum plane reiecit. At Santandero averti calumniam non potuit. Cum Iulianus illum manu eius signatum libellum Quæstoribus tradidisset, innocens Dei seruus in custodiam ducitur. Cæterum quæ in Epistola B. Patris, & Constitutionibus notata Pontifex acceperat, cum cognoscenda Quæstoribus tradidisset, hi cæcissuram satis acrem edidere. Nimirum perstinxit insuetos quorundam oculos splendor tam mira lucis. Fecit etiam causam suspiciosam, quæ de Præpositi Generalis mandato Robertus Bellarminus triplicem disputationem confecit, manifestis rationibus, sacraque scriptura, & Sanctorum Patrum testimonijs solide communitam. Quarum prima ostendebat Obædientiam cæcā summā in laude poni debere. In altera nominatim respondebat calumnijs in Epistolam B. Patris de Obædientia à Iuliano coniectis. Postrema demonstrabat nullo modo tribui à Societate Generali Præposito, alijsue eius Rectoribus certam, & nunciam aberrantem præcipiendi, statuendique autoritatem. Communes, & euidentis in his omnibus erat argumentum, quod si vitia, quæ obiectabantur, Societatis Institutum contineret, & Concilium Tridentinum, & Summi Pontifices dum illud comprobarunt, & laudarunt, procul dubio errassent, quod nefas est dictu. Deinde cum obædientia cæca, & simplex non vnus Societatis propria sit, sed disciplinis omnibus religiosis, atque adeo toti Ecclesiæ Sanctæ communis, eademque commendetur, ac præcipiatur ab grauissimis omnium ætatum Doctoribus (quæ Bellarminus allatis exemplis apertissime demonstrabat) Profecto si vitiosa esset, Ecclesia in errore, ac vitio versareret, quod item est impium cogitare. Sed quoniam pulcherrima hæc virtus non modo accurata defensione, sed etiam summa commendatione digna est, licebit nobis quoque in ea non nihil immorari. Nihil enim certam, simplicem, neutiquam scrutantem quid, à quo, & quomodo rem imperetur, imperio solo contentam, nisi id appareat legi Dei mani-

9
Vincentij de
testabilis
iraus.

10
Eam Alfonso
Deza oportune
monitus vitat.

11
Sed illa circum
uentione
Ludouicus
Santanderus
coniecit in
carcerem.

12
Acri censu
ra in Episto
lam Obædien
tiz.

13
Bellarmini
disputatio
triplex in
defensionem
Obædientiz.

14
Quid sit
Obædientia
cæca.

manifeste contrarium. Quæ exceptio etiam si taceretur, intelligenda ubique esset: & tamen à B. Patre tum in Constitutionibus, tum in Epistola, sæpius disertis verbis exprimitur: ut mirum videri posset ullam cuiquam in hac re hæsitandi occasionem fuisse. Porro obedientia cuiusmodi cæca est illa, quam scite Ioannes Climacus simul oculatam appellat, cum Dominus, inquit, illuminat cæcos obedientium oculos ad contuendas Magistri virtutes, idemque eos excæcat, ne defectus videant. Hæc ut idem loquitur, est inexaminitus, & indiscussus motus, spontanea mors: vita curiositate carens, securum periculum, discretionis depositio inter diuitias discretionis. Huius causa S. Basilius ait, imprudentem, insipientem, ac stultum apud semetipsum debere esse eum, qui obedit: quod faciebat, ut de se ipso narrat, B. Dorotheus, qui nisi Præpositi autoritas accederet, quicquid suum esset, malum, ac perniciosum, à Dæmonibus, ab affectu ægroto, à statu turbato esse existimabat. Hæc est, quam Pynusius Abbas accedenti ad Religionem Nouitio ita descripsit, stultum te secundum Apostoli sententiam facias in hoc Mundo, ut sis sapiens, nihil scilicet discernens, nihil dijudicans ex his, quæ tibi fuerint imperata, sed cum omni simplicitate, ac fide obedientiam semper exhibeas: illud tantummodo sanctum, illud vtile, illud sapiens esse iudicans, quicquid tibi, vel lex Dei, vel senioris examen indixerit. Per hanc (ut Cassianus ait) Monachi illi à magno Antonio, Macario, & alijs Sanctissimis eruditi Magistris, sic vniuersa quæcumque fuissent à Præposito suo præcepta, tanquam si à Deo cælitus edita essent, sine vlla discussione complere festinabant, ut ne impossibilitatem quidem præcepti pro Senioris sui reuerentia metirentur. Quod & S. Benedictus suis faciendum præcepit. Quia, ut S. Thomas interpretatus est, An aliquid sit possibile, subditus non debet suo iudicio definire, sed in vnoquoque superioris iudicio stare. Per hanc S. Hieronymus monebat Rusticum, ut crederet salutare quicquid Præpositi Monasterij præciperet, nec de maiorum sententia iudicaret. Hanc S. Augustinus, ut refert S. Bonaventura, simplicem sine discussione; B. Dorotheus, Bernardus, & alij indiscretam appellant. Quod non licet subditis discernere, sed statim simpliciter obedire. Hæc est, inquit Bernardus, Obedientia, indiscreta, simplex, sincera, prudenter imprudens, & sapienter insipiens. Hic est summus ille apud S. Bonaventuram gradus, Cum obedimus, inquit, homini indiscreto, & dycolo, & despecto, in persona Dei, Vnde Petrus: Serui obedite Dominis non tantum bonis, & modestis, sed etiam dycolis. Hanc obedientiam describens Basilius vult obedientes similes esse ouibus, quæ viam ingrediuntur, quamcumque Pastor demonstrat, nihil curiosius perscrutantes: vult similes esse instrumento fabрили, quod ad quoscumque vsus velit Faber, obsequitur. Eodem S. Franciscus cadaueri comparat. Humbertus quintus Prædicatorum Generalis Magister, vir, & sapientia, & virtute præstans auro ductili, ac flexili virgæ. Et addit ad suos scribens: Sitis vt rotæ volubiles, quæ secundum impetum spiritus mouebantur, Sitis vt iumentum apud Deum, cuius dorso indifferenter quælibet imponuntur. Quæ cum ita sint, quid potest esse certius, quam quod tanto consensu tot, tantaque Ecclesiæ Sanctæ lumina, & præceptis tradiderunt, & vsu? Si sua quisque in arte dignus est fide; en hic fuit sensus omnium, qui religiosas condidere familias, vel in ea disciplina præstantissimi iudicati sunt. Si Doctorum Ecclesiæ valet autoritas, hæc, vt alios taceam, Basilij, Hieronymi, Augustini, Gregorij, Deinde S. Thomæ Aquinatis, & S. Bonaventuræ docent oracula. Est tamen etiamnum aliquid certius, nempe ipsa Christi Domini clara, & Sacrosancta

Et Patrum
autoritati-
bus compro-
batur.
S. Ioannis
Climaci Sea
læ gr. 4.

Cass. l. 4. c. 44

S. Benedicti.
S. Thomæ
Aquinatis.
S. Hierony-
mi.
S. Augustini
S. Bonauen-
turæ.
S. Dorothei.
S. Bernardi.

De grad.
virt.

S. Basilij.

S. Francisci.
Humberti.

15
Quam extra
omnem re-
prehensio-
nem sit Do-
ctrina de
obedientia
cæca.

sancta vox, Qui vos audit me audit; Qui vos spernit, me spernit. Nam quis obsecro neget perfectam, ac simplicem Obedientiam, Christo Domino, ac Deo deberi? At is ita iubet audiri Vicarios suos, tanquam se ipsum. Nam ea verba etiam de Religiosorum Præpositis Basilius, Benedictus, Bernardus, Bonaventura, Vincentius Ferrerius præter ceteros intelligunt.

Hæc in specimèn delibasse sufficiat ex multò longiori dissertatione Bellarmini. Neque enim sine stomacho nunc hoc loco legerentur quæ ille tunc vtiliter, immo necessariò, vberius pertractauit; occurrens singillatim singulis argumentis à Iuliano Vincentio apud sacros Quæsitores allegatis aduersus Catholicam, & Religiosam de Obedientia Doctrinam. Quæ argumenta etsi erant futilissima; tamen quòd à Sacerdote in speciem sui compote, ritè ac legitimis adhibitis iuris formulis ad sacrum Tribunal deferrentur, qui ei præsidebant Patres Purpurati, ac Prælati reliqui ad fidem suam pertinere arbitrabantur ea expendere, ac sine præiudicio considerare. Quare illi, & interdum ipse Pontifex, ea Generali Societatis proponebant, & quid contra opponeret sciscitabantur. Sed nihil magis valuit ad istorum, sophismatum vulgo traducendam vanitatem, quam capitis vnde prodierant manifestò denique infania comperta. Versabatur ille domi nostra, potestati Præpositorum priuilegio exemptus, velut Timon quidam Misanthròpus, tristissimus, & suspiciosissimus virorum; & quotidianis ad sacros Quæsitores libellis alios aliosque domesticorum, deferebat grauissimè indignans si non statim, vt in Santandero factum, erat gausus, in publicum carcerem traherentur quos ipse accusasset. Tædere capit post aliquam experientiam grauissimos illos viros querelarum leuis hominis, atque vt multis ex signis apparebat, diris intemperijs iactati. Ergo ægrius admittere, frigidius audire importunè de more ventitantem; ac cum iam non privatos quospiam è numero domesticorum, sed capita ipsa, proceresque ac Summos Præpositorum criminaretur, vultu ipso, ac nutu aspernari. Quæ ille, vt erat supra modum irritabilis, ac præceps, nec ferre, nec dissimulare valens; primùm quidem partes inuadebat Iudicum, condemnans quos detulisset; ac Paulum Hoffæum, exempli causa, Assistentem Germaniæ, quem frustra denunciasset, excommunicatum palam pronuncians: in quo erat tam væcors, vt mensam domi communem adire recusaret, si sedentem ad eam Hoffæum esset conspicatus, quod excommunicato conuisci se nolle diceret; id enim sacris Canonibus vetari. Ac pari furore costum domesticorum quotidie certâ horâ celebrari solitum iussu Generalis, Deo propitiando in tot hisce Societatis periculis extraordinariâ recitatione certarum litaniarum, ipse vnus refugeret, causatus eas preces contra se indictas. Paulò post hæc palam obtrectare Cardinalibus cæpit quos rabiosis suis criminationibus minus credulos minusque morigeros experiretur. Hi cum amentes eius voces ipsos culpantis, & coniuuentiæ in grauissimis delictis, ac in sui muneris functione ignaue negligentie temerè damnare ausi, satis ex multorum, qui audierant, testimonijs cognoscent, corripere hominem iusserunt, & in Sacra Inquisitionis carcerem compingi. Hic ille interrogatus à legitimis eius loci Ministris, adeò præterita non emendauit, vt perniciosius rueret, Sanctissimum ipsum Dominum Sixtum V. Pontificem maximum, & Christi Vicarium calumniari atrociter non verens, & impudentissimè reprehendere. Luisset pœnas tantæ temeritati debitas præceps homuncio, nisi amentie miseratio seueritati obstitisset. Satis visum supplicij, detinere Insanum perpetuis vinculis, interimque allidentem parietibus caput, ne suæ ipse vitæ vim afferret, prohibere; quoad paucis post mensibus, anno

16
Iuliani Vincentij prolapso per gradus.

17
Iulianus conicitur in carcerem.

18
Et ibi moritur.

Soc. 49.

anno sequenti, ærumnosæ custodiæ finem infelix ibidem moriens inuenit. At Santanderus insidijs Vincentij tractus in carcerem, paucorum ibi spatio mensium aliquoties interrogatus, ita satisfecit, eaque innocentia suæ, ac rectæ mentis dictis factisque specimina edidit, vt ijs diligenter obseruatis, qui sacro causarum Fidei Tribunali præfunt, maturè remittendum donum, etiam ante plenam, iuxta receptas eius fori formulas, absolutio- nem causæ, censuerint; non sine adiuncto testimonio elogioque præclaro sanæ Doctrinæ, ac probitatis viri. Longè is aberat à sententia eorum, qui res nouas moliebantur in Hispaniâ. Quare audita illic eius compre- hensio spem illis addiderat, & alacritatem capta vrgendi, quæ vtraque nunciata postea eius in integrum restitutione honestissimâ, Vincentijque Sycophantæ miserando exitu, non parum refrixerunt. Obseruare hic iuuat Dei è tentatione profectum elicientis beneficam in Societatem pro- uidentiam. Obedientiam, primarium & solidissimum disciplinæ omnis nostræ fundamentum succutere hostis Bonorum malus Dæmon hoc exci- tato domestico calumniatore tentat. Contra autem accidit, diuino uti- que beneficio, vt successu ipso, ac catastrophæ infelicis illius, saluberrimo cunctis exemplo sanciretur obedientia in Societate utilitas atque ne- cessitas. quippe cuius defectum manifeste apparuit, Miserrimo illi per- niciosissimum fuisse. Si enim illè cum insanire Burdigalæ capit, Pro- tasio Prouinciali Ordinis Minorum Viro reuerendo, probatæ religionis sanæ- que Doctrinæ, temerè, vt retulimus, accusando, in Moderatorum dome- sticorum errorem illi suum benignè monstrantium, potestate fuisset; ac non contra, iudicium suum fallum, ac temerarium sapientibus ipsorum, monitis præferens, vim suam in ipsos conuertisset, Prouincialem quo- que suum Lohierium in crimen calumniosissimè vocans; haud quaquam, in tantam vesaniam deuenisset, vt Sanctum Ignatium autorem Epistolæ de Obedientiâ, damnare hæreseos auderet; indeque gradu facto venera- biles Ecclesiæ Doctores Sacri Tribunalis Iudices, ac Senatus Apostolici Purpuratos, postremò quòd mentione ipsa execrandum est, Christi Vi- carium fanaticis maledictis inceseret. Illius olim à Diabolo seducti pseu- domonachi dementiam imitatus, de quo S. Dorotheus testis oculatus me- morat. Primum cum cunctos, qui superiores ipsi in congregatione videbantur superbè contempnisse, præter vnum inter ipsos eminentem, Zozimam. Deinde hunc quoque aspernatum, cunctosque pariter, præ- ter vnum Sanctum Macarium; paulò post Macarium quoque reijcere ca- pisse, solos aliquo se in pretio habere iactantem Magnum Basilium, & Gregorium Theologum; quos denique ipsos nauseauit, Petro ac Paulo principibus Apostolis vnus se credere professus. Neque hîc miser constitit; nam & horum pertæsus soli Sanctissimæ Trinitati se se acquiescere mentem- que, ac iudicium proprium subijcere iactabat. Donec ad extremum expedi- to in horrendum blasphemæ barathrum saltu, Deo quoque ipsi optimo maximo obrectare sceleratissimè cepit.

Inter vrbanas hæc molestias, in ædem Recinetensis Collegij, quæ Sancto Martyri Vito sacra est, quædam Diui eius reliquiæ, & alio- rum Sanctorum, magnis honoribus, festaque Ciuitatis, & omnium Ordinum gratulatione illatæ sunt. Sancti Viti sacra Lipsana spectatæ vir- tutis, primæque Neapoli Nobilitatis femina Lucretia Caracciola dona- uit. Eadem pompa in Collegij Maceratensis templum ab templo prin- cipe dono Antistitis Galeatij Moroni ex inclyto S. Vrsulæ comitatu trans- latum est caput. Hoc anno duo in Sicilia recepta Collegia, Minæi, & Calatanefettæ, de quibus insequenti anno dicetur. Vercellense ab templo, & domo Sancti Petri, quæ minus erant culturæ Ciuitatis ido- nea, ad templum Sanctissimæ Trinitatis, ac domos adiunctas migra- uit: quæ Pontifex Sixtus attribuit, Ciuitate ipsa curante, studio ma-

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

A A A

xime

19
Santanderus libera-
tur honorifi-
cè.

20
Exempli
Vincentiani
utilitas ad
meritum,
obedientiæ
intelligen-
dum.

21
a S. Dorothei
Doctr. s. de
Humilitate.

22
Reliquiæ do-
natæ Colle-
gio Recine-
tensi.
Et Macera-
tensi.

23
Minæense,
& Calatane-
fettense Col-
legia rece-
pta.

24
Vercellense
Collegium
mutatum.

xime Felicis Bertodani Abbatis, & Philiberti Burontij Præpositi Sancti Eusebii Vercellensis. Duo ibi nunc primum auditoria discipulorum instituta.

24.
Missonis
Cretensis
initium.

Inchoata est Missio Cretensis; Petrus Carrara Patavinus, qui ab arcanis Venerorum Legato, tum Cardinali Comensi fuerat, vir prudens, ac pius, Rethimi (quod & Milopotamum est) creatus Episcopus, reperit totam Insulam animorum auxilijs plurimum indigentem. Cuius in leuamentum, cum Romam venisset, magnis precibus institit à Pontifice, ut duo Societatis Collegia in ea condi vellet. Probanit Consilium Pontifex: sed cum res in promptu non forent iustis sustentandis colonijs, quatuor impetrauit dumtaxat Socios, qui temporariam stationem haberent. His præfectus est Franciscus Massarellus: quibus subinde accessit Philippus Triuisianus, quem Io: Baptista de Monte, Venerorum militiæ Præfectus, Cretenses Arces, & præsidia inspecturus, viâ comitem, & Confessarium impetrarat. Optime cesserunt initia. Non cessatum ab consuetis per Italiam excursionibus, euentu uti semper egregio. Inde & laborum finem Philippus Caponagus felicem adeptus. Postquam

25.
Mors Philip-
pi Caponag-
gi.

Centurionis Episcopi accitu Saouonæ operam admirabili cum fructu nauarant, Nouariensi Diocesi alterum iam mensem defudantem in ipso suggestu febris aggreditur. Refertur Aronam, inque magna sanctitatis opinione, in qua à prima adolescentia in Societate perseuerarat, decedit. Fœmina id piæ, cui Philippus à Confessionibus erat, demonstratum diuinitus ferunt. Dum preces pro illo ardentem facit, videre sibi vitam est eximia proceritatis arborem, ramos late fundentem, quos vberissimi fructus, floresque pulcherrimi vestiebant: sed trunco mox arescente, & morientibus ramis, inde miri candoris egressa columba celeri volatu subit in Cœlum. Ex medio quoque laborum cursu raptus est Senis Marius Fabritius Verbi Diuini acerrimus præco, & maxime salutaris: cui testimonium religiosæ vitæ, ac bonæ facultatæ satis luculentum, & amplum esse potest cura, ac desiderium, fide prope maiora, quibus Ciuitas, & de ægro laborauit, & profecuta est mortuum. Nichilo minorem Neapolitanis Iudicium reliquit Andreas Spinula. Inuaserat ibi Collegium, multosque prostrauerat vis mali contactu serpens. Inde dum suis Andreas omni officij genere præsto est, morbum contraxit: coque patientissimè tolerato, quod magni animi, Christianæque fortitudinis exemplum ediderat septimo ante anno, ab Clericatu Cameræ Apostolicæ ad Societatem accessit, idem præbuit discessu à vita, quam libens pro suis fratribus posuit. Et fuerat vita omnis plena religiosi exempli, quam ex hoc vno æstimare profectu licet. Cum delicatæ extramodum corporis insueneret curæ (ut fufius in loco est dictum) tamen ita se se vicit, ut in supremo morbo, cum præ imbecillitate stomachi è contusis carnibus iuscula præberentur Medicorum iussu, id contenderit studio paupertatis, & euicerit, primo, ut ex communi opsonio illa fierent, deinde ut non ex integris, & intactis partibus, sed ex reliquijs mensarum, cum diceret eas reliquias fore satis. Quod ego ab Andrea Eudæmonioanne noti ingenij scriptore, qui ægroto Spinula aliquandiu ministravit, acceptum grauitate affirmatum, prodendum censui.

26.
Et Marij Fa-
britij.

27.
Et Andreæ
Spinulæ Re-
ctoris Neap-
olitani.

Demortuo successit Rector Alfonso Agazarius Senis accitus, cum tres principes familias in ea Ciuitate, vixdum ex veteribus, grauibulque inimicitijs magna omnium lætitia inter se reconciliaffet. Digni quoque memoria sunt Petrus Angelus Consul Perusinus, & Cosmus Stella Brixienfis: hic Mediolani dum Theologiam interpretatur, ille Parmæ dum inter cætera Aulæ Confessiones audit, vita omnium virtutum insignibus clara perfuncti. Multum debebat Petro Angelo Parma Nobilitasque imprimis, & Principis domus, quam longo tempore ad pietatem

28.
Et Petri An-
geli Con-
sulis, & Cosmi
Stellæ.

Soc. 49.

tatem; operâ sane, & populo, & Principibus accepta, & salutari instituerat. Professus est Euerardo Generali ipsemet, valde sibi vtilem expertum eam cogitationem, quod semper ita Societatis obibat munera, ac si totam Societatem ipse fundasset. Eo studio orabat eo laborabat, eo corpus suum tractabat, eo denique cum proximis versabatur, & causas animarum curabat, hunc Socijs ingenerare sensum studebat, atque inde potissimum fecisse Deum existimabat, vt sibi ferme omnia recte, atque à sententia euenirent. Ibidem etiam aliquandiu Collegio ipse præfuit. Porro arcanum, vt eadem epistola loquitur, quo utebatur ad animos Principum sibi deuinciendos hisce continebatur capitibus, Primum, inquit, non venari apud eos existimationem meam, sed eorum dumtaxat salutem. Deinde nihil vnquam, nec mihi, nec alijs petere. Tertio loco, limen eorum haud ingredi, nisi cum ipsorum interesset. Quarto eniti, vt autoritatem eorum, & simul meam conferuem, Quintum libertas, & veritas in ore: vt si me talem probent, talem accipiant, non aliter.

Cracouia in Polonia Philippus Vidmanstadius in Domo sanctæ Barbaræ, cui præerat, cursum mortalitatis peregit. Prouincialis Ioannes Paulus Campanus nunquam de eo, nisi cum magnæ virtutis elogio meminit, & mortuum nuncians, Patrem Vidmanstadium, inquit, iam liberavit Dominus Iesus; ad se, vt Angelo aliquo, sicut erat, illo accepto. Et alio loco, abiit bonus ille, ac Pius Pater Philippus Vidmanstadius, qui febri acuta correptus Cracouia in Domo S. Barbaræ nocte insequente diem S. Antonij placidissime obiit, relicto apud omnes magno sui desiderio. De eodem cum Vilmæ Cancellarium Academiæ ageret, Religiosissimus inquit, ab omnibus habetur, ac re vera talis est, omnes adificat, laborat pro tribus; & tamen ita est in quodam nihilo sui defixus, vt nec audeat Rectorem adire, & inter fratres se peripsa existimet, neque putet se dignum nomine consiliarij Prouincialis, à quo liberari se postulat: neque titulo Cancellarij, quin etiam talem haberi se credit, qualem se ipse iudicat. Quod ad obedientiam attinet, nemo illo exactior, etiam post duodecim annorum Reçtoratum. Itaque in minimis etiam rebus exemplo obedientiæ cunctis præluet. Interdico illi meditationes animum deprimentes, ne modum excedat, lætasque propono, quas ipse quidem obedienter accipit: sed & in his intenet suum nihilum. Hæc, & alia multa sæpe Campanus de præstanti eius viri iam matura virtute, plane consentanea testimonijs, quæ alij tribuere adolescenti. Namque anno 1559. hæc inter præclara alia de eo Patres Austriaci prædicarunt, puritate, & studio propemodum Angelus, nobili est & indole, & ingenio præditus. Idoneus admodum ad præclara quæque studia nobis semper est visus, ac præcoci ingenij, & qui nostris semper hic instar virtutis, ac exemplar fuerit, vt nunquam satis iuuenis probitatem pro dignitate nos posse exprimere videamur. Erat Germanus ex Suevia ex oppido Nelligenfi; inde à puero studijs deditus pietatis. Verum sub annum ætatis duodecimum tumultuante Germania ob religionis res; calumnijs, & sermonibus impiorum aduersus sancta gliscentibus, cœpit abhorrere sacrorum virorum consuetudinem, quam ante exoptauerat, iamque abiecto religiosæ vitæ consilio ad militarem verterat curam. Cæterum anno 1552. cum Viennam venisset, nec multo post in disciplinam Societatis traditus esset, cœpit admirari vitæ innocentiam Patrum, in quibus, vt ipsemet retulit, tanta simul eruditio, tantus animi candor, tanta libertas Spiritus, & pietas clucebat, vt totam Viennam in admirationem raperent: atque ipse quidem nequaquam vulgares homines, sed Apostolos Dei videre sibi videretur. Inde igitur pristinis sensim igniculis reuiuifcentibus, mutari animo cœpit, reueueri Sacerdotes, Sacramenta frequens obire, ad Societatem sic affici, vt vnicum solatium, vnicum haberet gaudium in Collegio obuersari. Quin nec stude-

29
Petri Ange-
li ratio agen-
di in Aula.

30
Philippi Vid-
manstadij
mors, & vir-
tutes.

31
Philippi
Adolescen-
tia.

re, nec cibum sumere, nec fere agitare quicquam lubebat. Adeo mens, cura, & cogitatio continenter habitabat in Societate, ad cuius se vitam, ac mores penitus componebat. Si quando calamitas aliqua, belli metus, pestilentia, tempestas, & tonitrua ingruerent, reputabat apud se felicitatem, Patrum, qui nec mortem, nec quicquam quod mortalibus aduersi accideret, potest, metuerent. Quicquid vel in concionibus, vel alibi audiebat, ad miseram, & periculosam vitæ suæ, seculique conditionem referens; hominum è contra, qui ad Religionem, veluti portum tutissimum, se contulissent, tranquillissimam, ac felicissimam vitam admirabatur. Anno tandem, 1556, tertio nonas Martij Societate donatus est, cum annum ætatis ageret decimumseptimum. Expolitus in ea literis latinis, & græcis, & alioribus egregie disciplinis imbutus, cum Philosophiam Viennæ docuisset, Bransbergam translatus est. Hic varia primo munia per quatuor annos, tum Collegium ipsum duodecim annis strenue, ac prudenter administravit. Inde ad obedientiæ nutum Viennam, postea Cracouiam abiit, vbi peregrinationem vitæ mortalis bene, atque feliciter clausit. Grauis, ac pestilens in Septentrione fuit annus. Polonica Collegia fere omnia, paucis qui vrbibus inferuirent domi relictis, in salubrioribus plagas dispersa: & vbi que se Religiosi præbuerunt incolis salutare, & benignitatem vicissim incolarum sunt experti: memorabili ante omnes pietate Alberti Zaianskonij Abbatis, qui socios ex Pohnaniensi Collegio sexdecim ad se accitos, multos menses perinde habuit, ac si suo in Collegio degerent. Singulare visum est in Bransbergenfibus diuinae elementarum pignus: quod cum vndique lues Vrbes circumiecisset, pagosque depalceret, & ipsa Bransbergæ suburbia, nunquam intra moenia penetrauit. Tributum id est pietati Seminariorum, quæ Orationem Quadragesimariam in Orbem toto periculi tempore continuant: adiecta etiam voluntaria supplicatione. Tyrocinijs etiam Cracouiensis habitum est singulare priuilegium, quod cum nuper in armorum strepitu militaris licentia obuia quæque vastaret, ferret, agere in fundus eius Tyrocinijs, tanquam notâ salutis consignatus, ne Angeli percussio eum contingeret, quamuis multa haberet quæ raptorum inuiterent cupiditatem, inter vastata, ac direpta circa omnia intacta relictus est.

Ad componenda ex noui Regis cooptatione dissidia missus à Pontifice legatus Hippolytus Cardinalis Aldobrandinus, qui dein Clemens VIII. Pontifex fuit, Poloniam omnem exhilarauit. Quo die Cracouiana venit in occursum Regio, totoque inde celebritatis tempore, prope Lunam recentem clarissima emicuit stella, quam populus vniuersus haud sine laturum auguratione rerum lætus aspexit. Si quid natura maius interuenit, haud absimile vero est Pontificatum Cardinalis ad quem hæc legatio gradus fuit, & forte etiam Sigismundo incrementum Regni præmonstratum fuisse. Claudius Generalis tum muneris, tum hominis causa, atque etiam ob caritatem, qua olim Ioannes Aldobrandinus Cardinalis Hippolyti frater Ordinem nostrum vniuersè dilexit, cum alijs, quacumque haberet iter, tum maxime Prouinciali Campano præcepit, vt quantum instituta paterentur, Legato Societas omni ope, ac studio præsto esset. Itaque nulla in re cessatum est; nec solum prompta fuere obsequia, sed etiam pondus habere, vt non satisfactum modo Legato sit, sed fortasse etiam nimia visa potentia Societatis: cuius quidem labores ita ipse deprædicabat, vt vbi ex Italia excessisset, quicquid in Prouincijs, & vrbibus obuijs fieri ad sustinendam, & alendam pietatem vidisset, ab Societate diceret proficisci. Agre tamen visus erat ferre cum ab Vrbe discederet, quod Posseninum ei comitem, vt flagitabat, Claudius Generalis negasset. Non calauit tum Claudius, quam parum apud multos Posseninus gratus esset, quam obesse legationi potius, quam commodare

32
Ingressus in
Societatem,
& vita in ea.

33
Socij ex Col-
legijs Polo-
nicis pestilen-
tia dispersi.

34
Stella noua
in Polonia
conspicua.

Soc. 49.

re posset, pro fama iam, & opinione inolita, omnia cum ad Suecum trahere: si quid vero ex usu, quem illarum haberet rerum Possesivus commodi posset percipi, id per literas posse representari. Quod & factum est cumulate, nec tamen Legato penitus satisfactum, quia ipsemet ire permissus non est. Ita homines conantur nos rapere in publicas res, ac postea tanquam nos ipsi in eas velimus irrumperere conqueruntur. Porro Rex Sigismundus clariora in dies præbebat pietatis, & optabilis administrationis pignora. Concionatorem sibi Petrum Scargam poposcit, cum diceret educatum se ab Societate, nolle Patres suos mutare. Et sane ad cuiusvis eorum conspectum, non secus quam si germani sibi essent fratres afficiebatur. Scarga, & Bernardus Golinius, qui Regis iam inde ab Suecia audiebat Confessiones, eius ad obsequia, quocumque iret sequebantur: quos etiam atque etiam monuit ab vrbe Claudius, ut regia consuetudine, & benignitate, quam parcissimè uterentur. Inuidiosa enim esse talia, sermonumque, & criminationum segetem. Multo vero maxime abstinere ab attingendis Regni negotijs: immò etiam omnem eius rei speciem, ac suspicionem, quamvis falsam vitarent. Cum in eo genere, quippe quod in opinione hominum situm est, ita ferme noceant falsa, ut vera. Eosdem frequenter loci sui, & muneris Prouincialis admonebat, ut quò conspectiore in statione agitabant, eò sapius cogitarent se Spectaculum factos Mundo, & Angelis, & hominibus: vitamque sic instituerent, ut imaginem religiosæ vitæ, propriæque hominum Societatis, ante oculos omnium ponerent: in Aula seculi, Christi seculi meminerent: eò magis intenti lucris animarum, quò maior præbeatur occasio plures Deo lucrificandi. Et quidem eos, ex quibus recte cultis plurimorum deinde adiumenta penderent. Denique semper se tanquam pereuntium animarum Asylum, totiusque Aulae Sacrum condimentum præberent. Ostendit suam Rex non modo caritatem, sed etiam constantiam in defendendo Polociensi Collegio, cui attributum à Stephano Rege Oppidum nomine Elmännam, Nicolaus Monuidius Dorostaiski Palatinus Polociensis, Caluini perditæ sectator, inuaserat. Misit ad hunc Sigismundus ex Aula virum nobilem, grauiusque iussit, tum raptis cedere, tum in posterum ab vexando Collegio abstinere. Volebat Rex etiam Rigenses restituere Patres: verum cum etiamnum cruda res videretur, iussit eos perseverare in Arce, commodiore etiam diuersorio attributo. E Iaroslauensi Collegio Benedictus Herbestus, more suo late salubres labores sparfit. Duxit hominem secum Bernardus Macieioskius Episcopus, alter Fundatorum Lublincensis Collegij, dum suam Diocesim Luceorientem inuisit. Itaque Luceoria, quæ Voliniæ prouincia caput est, Torcini, Olica, Brestæ, Ianoula, alibique confessiones audiendo Catholicorum, Sacerdotes erudiendo, Ruthenicos, & hæreticos ritus confutando, corroborando Orthodoxos, exemplum vbiq; Sacerdotis impigri, & innocenti ostendendo, dignum opera pretium tulit.

In Transylvania non solum Claudiopoli, Alba, & Varadini, vbi Societas stabiles habebat Sedes, sed longe, lateque per excursiones diuina res prospere gerebatur. Ad Siculos magno opere successu Matthias Tomanus excurrit. Marcus Sisciensis in Oram Turcæ subiectam, Giula, primum est à Varadino Turcarum oppidum. Hinc ad Patres Varadinum, legati venere Christianorum ibi residuorum nomine, Sacerdotem Catholicum omnibus precibus postulantes. Cumque responsum accepissent, sine voluntate Turcæ Præfecti suscipiendum iter non videri, paucis diebus cum literis ab eo publicæ fidei redierunt. Tum Marcis, qui domicilio præerat, nec deferenda tanta studia ratus, nec periculum si quod res haberet Sociorum alij cedendum, Giulam ipse contendit. Catholici velut lapsurum è Cælo hominem excepere. Ad Bægum (ita Præfectum appellat) deducunt.

35

Cardinalis
Aldobrandi-
ni in Polo-
niam Legati
parum bene-
uolus in So-
cietatem ani-
mus.

36

Sigismundi
Poloniæ Re-
gis amor in
Societatem.

37

Monita Ge-
neralis ad
nostros, qui
in aula eius
erant.

38

Sigismundus
Rex Polociæ
se Collegij
protegit.

39

Benedicti
Herbesti vti-
les labores.

40

Missiones
per Transyl-
uaniam fru-
ctuose.

ducunt. Is comiter pauca percunctatus, tota suâ ditione securum agere, quæque nostræ fidei essent docere iussit. Tum Pater percurrere totum tractum, sacra facere, concionari, baptizare, aliaque ministrare Sacramenta. Magno gaudio afficiebantur, parique admiratione exiguæ illæ Catholicorum reliquiæ, fumebantque animos, & erigebantur aduersus hæreses, ac veluti terra ex longo sitiens, auide quæ dicebantur, auribus & animis hauriebant. Accedebant & Hæretici, orthodoxamque probantes doctrinam, se nunquam talia audisse memorabant. Vbi auditum est de confessione (nam fere iuuentus quid Missa, quid confessio, quid sacra communio esset, funditus ignorabat (ita paulatim cultorum inopia nostraque socordia vinea Christi syluescit,) tam alacres accurrebant vt Sacerdotem multitudine prægrauarent. Illud maxime erat acerbum, quod Ariani, & Caluiniani destitutum Pastoribus gregem inuasent lupi: tantum Franciscani de Observantia, quorum nonnulla haud procul extabant cœnobicia, per aliquos excursus fecerant, ne penitus religio sancta ijs locis extingueretur. Plerique è populo rectos, vt à maioribus acceperant, ritus tenebant, quos interuolere à falsis, ieiuniorum maxime solebant vsu. In eo tractu, qui inter Christum, & Marusum amnes interiacet, Ciuitas erat præcipua nomine Machoum, vbi duo erant Parochi, alter Caluinista, alter Arianus. (nam Catholicus sexdecim milliarium Hungaricorum spatio nullus inuentus est) qui frequenter inter se de suis falsis dogmatibus in eodem templo decertabant. Quarta pars oppidi erat Catholica. Hi insperato Patris aduentu exhilarati, serio agitare cœperunt de Societate eo accersenda, & excitanda schola Catholica, cum eo tempore solum docerent Hæretici, à quibus pueri non tam literis, quam veneno impietatis imbuebantur. Nullus erat metus à Turcis, quin potius hortabantur ipsimet Catholicos, vt Sacerdotes sibi religionis suæ curarent: nempe ne sedem sacrorum, causa mutantis Machoi solitudinem facerent. Itaque Marcus non plenus modo fructuum ex ea peregrinatione domum, sed etiam maxime animatus ad eodem sapius recurrendum, & stationem Societatis Machoi curandam reuertit. Ergo aperiebantur albæ vndique regiones ad messetiamque idoneus succrescebat è Seminarijs numerus operarum, & lecta in Societatem soboles transfibat (nam nouem hoc anno receperunt Tyrones egregij, quorum pars Romam missi); cum latas adeo progressiones Satanas, eiusque Satellites ferre diutius nequiuerit. Ergo ad perdenda omnia, summo impetu, neque eo irrita coniurarunt. Præuiderat hosce motus sapientissimus Stephanus Rex, ideoque præter alia hortamenta, in ipso quod postremum edidit testamento, vt supra narratum est, his Orationem ad Sigismundum verbis conuertit. Ad te redeo Carissime Nepos Princeps Transyluanie Sigismunde Battori, tibi que imprimis Collegium Claudiopolitanum & Albense lego, & committo. Quæ Collegia Pater tuus, & ego fundauimus proprijs ex facultatibus nostris sine cuiusquam iniuria. Quæ ita tuearis, ac defendas, quatenus animæ tuæ, patriæque cui præes, salus tibi cara est. Non deerunt puto Ariani, atque in primis Colosuarienses, qui ea euerfa velint. Fauebunt ijs Senatores tui omnes aut Caluinistæ, aut Lutherani, nec deerunt opportunitati iuuenes, aut aulici, pariter hæretici, qui tibi adulescentes procaciter in eos inuehentur, animum tuum transuersum rapiunt. Sed si vir es, faciles omnibus simul resistes sola constantia, seruore, zeloque pietatis magis magisque pijs hominibus contestata. O vtinam potuisssem, vel in hoc solum meæ in te pietati satisfacere, vt si non omnes, saltem paucos tibi intimos Consiliarios & cubicularios Catholicos, & pios dare potuisssem; tibi ornamento, mihi securitati fuissent. Sed ea ibi est temporis, & morum peruersitas, vt omnes declinauerint, varijsque hæresibus imbuti, Atheismum plerique spirent. Quo difficilior igitur tibi restat concertatio

41
Christiani
subiecti Tur
cis confirma
ti, & adiuti
Sacramentis

42
Monica Ste
phani Regis
ad Sigismun
dum Fratris
filium Tran
sylvaniz
Principem.

Soc. 49.

eò maius tibi primum, & laus sempiterna. Igitur uti prouiderat Rex
 machinas omnes Hæretici admouere Proceres, ut ad suas partes Sigif-
 mundum pertraherent, & omnem Transyluaniam Societatis nudarent præ-
 sidio. Nullum faciebat unquam Demetrius Arianus superintendens fi-
 nem Claudiopoli vociferandi, Idololatriam magno labore è Regno prope
 exactam; iam non paulatim, sed aceruatim magno successu regeri: ma-
 turandum antequam serpat longius, & radices propaget altius. Colle-
 gium illud Claudiopolitanum, illa Seminaria, & contubernia, idolomania
 cubilia esse. Per literarum nomen circumueniri iuuentutem, papistica
 dogmata, Papæ tyrannidem inuehi. Hæc, aliaque atrociora assidue pri-
 uatim, publice, magna, ac minuta Nobilitati occinens in conuentus
 publici tempus præfeminabat inuidiam, odia irritabat: haud dissimilia
 Caluinianis quoque declamitantibus. Maio interim ineunte prouincialis
 Engedini habetur conuentus; & Demetrii uocibus instincta Nobilitas, con-
 tendit à Principe, ut ante omnia de religione agatur: dudum id præ-
 termisum negotium, quod semper æquum sit alijs præuerti, difficilius
 fieri in dies; Sinat tandem conscientia quemque suæ consulere. Nihil
 cum impetrarent, id uigere perrexerunt, ut ea res ne ultra conuentum
 proximum differretur. Ita conuentu dimisso, magnus omnibus bonis me-
 rito timor incessit. Nam causa religionis alia non erat, quam de Socie-
 tate pellenda. Deinde in proximo generali conuentu accepturus Sigif-
 mundus regni gubernacula putabatur, uti euenit: perque eam occasio-
 nem uerosimile erat aduersuros Hæreticos, ut in conditiones, quas libi-
 tum ipsis foret, adolescentem adigerent. Ad hæc in Poloniâ Regni res
 confirmata iam satis erant, ut nihil metuendum esset, ne suo Principi
 quicquam eorum respectu incommodarent, si quid contra Catholicos sta-
 tuissent. Adiecerant etiam oculos in bona Societati attributa. Denique
 eò ætatis, ac Doctrinæ uenerat Sigismundus, ut putarent hominum
 religiosorum opera facile posse, forsasse etiam, uelle carere. Quin potius
 ipsummet, quod olim in Ioanne Regulo fecerant, ad suas partes, haud
 agrè pellectum in, si hominis cuiuspiam famosi disciplina, aut certe
 consuetudine illigarent. Hac spe Ioannes Getzius Regni gubernator, Ioan-
 nes Galsius Marscalcus, & Volfangus Cancellarius Principem consensu
 adoriuntur: atque ubi magnis laudibus onerauerunt Michaëlem Brutum hæ-
 reticum, & apostatam, vehementer hortari insistant, ut hominem in
 gratiam suam recipiat, & antiquorum res gestas interdum ex eo, tan-
 quam ex fonte hauriat: dignum esse cuius eloquentiam, & eruditionem
 degustet: nec ullum Bruto cum Patribus Societatis fore dissidium. Qui-
 bus respondit; nec adhuc defuisse sibi, nec in præsentia deesse fontes,
 unde rerum uarietatem, solidamque Doctrinam sine hæresum fæce hauri-
 ret. Atque ut ea res Patres nihil tangeret, tamen sibi decorum non
 esse hominem hæreticum, eius præsertim scientiæ causa, quam ipse, uel
 abundè nosset, uel non tanti faceret, in gratiam accipere: studijs, cu-
 risque grauioribus malle tempus impendere. Ita cum homines reiecisset,
 totum certamen suo mox magistro per epistolam declarauit, hæc appo-
 sita clausula: Iam facile poteris conijcere, qui sumus futuri in religio-
 ne Catholica defendenda, & propaganda, cum tam fortiter, & con-
 stanter, (liceat nobis aliquid, mi Pater, de nobis prædicare) restiteri-
 mus eorum conatibus. optime Vale Albæ Iuliæ XII. Julij. Nec tamen
 destitit Consiliarij fallaces eniti, ut Brutus saltem nomine absoluendæ
 Vngariæ Historiæ acciretur. Sed in eo quoque in præsentia frustra fue-
 re. Rebus adeo turbidis, quo grauius impendebat discrimen, hoc im-
 pensus, & in Transyluania, & in cæteris Prouincijs, re Generali Præpo-
 sito nunciata, placando Deo insudatum est. Tamen non defuere in Col-
 legio Claudiopolitano quidam, qui nec erga Rectorem consueto Socie-
 tatis

43
 Demetrii
 Ariani in
 Societatem
 declamatio-
 nes.

44
 Periculum
 Societatis in
 conuentu
 Transylua-
 niæ.

45
 Hæretici co-
 nantur Hæ-
 reticum ho-
 minem Prin-
 cipi Magis-
 trum obtru-
 dere.

46
 Constantia
 Principis in
 eo recusand-
 do.

47
 Domesticæ
 imperfection-
 nes causæ
 cladis publi-
 cæ.

tatis obsequio, nec solita inter se caritate vsi, cum ne ipse quidem Rector exemplis satis rectis præiret, visi sunt nonnullam iræ cælesti causam dare. Et Albæ Stephanus Arator dum feruidius, quam consultius pro concione agit, offensionem Nobilitatis hæreticæ haud leuiter incitauit. Erant Cancellario impubes duo filij, quos de industria solebat Mater in ædem sacram immittere, vt concionanti Stephano obstreperent. Obsequebantur egregie loquaculi pueri; ac discurlantes, & nunc ad hos nunc ad illos itantes nobilium, blanda garrulitate plerisque, interdum ipsummet Principem auocabant. Quam iniuriam Domus, Verbiq; Dei, & iacturam sacræ sementis cum agre ferret Arator, post aliquantum patientiæ erupit; proque concione famulis, qui pueros introducebant mandat, continuo educant è templo, neque id temporis amplius introducant: qui cum paruissent, Mater femina impotens indoluisset ita dicitur, vt cum postea ad Megensia profecturus esset Comitibus Cancellarius, aduoluta genibus institerit obsecrare, illatam vt communibus liberis contumeliam vltum iret.

Interim rursus Engedini ineunte Nouembri Prouincialis habetur conuentus. Multis diebus à Caluinianis, & Arianis acriter declamatum, vt tandem religionis causa tractaretur, & Societas, vt Idololatriæ Seminarium exturbaretur è Regno. Lutherani fuere modestiores; quin apertè significarunt, nullo iure posse Societatem pelli: seque si mutandum quid esset, ad Catholicos ante omnes ritus transituros. Haud indormiendum, causæ rati Patres, adfuere Engedini Proprouincialis, & Claudiopolitanus Rector, Emmanuel Vega, & Arator: qui vbi videre adeo pertinaces aduersariorum conatus, postulatis criminibus, quæ obiectabantur, vt respondere de more possent, cum ea nulla darentur, pridie Nonas Nouembris hunc in modum coram Principibus è scripto, quod deinde etiam tradidere, alloquuti sunt Sigismundum. Ea Princeps Illustrissime, vitæ quam nos profitemur conditio est, vt non multum nostra intersit vbi terrarum, sinus, cum perinde patriam vbique, & nusquam habeamus. Si Transyluania eijcitur, paratæ sunt cum alibi, tum in Polonia Sedes, & ipsa nunc Hungaria amplum adornatur Collegium, vbi cum animarum commodo fortassis maiore, certe nostro cum minore periculo, operam Deo, publicæque rei pro nostra tenuitate nauemus. Itaque potes certum habere, si de remansione hic nostra contendamus, non quæri à nobis, quæ nostra sunt, sed quæ Christi IESV, quæ ad salutem, decus, emolumentum Celstitudinis tuæ, & Regni huius maxime faciunt. Ad hæc constantia postulat, vt recte cæpta non deserantur: & Christus Dominus cum vetuit transire Apostolos de domo in domum, multo magis ostendit non leuiter migrandum è Regno in Regnum. Has ob res nisi Præpositi nostri reuocemur mandato, vel alio iusto compellamur imperio, deliberatum, ac fixum habemus stationem hanc nullo modo deserere. Quod enim potest, vel simulacrum iuris obendi cur solum mutare cogamur? aut cur donata nobis bona eripiantur? Anno 1579. Parens tuus vir clarissimus Christophorus Princeps ad se se nos euocauit: & Patruus tuus maximus, ac fortissimus Poloniæ Rex Stephanus misit. Anno inde 1581. ab vniuerso Regno in generali conuentu recepti sumus, ac possessionem Monostori, & adiunctorum pagorum, monasterijque, & scholarum Claudiopoli, nullo prorsus aduersante, iniuimus. Hæc adeo certo iure accepta, tandiuque pacate possessa, nisi quid à nobis tam atroci dignum, poena commissum ostendatur, sine barbarica iniuria auferri non possunt. At crimen ne inimici quidem certum vllum proferunt, nec, Deo gratia, subest: Nam religio obiectari non potest, pro Catholicis enim inde ab initio admissi sumus. Atqui si sectæ aliæ tam multæ, licet deterrimæ tolerantur in Regno, an æquum est non habere ibi locum religio-

48
Oratio PP.
Societatis
ad Principem
in Comitibus
Transyluanie.

gionem Catholicam superioribus omnibus Comitibus approbatam, quam
 totis sexcentis annis iam inde à Sancto Stephano Rege primo Hungari
 cum reliquo orbe Christiano amplexi constantissime coluerunt? Quod si
 volunt in Transyluania æquam cuique religionis libertatem esse, cur eam
 Catholicis denegent, quæ ne inter Turcas quidem eripitur? Si cuius no-
 bilium licitum est suæ religionis administratos habere, quid est causæ,
 cur idem tibi nolint licere? Qui sua tantopere iura conseruata volunt,
 cur tua tibi creptum eunt? Res certe hinc, Optime Princeps, verbo no-
 stra, re tua agitur. Nihil dico de Præceptoribus, & Concionatoribus
 tuis, quibus secundum parentes, vel etiam ante parentes deberi sapien-
 tes monent, quam tuæ æquitatis, & clementiæ sit, eos procul ab iniu-
 ria conseruare, cum conseruare omnes debeas: Tuum est Patris, Patru-
 que tui clarissimorum virorum, & sapientissimorum dignitatem, placita,
 acta defendere. Cum igitur plane compertum habeas, quam illis cordi
 fuerit Ordinis huius in Transyluania collocatio, quanta voluntate, atque
 constantia aluerint eum semper, protexerint, exornarint: quale denique
 supremis mandatis de eo iudicium Rex fecerit, quamque te vltimis ver-
 bis obtestatus sit, debes profecto, Illustrissime Princeps, nullo modo per-
 mittere, vt tam constans eorum voluntas pro vana, ac fatua, contemptui,
 ac ludibrio sit. Quid? Illud ne placet introducere exemplum, vt quæ
 ab vno Principe constituta sunt, ea vix dum illo è conspectu sublato irri-
 ta fiant? Detur hæc licentia, tanta præsertim in re, tamque firma, at-
 que fundata, nihil profecto reliquum fiet stabile: nutabunt omnia, &
 conuellentur, & corruent. Violentur nostra priuilegia tam rata, & soli-
 da, equidem miror, qui hoc vrgent, non videre, quam sibi ipsi foueam
 faciant. Nos, Deo bene iuuante, nouem per annos ita versati in hac
 patria sumus, vt læserimus neminem, prodesse omnibus studuerimus. Te
 ipsum ab ineunte ætate cum in pietate, tum in artibus honestis, pro nostra
 virili instituiimus: iuuentutem Transyluanicam ad omnem humanitatem in-
 formare conati sumus: Catholicorum reliquijs consolandis, ac Verbo Dei,
 & Sacramentorum administratione pascendis per pericula assidua, per ærum-
 nas, ac vigilias præsto fuimus. Vestigialibus, quæ nobis donastis non,
 ad luxum sumus abusi, sed ad iuuenum è vestris pauperum subsidia, &
 ad virorum doctorum alimenta, ad templorum, ac scholarum ædificatio-
 nem contulimus. Si hæc crimina sunt, inficiari non possumus talia à no-
 bis commissa. Si quid præterea aduersarij criminantur, palam afferant,
 iudicioque disceptent, tum si liber eijciant nos, ne si indicta causa pella-
 mur, eiceti per tyrannidem videamur. Nam quod quidam nos, cateros-
 que Catholicos Idololatriæ accusant, parati sumus siue concione, siue di-
 sputatione, seu scripto malint, palam facere omnibus nequaquam Idolo-
 latras nos, sed qui aduersas sectantur partes, eos plane hæreticos, im-
 pios, & atheos esse. Præterea tecum ipse, Princeps Illustrissime, pro tua
 sapientia reputa, quanto ornamento, fructuique (absit verbo inuidia) So-
 cietas huic Regno sit. Nomen tuum, patriæque huius apud Pontificem
 summum, & alios Europæ Principes, apud Æthiopas, & Indos, nouum-
 que Mundum celebre factum est. Noster Ordo toto Orbe terrarum spar-
 sita, & quadam societate possit. Quis non videt, quam sensum recta-
 teneræ ætatis institutio barbariem quandam morum abstergat? Quam pro-
 pe sit, vt nouus, seu Iudaismus, siue Ebionismus, quem plerique om-
 nes huius Regni Proceres, meritò oderunt, stirpitis euellatur? Vides
 præterea quanti sumptus facti sint in Academia (qualis nunquam in Re-
 gno Hungariae fuit) excitanda, quanta mole ex Hispania, Italia, Germa-
 nia, & Polonia idonei viri ad eam instituendam, & post acceptam ex pe-
 ste cladem, restituendam, accersendi fuere. Igitur sapientissimis viris, pa-
 Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

triaeque suæ amantissimis, Patri tuo, Patruoque, ac toti Regno hæc fiet iniuria, vt tot, tantique conatus, & sumptus, inanes, & cassi reddantur? Quid Seminario fiet, quod à Rege eodem, Summoque Pontifice institutum, luculentisque instructum redditibus, tantum huic Regno, & splendoris, & commodi affert? Hic tenuiores è nobilibus, hic alij bonæ spei adulescentes in omne posterum tempus ad omnem humanitatem liberalibus disciplinis gratuitò excoluntur, qui ad id tempus, vel per inopiam, rudes, ignari omnium rerum consenescebant, vel, haud sine magna, & patrimonij, & morum iactura, ad exterarum nationum studiorum causa mittebantur. Hæc subsidia morum, hæc ornamenta Regni, hæc domicilia sapientiæ, quæ omnibus votis, & opibus expetenda, & conquirenda forent, si abessent, vltro donata, tantum prouecta, adeo florentia, semper in dies proficiencia dissipabuntur? Et potest quisquam amans patriæ videri velle, dum patriam sic oppugnat? Considera ergo, Princeps, quæ causa, & quorum agatur. Proscriptiones, exilia, rapinas bonorum, in summa mortis religionis causa Christi famuli in hiero ponuntur: nam cedit ijs tandem in victoriæ decus quicquid aduersarij moluntur in poenam. Verum, Celsitudo tua, & Transyluania vniuersa apud Christianos Principes, qui & pietatem Regis Stephani, & Societatem perspectam habent, vt leuissime dicam, non bene audiet: neque impietatis, inconstantiæ, crudelitatis, extremæque barbariei notam effugiet. Quicquid sit, rite coram te, & Magnificis Consiliarijs, regnoque vniuerso contestamur, nos partibus nostris nolle deesse. Te ipsum nobis à parente tuo sanctæ memoriæ Principe Christophoro, & à Patruo Serenissimo saepe, atque etiam in supremo vitæ actu vnicè commendatum, in hoc præsertim lubrica ætatis ambiguo, nullo modo destituere velle, ac prodere, sed quacumque possimus opes salutem, dignitatemque suam paratos esse defendere. Denique stat sententia ex Transyluania non discedere, nisi, quod nostri Ordinis alij in Anglia consequuti sunt, pro Christo, & Catholica fide mactemur: seu certe nisi iusta eiectionis causa proferatur: ne quid per Tyrannidem fiat, ne & ipsi videamur te ad vim, & tyrannidem instituisse. Satis per se animatus erat ad defendendam, & suam, & religionis causam Sigismundus, nec parum animi hac oratione accessit: iurauit dicitur se cum Societate pariter, vel occasurum, vel discessurum. Id quidem scripsit ad Prouincialem Campanum, se Patres, ac religionem, vel cum Regni, & vitæ suæ iactura tegere conaturum. Conterruit etiam aliquantum aduersarios in tuendo suo iure Patrum constantia. Cæterum adeo multorum è nobilitate mentes pertinacia obdurarat, & quidam quasi furor impleuerat, vt tanquam Sacramento conuenerint, se consuetum vectigal Principi non ante soluturos, quam de religione statueret. Cumque ille rem in proximum reieccisset generalem conuentum, pessimo exemplo, se quoque ante eandem diem penuros tributum negarunt. Cum hac hæreticorum contumacia, & Principis fortitudinè discessum, generalibus Comitijs in vltimam sacri Aduentus Dominicam indictis; breuiore solito die decreta, quo maioribus nostri includerentur angustijs, neu Cardinalis Battoreus, qui aduentare dicebatur, occurrere ad tempus posset. Tanto instante discrimine Transyluani Patres vno è Socijs magnis itineribus misso, de rei statu Prouincialem admonuere, orantes, vt si fieri posset, ipsemet aduolaret. Tum impense ad Numen placandum adiectæ cura: omnia vbique pietate feruere. Ipsi Catholici Claudiopoli, Albæ, Varadini, alijsque in Oppidis, & Pagis nihil in se se asperitatis, nihil religiosi piaculi prætermittere. Academicus Claudiopolitani precatorem habere perpetuum, quam toto sesquimense continuerunt, cum vnum diem Sodales B. Virginis, alterum Seminariani, tertium cæteri Discipuli delegissent. Ad hæc sacris quibusque diebus habitæ supplicationes ordine procedentium, & præter quotidianas priua-

49
Fructus eius
Orationis in
Sigismundo.

50
Hæretico-
rum contu-
macia.

51
Catholico-
rum feruor.

Sec. 49.

privatim poenas susceptas, aliquando (insuetum ijs locis spectaculum) publica verberatio adhibita: nec interim quod poterat humana præcaueri diligentia, omittebatur. Preparatae sunt de vera, falsaque Idololatria theses: aditi etiam Procerum quidam è longinquo, & causam edocti: Nonnulli palam ex Hæreticis fauebant: ardebant Catholici, maxime Stephanus, & Balthasar Battorei: adolescentium quidam fidem sibi mutuam dedere, si offerretur subeundi occasio Martyrij, vna fortiter subituros. Accessere, & commendatitiæ à Magno Poloniæ Cancellario literæ. Prouincialis serius admonitus est, quam vt occurrere tempestiue posset: rescrisit tamen ad Principem, laudans simul constantiam eius, simul de animo erga Societatem gratias agens, spondensque illam erga eum studio nequam dissimili fore. Addidit ad multos Procerum literas, ratam habens contestationem à Patribus Engedini interpositam: & adiiciens, si amplius viginti Sociorum, ne agros lue Catholicos desererent, tertio ante anno mortem Claudiopoli præoptassent, multo nunc paratiores extrema passuros, vbi eâ solum causa, quod Christum Dominum Deum verum adorarent, & Sanctos eius colerent, de Idolomania accerferentur. Porro causa eo munitor, & prope inexpugnabilis videbatur, quod cum Principe, & vniuersæ gentis Battoreæ dignitate coniuncta erat. Itaque tolerabilis exitus sperabatur. Duodecimo Kalendas Ianuarias in Oppido Saxonico, Megges nomine, generalis conuentus incipitur. Eo ipso die Ariani, & Caluiniანი Pseudoepiscopi in Societatem atrociter inuecti. Criminum capita erant vsitata illa Hæreticis iam tum Sancti Ambrosij tempore, quæ Sanctus Antistes Oratione de non tradendis Basilicis his verbis complectitur, *Semper Christi laudes verbera perfidorum sunt: & nunc cum laudatur Christus, dicunt Hæretici quia seditio commouetur: dicunt hæretici quia his mors paratur, & vere mortem habent in laudibus Christi.* Hæc, inquam in Societatem maxime iactata, quod seditionis, atque tumultuum causa vbique foret; quod Idololatriam, quod Papisticum dominatum, quin etiam de religione quæstiones ad Hispanicum ritum inueheret. Ad ea postridie in conuentum cum aliquot Sociorum admissus Vvicius Proprouincialis respondit: neque obscure calumnias, si apud æquos Iudices ageretur, refellit: Quam fideliter Societas operam suam instituendæ iuuentuti, solandisque Catholicis nauarit: quam pacis vbique tranquillitatisque, multas licet vexationes perpeffa, non studiosa modo, sed & cultos fuerit, fatis patere omnibus. De Romano Pontifice multa inuidiose iactari ab diuersarum religionum doctoribus, nec mirum id esse, quod aliter suos ipsi diffidant in obsequio continere posse Sectatores, nisi odijs per malas artes incitandis ab Romano Antistite auertant. Porro tantum abesse Societatem, vt quæstiones de religione ad morem Hispanum introduci moliantur, vt ijs negotijs nulla in ora terrarum vbi stant ea tribunalia, quantum conuicti queat, immisceri se se permittat: nec se recusare quin si cui vnquam Sociorum ea de re in Transyluania mentio excidat, fraus capitalis sit. Quod vero maxime crimen ingereretur Idololatriæ, paratos esse id quacumque ratione mallerent, seu voce, seu stylo refutare; vehementerque petere, vt hæc sibi potestas fiat: itemque de facultatibus, quas possideant, legitimum instituat iudicium. Hæc, & alia vbi Vvicius latine dixit, Hungarice eadem Arator peregit, paulo vberius immoratus calumnijs aduersus Pontificem, & orthodoxam fidem diluendis. Quibus attente auditis pollicetur responsum Nobilitas, sed nullum dedit. Supplicem præterea libellum Catholicorum nomine obtulit Christophorus Chereffurus Cuiuariensis, & Nasbaniensis Capitaneus, vir studio Catholica pietatis acerrimus, quo petebant, vt ex institutis Regni maneret sua etiam Catholica religioni libertas, neu Pastores animarum suarum diuexari sine- rent. Egressis è templo Patribus Hæretici, quanquam multum Ortho-

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

B B B 2

xi,

52
Literæ Pro-
uincialis.53
Criminatio-
nes Hæreti-
corum in So-
cietatem.54
Ijs responde-
tur.55
Libellus ab
Hæreticis ad
Principem
missus con-
tra Societa-
tem.

56
Alius libellus pro Societate.

xi, & Sombrus Regni thesaurarius non Catholicus repugnarent, mittunt libellum ad Principem, iterum flagitantes, ut à Regno Idololatria, & eius propagatores Iesuita tollantur. Nihilo segnius, & suum Principi, & Gubernatori misere libellum Patres, testantes innocentiam suam, obstantes ne per iniquissimam vim opprimi se, suaque priuilegia violari, & Sacrosancta Catholicae fidei mysteria proculcari patiantur, nec illam iniuri notam Translyuanico nomini, ut quos paulo ante regno volentes receperint, iam causa indicta exturbent. Se per nouem annorum labores, insectationes, pericula, in bene merendo de omni hominum genere, nil tale commississe, cur deteriores habendi sint, quam Ariani, quam noui Iudaei, & Ebionitae, quam Lutherani, Caluiniani, Graeci, Rasiani, & Valachi, ut illis liceat pacatis in Regno viuere, sibi autem non liceat, quorum fides, & religio ab Apostolis profecta, & in Translyuaniam per Sanctissimos Reges Hungariae introducta, vsque ad haec tempora per annos sexcentos steterit. A te vero Magnifice Gubernator vehementer petimus, inquit, teque obtestamur, ut memor esse velis, & officij, & iurisdictionis, & potestatis tuae. Officij quia tibi salus, dignitasque, & existimatio Illustrissimi Principis commendata est, ac nominatim Societatis nostrae, & religionis Catholicae defensio à Rege Stephano credita: iurisdictionis, quo sancte spondidisti te cuiusuis gradus homines in suo iure, libertate, religione conseruaturum, nec sine legitima cognitione quemquam impediturum, aut impediri permitturum: denique potestatis, quia tua in manu est importunis istorum postulationibus occurrere, si modo dixeris potestatem tuam certis limitibus definitam esse. Etenim cum tui iuris non sit cuiquam vltra tres, ac triginta colonos attribuere, multo minus fas erit tantum nobis facultatum inuitis eripere. Ergo te etiam, atque etiam rogamus, uti ius nobis, quemadmodum adhuc fecisti, integrum teneas. Haec altero, & vigesimo Decembris die acta, magna Sigismundi constantia; qui Haereticorum postulationi respondit: nec Praeceptores suos, nec homines sibi à Patre, ac Patruo commendatos, & à Regno receptos, indicta causa pelli ab se decere, cum praesertim eius religionis essent, quam ipsemet sequeretur, & aliqui etiam non Catholici eos affirmarent Regno peropportunos esse, & ad suorum institutionem liberorum retineri postularent. Postero die libellum Haeretici alterum summisere plenum criminationibus inuidiosis: Iesuitas hostes animarum, insectatores fidelium esse, autores effundendi sanguinis: Denique bona possidere contra fas Regni. Nam sub Regina Isabella editum in Comitij decretum, ne qua Ecclesiarum bona semel ad Fiscum delata vllò vnquam tempore Ecclesiae redderentur. Respondere statim libello Patres, ceterisque ut saepe ante consutatis criminibus, quod ad bona pertineret, demonstrarunt primum, Comitija illa sub Isabella Regina non sacrilega modo fuisse, contraque diuinum, & humanum ius, quod suum cuique reddi iubet, sed etiam nullo iure habita, quia nec Princeps, nec Regina, nec Petriouitus, qui Tutor tum erat Principis, fidem ea tempestate Regno iurarant, nec Regnum illis; ita ut eo tempore cum iusto capite Regnum careret, iusta condici decreta nequiuissent. Deinde etsi firma, ac iusta, quam quae optimo iure fuissent, tamen anno seculi eiusdem octogesimo primo ijs obrogatum fuisse decreto Generalium Comitiorum, cum Societatem in Regnum, & in possessionem honorum admiserunt. Ad haec cum in ijs bonis rite Societas locaretur, nec Regnum, nec plane quemquam Regni nomine contrahi, adeo ut pacate inita, totque annis vsurpata possessio, cum causa subinde nulla noua extitisset, nisi per manifestam iniuriam atrectari non posset. Haec maxime dum seruent Getzius ille gubernator ad cuius maxime pertinebat fidem Acta Stephani, à quo administrationem acceperat, conseruare, penes quem, & ararium, & armati milites erant, inclinam

57
Alius libellus Haereticorum. Et responsio ad eum.

58
Gubernator causam inclinationem precipitat.

Soc. 49.

tam præcipitasse causam dicitur : cum per Emissarios suos concitata multitudinem minutam nobilitatis, admotoque terrore, etiam Catholicorum quorundam animos expugnasset, Principem ipsum, vel inuitum adegit, ut impijs decretis subscriberet : ita furere nobilitatem obtinens, ut nulla, superesset declinandi supremi discriminis via, nisi tempori cederetur. Ergo in perugilio Natalitiorum Christi cum Patres in Prætorium accersissent Cancellarius, & alter Senator, Principis nomine sic eos alloquuntur : Quandoquidem Nobilitas vniuersa ita vrgeret eorum ex Transyluania profectio- nem, ut Princeps obfistere ultra non posset, nisi Regno priuari vellet, ac finire omnia pessum ire, cogitandum illis esse quid faciendum videretur, ut aliqua iniretur concordia via. Cupere quidem Sigismundum Patrum, ac Præceptorum suorum tueri innocentiam, conseruare iura, caritatem, ac merita remunerari : verumtamen quando eò vsque Nobilitatis pertinacia excesserat, oportere aliquid ei dare, nec videri fieri posse, ut posthac omnia Societas obtineret loca, quæ ad id temporis tenuisset. Vix habere Senatum, quid edito sub Regina Isabella decreto de bonis Ecclesiasticis nunquam Ecclesiæ ipsi reddendis, responderet. Ad hæc Patres misso ad Principem scripto responderunt, Nihil sibi quidem magis cordi, quam concordiam esse : sed quemadmodum salua conscientia, & regni iure, confici posset non videre. Nam si iubeantur Principem deserere, antequam ei Sacerdotes alij Catholici præstò sint : & à concione, scholis, alijsque abstinere Ecclesiasticis muneribus, nullo id pacto fas esse, cum id, præterquam quod vitæ, quam ipsi profitebantur repugnabat, salutis tum Catholicorum, tum præcipue ipsius Principis aduerfaretur, cuius potissimum causa acciti fuerant : Nec fas esse bonis cedere, quæ ob eam rem Claudio- poli, Alba, & Varadini, donata iure perpetuo fuerant, primum quod optimo illa iure possiderent donata à Rege, & Principe, & possessione, ex Regni decretis, nemine repugnante, recte inita : deinde quia siqua, ex parte sua ipsi paterentur iura violari, ex facili omnia perderent, auctoritatisque, ac piæ voluntati Principum detraherent, ac pessimum cæteris exemplum præberent similia audendi. Præterea in magnam ignominiam, cederet ipsius Principis, Stephani, & Christophori, tanquam illi ini- que donassent, quæ sui iuris non erant, vel suæ potestatis fines ignorassent, ac nescissent, quid cui tradere liceret, ut eorum decreta velut irrita, & ini- qua oportuerit statim dissolui. Ipsi præterea viderentur eadem, vel ini- que possedisse, vel tale aliquod admisisse crimen propter quod infami il- la multa digni iudicarentur : Nec posse multorum scandala auerti, qui propterea cessasse eos existimarent, quod re ipsa fraudis conuicti essent : quare quod ante fecerant, nunc de integro profiteri, nec iure suo, nec bonis, nec priuilegijs cedere : quod si per vim adempta essent, nihil ta- men ijs velle detractum : Nam decretum sub Isabella, & inane, & ini- quum semper fuisse, & eidem, si quid valuisset, rite postea obrogatum, luculenter se se iam demonstrasse. Quæ cum ita essent, tamen pacis cau- sa, si hæc duo sibi salua relinquuntur, ut ministeria pro Instituti ratione libere exerceant, & in suis bonis, ac locis pacate viuant, de reliquo pa- ratos inire concordiam, & conditiones, quæ honestæ ferantur subire. Com- munis erat opinio Nobilitatem, si modo Iesuitæ à Principis latere amoue- rentur, satis ab se impetratum existimaturam, eoque fore contentam : ta- men summo mane Christi Natalis, decretum ab Senatu, & Governatore, fit, ut cedant Iesuitæ cunctis Regni vrbibus, liceat tamen suis in fundis, suoque Monastoro degere : Quod decretum cum eodem die in Comitijs promulgaretur, Nobilitas siue ab tragedia autoribus incitata, siue ex eo, quod iam ultra spem expresserat ad vltima extorquenda audacior facta, in- stitit flagitare, prorsus ut ex omni Transyluania iuberentur facessere. Nul- la fuit dimicatio, adeo aduersa factio inualuerat. Conduntur ex eorum,

libi-

59
Princeps de
cretis Hære-
ticorum sub-
scribit.

60
Responso
PP. Societa-
tis ad denun-
tiationem,
sibi factam.

61
Decernitur
Societati
exilium à
Transylua-
nia.

libidine multa aduersus sanctam religionem decreta: inter alia, vt Iesuitæ intra quintum, & vigesimum diem ex omni Transyluanorum ditione excedant, bona eorum Fisco addicantur: nec posthac cuiquam Transyluanorum fas sit Iesuitarum quempiam apud se habere, neque ijs, aut vllis omnino Religiosis pateat vnquam in Regnum accessus. In hac coactus est Sigismundus iurare die S. Stephani Protomartyris, Patribus, nequid mouerent, vetitis domicilij sui limine pedem efferre. Qui cum interrogari iussissent, num amplius Princeps ad sacra vti opera illorum, veller, Gubernator respondit, sacra posthac nequaquam necessaria fore Principi; statimque religiosam supellectilem ab Prætorio ad eos remisit. Diuinæ eius diei voces, quibus Christus Dominus Iudæorum, & Sacerdotum principes compellauit: Ecce ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occiditis, & crucifigitis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris, & persequemini de Ciuitate in Ciuitatem: & alia eiusmodi è psalmis, tum consolabantur famulos Dei, tum ad misericordiam pereuntium gentium commouebant. Die S. Ioannis cum Meggesio iussi essent Patres Claudiopolim se referre, tanta coorta procella est, vt tectum templi eius, in quo proscriptionis decretum promulgatum erat, & caminum ab domo Principis, & Pontis Albani partem disicerit. Præcurrit Claudiopolim proscriptæ fama Societatis. triumphare hæreticorum plerique (nam quidam ex ijs quoque querebantur iniuriam) moesti, mutique Catholici tanquam stupore quodam torpere: Scholasticorum, iuuentus impleri lacrymis: Sociorum alij aliter affici: hi dolere, quod animis tam multis tantum pararetur exitium: hi gaudere, quod digni ipsi haberentur pro Christi nomine quidpiam pati. Superuenerunt his ab conuentu Patres, postque mixtos lacrymis amplexus, gratijs Deo actis, quod tali ipsos exercitatione, ac rudimento dignaretur, imploratoque lumine ad cognoscendam eius voluntatem, consultare aggrediuntur, parendum nec ne iusso impio videretur? Nemo erat omnium, quin si censeretur, siue vniuersis, siue lectis quibusdam manendum, eam sibi prouinciam deposceret. Perplexa tamen admodum deliberatio erat. Audendum passim censebant, nec committendum, vt iacta tot laboribus, atque adeo tot funeribus Sociorum, sementis & adulta iam leges prote-randa bestijs, & ante omnia ipse Sigismundus, in quo tanta adhuc indoles apparuerit, velut inter frementes lupos agnas, desereretur: quem si forte (quod Deus auertat) hæretica fraus, aut vis transuersum ageret, omnis anteaacti labor temporis, omnis futuri spes concideret. Quid futuram in mora damni? Fortasse nimbium illum præteriturum. Quid si fundatur sanguis? Nonne tanti esse? Ecclesiæ ne, an Societati nouum, per supplicia roborari, propagari per neces? At ex altera parte cum Christus Dominus dixerit: cum persequuti vos fuerint in vna Ciuitate, fugite in aliam, succurrebat vereri, ne adeo recenti inuidia, si repugnarent, id satis rationabile obsequium non esset. Si palam manerent, aperta videretur contumacia in contumeliam Regni totius: affirmatum iri, quod semper Hæretici clamitabant, seditionem, ac tumultum cieri: ad vltimum ita extrudendos, mactandosue, vt in omne æuum Societati Transyluania clauderetur; Sin autem dissimulanter apud Orthodoxos hærerent nobiles, futurum vt nec diu fallerent, & periculum ipsis quoque crearent nobilibus. Nam propter amplitudinem Regni, & Catholicorum frequentiam, multo plus licere in Anglia. Quod si tantisper cederent, exemplum præbituros modestiæ, per quam & iniquorum ex alia qua parte saturarent odia, & misericordiam plebis concirent. Multo magis augendum mox desiderium vbi sublata illa celebritate Academia, nullus superesset splendor literarum in Regno, nulla iuuentutis cultura, ablegarique in longinquas terras oporteret cum sollicitudine pa-

62
Deliberant
Patres an
inuito de-
creti parere
debeant.

rentum, periculis filiorum, rerum dispendio, qui nuper in oculis conuictaque earum erudiebantur. Carendo enim magis, quam ferendo preterita rerum cognosci. Confirmaturum suas paulatim opes Sigismundum. Denique eò apertiore breui reditum fore, quò obedientius in presens cederent, ostenderentque inter alia tam vberes agros tam facile relinquendo, nequaquam ab se terrenos adhuc, sed caelestes modo in Transylvania, fructus qualitos. Hæc, & id genus multa in partem vtramque cum dicerentur, Proprouincialis censuit explorandam Sigismundi voluntatem: tum si ita ille censeret, seruiendum necessitati, ne si quid forte in ipsum Nobilitas committeret, tanquam Regnorum euerfores Iesuitas suo more Hæretici infamarent. Nec multo post absoluto conuentu susceptis Regni gubernaculis Sigismundus Albam reuertit, sed ita Hæreticorum obseptus custodia, potentiaque oppressus, ut cum aditum ad eum Proprouincialis quæreret, in eius conspectum admissus non sit: responsum est, postmodum eius copiam fore in templo, quò esset venturus: sed cum haud venisset, per libellum rogatum, ut quanquam bonis exuti essent, pateretur tamen aliquos de Societate Sacerdotes subsistere. Deum illis suppeditaturum: sed responsum relatum est, nemo ut omnino maneret. Erat Alba Ioannes Lelesius, qui Principem à prima pueritia educarat, in eaque cura ex Coeli iniurijs contracto morbo, aliquot iam annos inter acerbos dolores ita paralyticus decumbebat, ut se commouere non posset: is missi rogatum, ut quando iam proxime aberat à morte, liceret eam sibi Alba opperiri, sed & huic missi equi sunt, quibus in summa frigorum asperitate in Arcem finitimam cui nomen Cuynar, asportaretur. Edictum tamen est, ut nemo discedentibus molestus foret. Tertio Idus Ianuarias ad Principem, quamquam ægre, tandem ut eum vltimum salutarent, admissi, verba ita fecerunt: In hoc graui nostro casu est nobis, Princeps, consolatio ingens, & vera læticia, quod isto te loco intuemur, in maiorum tuorum constitutum sede. Caritas enim, qua nostris hæres visceribus, minus sentire nos nostra finit vulnera, dum tua cernimus incrementa. Est item aliquis nobis fructus, quod sub disciplina ita nostra profeceris, ut ista ætate imperio dignus habitus sis. Tibi igitur, ut ex animo gratulamur, ita immortales nostro, tuoque nomine grates agimus Deo, ad istud qui te culmen euexit: Maiestatemque illam præpotentem, atque optimam cunctis veneramur precibus, ut bene, feliciter, sancte, pieque euenire tibi ad suam gloriam, tuamque ac popularium æternam, & præsentem beatitatem istum principatum velit: ut sit tibi accessio dignitatis virtutis profectus, & progressio virtutis gradus ad decora ampliora. Alijs tuo conspectu, maturaque virtute licebit frui. De nobis, quando aliter visum, æternæ sapientiæ est, non possumus tamen in hoc vltimo, quo te affamur digressu, gratias tibi non quam maximas agere de voluntate, qua adhuc nos, Ordinemque nostrum complexus es. Perspeximus enim singularem semper tuam erga nos pietatem, benignitatem, atque adeo obleruantiam. Vtinam possemus, vel fuso sanguine testificari merita, & studia tua non pessime esse collocata. Vnum quod nobis vnice solatio est, plâne persuadere cupimus tibi, nos culpa vacare, prosriptos nullo iudiciorum ordine, nullo defensionis relicto loco, præter omne ius, falsaque beneficijs Parentis tui, & Patris, sapientissimorum, & piissimorum Principum spoliatos. Quicquid tamen sit, si quis in ea re adolescentiæ tuæ adhæsit error, non modo tibi, cui vim prope allatam nouimus, sed & ipsi totius tempestatis concitatoribus, & quicumque vilo modo fuerit participes, vltro prudentes, volentesque, uti religiosos, & Christi sectatores decet, ignoscimus, concedimus, condonamus. Ita ignoscat summus ille iudex à Cælo, & aperiens suarum sinum benedictionum, pro ijs malis, quæ nobis inferre voluerunt, milles geminata bona in eos effundat.

Deni-

63

Non permittitur, ut quisquam Socio- rum in Transylvania maneat.

64

Lelesius ager, & morti proximus summa hæme Alba eicitur.

65

Oratio discedentium Patris ad Principem.

Denique si quid suprema hæc verba ad eam quam habes possunt constantiam addere, precamur te illud, & obtestamur. Memor esto Sigismunde, qui sis, qui fueris adhuc, ex quibus ortus sis. Magnum habes ex ipsa prima tua ætate ad magna pro religione præstanda calcar, quæ eam dedit Christiano orbi pignora, ut impense laborandum sit tibi, ut expectationem, quam concitasti, ne fallas. Memor esto, quam à Patruo, Parenteque tuo hereditatem gloriæ è studio incorruptæ religionis tuendæ partam acceperis: illos intuere: illi consilijs ubique tuis intersint. Ante omnia id cura semper, ut salua sit religio, quia in ea sunt omnia. Enab abs te nos corporibus quidem auellimur, animis tamen hæremus apud te, & obseruantiam tui, gratique animi memoriam nobiscum asportamus. Quod poterit à nobis tibi vltus esse in precibus, & sacrificijs, hoc enim vnicum relictum est obsequij genus, certum habeto, enixe, assidue, & recentissimo semper studio delaturos. Responsum est nomine Principis: agnosceere eum, se ab Societate ad omnem virtutem, & pietatem recte fuisse institutum, & in literis eorundem opera non mediocres progressus fecisse. Causam eiectionis fuisse Regnicolas, quibus obsistere Princeps nequiverit, cum magnam habeant libertatem prout voluntas tulerit, decreta condendi: futurum se perpetuo sui similem, inque fide Catholica permanfurum. Dedit abeuntibus in viaticum bonam pecuniæ summam; dein adiecit literas, quibus fidem faciebat, dimissos, quod ferre eos religionis causa Nobilitas nequiuisset: In suis muneribus, recte se, laudabiliterque gessisse. Sociorum alij in Poloniam rediere, alij concessere in Austriam: alij abiere in Moldauiam, ut anno insequenti fufus explicabitur. Hunc finem habuit prima Societatis in Transyluania commoratio. Claudius Generalis non admodum probauit, quod cuncti abiissent. Longe maiore cum spe, quam periculo, præsertim cum Balthasar, & Stephanus Bathorei postularent, potuisse paucos subsistere. Quo die præfixus fuerat nostris exitus è Transyluania, eo Getzius dudum male valens animam miser exhalauit, multum gemens, & ingeminans, Væ mihi, qui Stephano Regi meo datam fidem fefelli. Aliud poenitentia iusta signum non edidit. Sane & Cancellarius tandem, & cateri religionis Catholice euersores dederunt meritas pœnas, cum alij Genti Barthoreæ, alij Sigismundo Principi nominatim moliti exitium essent. Vxor autem Cancellarij, quæ virum rabide incitabat, deprehensa in adulterio, vulgataque per totum regnum infamia, ac repudiata, miserimam vitam miseriore morte mutauit. Sed ut abdito Dei consilio quidam quasi orbis veritatur humanarum rerum, & magnus ille Conuiuator posteaquam primo inuitati noluerunt venire, nuptias filij sui aliunde frequentat. Ecce tibi dum Transyluania Orthodoxæ Doctrinæ clauditur, Moldauiam in proximo aperitur. Prouincia ea est Turcarum Domino vectigalis: nomen apud incolas ab interfluente nacta Moldauiam anni: Nam quidam exterorum superiorem Vallachiam nominant. A Moncastro Vrbe secundum pontum Euxinum, quem ad Orientem, habet ad Danubium vsque descendit, eoque clauditur à meridie: Ab occasu æstiuo Vallachia, tum Transyluania; inde versus septentrionem Russiæ, ac Podoliæ iungitur. Getæ olim, quos Dacos Romani vocabant, habuere. Metropolis Zitzauia est: Iassium Principis Sedes: religio ferme Ruthenica, sunt tamen & Armeni permulti cum Antistite suo, & aliarum sedarum admista colluio. Multi proximis annis Catholici quoque incolebant, ferme ex proxima Hungaria, & Transyluania, alijque ex Insula Chio, atque Epiro, siue negotiorum causa, siue turbulentas domi res fugitantes, eò sedibus translatis: sed magnam subinde partem Hæretici simul corruptores ingressi vitiauerant. Principum dominatus admodum incertus est, Turcis Satrapis leui momento, prout libido tulit euerentibus hos, extollentibus illos. Præerat hæc tempestate

66
Responsio
Principis.

67
Viaticum, &
testimonium
virtutis eorum
Patribus
datum.

68
Quo se receperint.

69
Supplicia
eorum, qui
causæ iniuriæ
fuerant.

70
Moldauiæ
descriptio.

state Princeps nomine Petrus, apud quem gratia plurimum valebat, & Magister erat cubiculi Bartholomaeus Brutus Lapulnae Capitaneus, natione Epirota, religione Catholicus, eiusque conseruanda, ac restituenda inter paucos studiosus. Is fecit, vt Princeps etiamnum secta Ruthenus, omnes Caluini, Lutheri, Arijque administratos Moldauia pelleret, & ad deceptos ab ijs populos dedocendos, excolendosque Catholicos, quorum ad millia quindecim censebantur, auxilia Societatis expeteret. Interposuit Ioannis Archiepiscopi Leopolitani apud Sixtum Pontificem autoritatem, dein Nuncij Apostolici Annibalis de Capua, postremo Legati Aldobrandini. Horum igitur nomine cum Claudio Generali actum est Romae, & cum Prouinciali Campano in Polonia, vt pium negotium susciperent. Et Pontifex plane mandauit, & suas ad Principem literas paterna cura testes adiecit. Missi sunt tres initio Sacerdotes cum Laico, Stanislaus Varseuitius, qui coram inspiceret statum rerum, ac protinus renuntiaret: mansurique in Moldauia Ioannes Kunig Schonhouianus, & Iustus Rahab. Ineunte Septembri ad Principem peruenere, qui cum aula sub pellibus agebat in campo ad pestilentiae fugam, qua late deserauebat. Exceptit eos perbenigne Petrus, Pontificisque literas venerabundus exosculatus capiti imposuit: tum iussit Patres, quoniam oppidum Kohnar, vbi sedem ijs paraue- rat, infestum habebat lues, domicilium sibi arbitrato suo deligere. Inter munuscula dederunt ei Patres libellum, in quo sacra Martyrum certamina ancis formis affabre excusa visebantur. Quae dum versat e Sancti Petri conspectu occasionem sumpsit ostendendi, quam ab Catholicis non-procul abesset. Ex Graeco Monacho, qui intererat, cum quaesiuisset, quid de primatu Sancti Petri sentiret, ac Monachus respondisset, fuisse quidem illum inter Apostolos ordine primum, sed potestate parem. Insti- tit quare, cuius clauis, quae summam potestatem indicant, Christus Dominus tradidisset? Nec Calogerus abnuuit traditas Petro, Tum Prin- cept, At Petrus cui post se habendas reliquit? Cumque ille haereret, Fare, inquit, Apostolus vbi posuit moriens caput suum? Affirmante Mo- nacho haud dubie Romae, Ergo exceptit Princeps, vbi caput suum po- suit, ibi etiam traditas sibi clauis reliquit. Contra quae nihil succurrit Schismatico, quod afferret. His, & alijs documentis apparebat Principis ad Romani Pontificis imperium, & Catholicam fidem propensio. Caterum cum sparsi degerent longe, lateque Catholici, nec vsquam vllus afforet Pastor, prima in eo collocanda videbatur industria, vt instituerentur pau- latim, qui possent in Parochorum suffici munus. Nihil autem opportu- nius ad id offerebatur, quam vt Seminarium aliquod conderetur, exper- tum iam, & vulgare subsidium: quod tamen pra inopia Princeps, gra- uique tributo, quod Turcae pendebat, liberalius pollicebatur, quam re- posset prestare. Itaque hoc in primis renuntiavit Varseuitius Legato, & Nuncio Apostolico apud Pontificem Sixtum curandum. Reliqui duo Patres, qui in Moldauia cum Socio subsistere, delecto interim ad incolendum Op- pido, cui Romanum est nomen, quod ipse annis Moldauus alluit, deser- tam illam, ac dissipatam vineam magno animo, conatuque perpurgare, ac restituere ceperunt.

In ipsa quoque Hungaria aperiebatur campus peramplus industriae Christi praconum: nisi quod Thurociensis Praepositura ad excitandum Col- legium a Caesare superiore anno collata, praegrans videbatur molis, & religiose tranquillitati parum conueniens. Erant praeterea quidam nobi- lium Hungarorum, qui agre ferrent ablatum nobilitati tantum dignitatis subsidium. Haec fecere, vt multum consultaretur: retinenda nec ne Prae- positura, an minus impedita, & inuidiosa Collegio fundamenta curare- latius foret. Dum autem in omnes partes cura diligenter intenditur, vi- sum est in praesentia nihil mouere. Nam praeter lenitatis, & inconstan-
Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

71
Princeps
Moldauiae
auxilia So-
cietatis ex-
poscit.

72
Patres ad
eum perue-
niunt.

73
Principis
Moldauiae
prudens di-
spuratio de
Primatu Pe-
tri.

74
Opera Ca-
tholicae reli-
gionis resti-
tutioni in
Moldauia
nauata.

75
Deliberatio
de Thuro-
ciensi Prae-
positura, an re-
tinenda So-
cietati.

tia periculum si adeo præceptis mutatio fieret, dubium non esse quin Præposituræ subiecti populi, si ea in Collegij maneret iure, multo facilius conseruaretur in fide, abductique reuocarentur, cum metuendum ex altera parte esset, ne si in ditionem hæretici cuiusquam Dynastiæ uerent, funditus in exitum traherentur. Constabat præterea multo stabilitatem fore Collegio Sedem ita in ea regione fundato, quam si nihil aut parum haberet soli, iurisque. Nusquam fere Societati non esse ardua, initia: sed tandem patientiæ, ac perseuerantiæ nihil ob stare. Præpotentem Deum ad superandas difficultates, quæ eius pro gloria subirentur, propitias adiungendum manus, & accipitibus cœpris secundum exitum, quod alibi, & præsertim in India experimento patebat, daturum. Neque enim minus Pannonicas oras sanis cultoribus, quam Indicas indigere: neque minus de Hæreticis, quam de Ethnicis laborandum, cum, & grauius sit malum hæreticorum, & nobis ipsi arctius, quippe sacri lauari nexu coniuncti, ac denique maius periculum ex ipsis, tanquam ex vicina contagione immineat nationibus integris. Igitur cum stetit de Præpositura nihil mutare, magna restabat dubitatio de Sede Collegio ipsi legenda. Interim Sellæ quidam Patrum, alij Varallæ cum penitus cultum sacrorum deformatum, moresque gentis corruptos reperissent, eo cum successu restituenda, excolendæque pietati nauabant operam, ut hæc ipsa exordiorum felicitas ad maturandum Collegium inuitaret. Inter hæc Crumloviæ in Boëmia, postridie iduum Maij magno apparatu adita Collegij rite possessio, & celebrata. Guilielmus Vrsinus, qui & Roensis Fundator, cum aliquot Dynastas, & Antonium Anstitem Barientem, Pontificum ad Cæsarem Nuncium, augendæ celebratiæ causa accessisset, ijs spectantibus ius Collegij in Prouincialem Georgium Baderum transtulit: sique ei post Sacrum ab Nuncio Pontificio peractum, Candelam tradidit Fundatoris insigne. Factum sub hæc initium scholis tribus, haud sine uenusto Dramate: quarta Elementariorum classe externo Magistro delegata. Sociorum numerus ad quindecim amplificatus, quibus idem, qui modo stationi præerat, Bernardus Cocchius primus loco Rectoris præfuit. Nimirum quo operarum maior factus est numerus, hoc & in oppido, circaque per agrum res Catholica cumulatius, ac melius gesta, latissimis oppidanis, maximeque Collegij parente Guilielmo, qui totam ditionem suam uolebat, gaudebatque sacris bellatorum Christi excursibus peruiam esse. Missi etiam sub annum extremum ad vicinum auxilia flagitantem Pastorem, Sacerdotes duo, Duo oppidula, quæ nec arte vlla, nec vi poterant ab hæresi deterreri, ad legitima sacra traducta. In conuersis ducenti Patres familias numerati. Fortis interim miles, & spolijs diues, missionem bonam à Cælesti Duce accepit Olomucij Ioannes Aschermanus, Littoniensis patriæ natione Morauus, iam inde ab seculi anno 1557. sub signis in Societate uerlatus. In Hungaria, in Polonia, perdiuque in Austria, præsertim Viennæ docendo, concionando, domesticos regendo, fideliter Deo, Ecclesiæque eius militauit. Exemplo erat maxime cum docens Viennæ in Academia publica sacram Theologiam, quicquid inde vacabat, ad proximorum conferebat obsequia. Nunc ad carcerem, nunc ad Nosocomia itabat, nunc ad ægrotos per Urbem, ad quos frequens accerlebatur. Saceris uero diebus matutinum tempus omne expiandis contentibus dabat: pomeridianum concionibus, alijsque misericordiæ, & pietatis officijs. Iuuabat firmitas uirium, & parsimonia temporis, ut ad tot, tamque diuersa vnus sufficeret munia. Supremum denique morbum Olomucij, dum maiore caritate, quam cautione in Nosocomio præsto est ægrotis, contraxit. Inde confectus mire recreauit Fratres in ultimo spiritu, quem effudit dulciter hymnum Ave Maris Stella decantans. Nempe ut in Virginis laudibus, cuius semper præcipuo in obsequio uixerat, uocem, uitamque consumeret.

Ad

76
Crumloviensis Collegij
initium.

77
Duorum oppidiorum ab
hæresi conuersio.

78
Mors, & uirtutes uan-
nis Aschermani.

Soc. 49.

Ad fines Stiriae inferioris, qua in Hungariam vergit, Fustensfeldia est Ciuitas non ignobilis, in hanc missu Caroli Archiducis Michael Cardaneus cum Socio profectus miserum in modum deprauata inuenit omnia. Catholicum erant perpauci, qui Catholico instituto communicarent numero omnino tres. In propinquum pagum accurrebatur ad haereticam concionem. Tanta super haec tenacitas, ac sitis furtiuarum aquarum, ut ubi Michael obiecit se se, detertere populum ab audiendo Haeretico, Catholicos introducere ritus coepit, nullas non admouerint machinas, quae pia coepta turbarent. Saepius Principem, & Nuntijs fatigarunt, & literis quibus, ut pondus a consensu suorum adderent, modo octodecim, modo nouem & quadraginta apposuerunt signa. Primarium virum, penes quem iurisdicatio erat, quod Catholicus factus esset, veneno sublato suspicio fuit: quique ei successerat, posteaquam & ipse respuit, ferro aggressi duobus vulneribus impositis pro mortuo reliquere. Denique vulgo audita sunt voces saepe restantium, se quamuis luce clarior ob oculos poneretur veritas, subituros tamen potius aeterna supplicia, quam ut Lutherum suum, sub quo totam egerant vitam, deserere, & ad Papam transire animum inducerent. Dum tamen fretus caelesti ope Michael instat operi, nec labori, nec Doctrinae parcat, solidisque verae fidei firmitatis paternas admonitiones miscet, atque omnia vitae suae restis exemplis, & Christianae pignoribus caritatis ornat, & roborat, in tantum profecit, ut sub Pascha trecenti triginta duo in Paroecia sacram Eucharistiam rite perceperint. Sub festa natalitia plane ciues omnes quatuor demptis, quos Pater haud dum satis instructos tenuerat, Senatores praeter unum, omnes ad auita sacra redierint, multaque instituerint pietati augenda: inter alia, ut sexta quaque feria priusquam in consilium conuenerent, sacro interessent, Sacerdoti ob eam rem stipendio, ut promptum sacrum esset, decreto. Quae omnia tanta populi profecta voluntate sunt, ac laetitia (quae est natura omnium recte factorum, ut duriora principia exitus iucundissimos habeant) ut se se ipsi mirarentur, & suam priorem caecitatem, cum acri detestatione Impostorum, miserarentur. Satis haec religionem recte, ex animoque receptam probabant: ac praeterea pietas infrequentando sacrificio Missae, & sub vnica specie Eucharistiae susceptio. In vicinis etiam oppidis sexcenti pagani, quos nulla ante infregerant poenae, ad ritus Catholicae communionis volentes translati, Sacerdotibus vbique ad officij sui partes excitatis, & institutis. Haud euentum dissimilem in superiori Germania sortitum oppidum Lauffenum, iam inde ab eo tempore, quo Basilea, cuius Diocesi subest, ab Romana se Ecclesia abscidit, haeretica tabe corruptum. Iacobus Christophorus Episcopus Basileensis, & Apostolicus ad Heluetios Nuncius Octavius Parauicinus, qui postea factus est Cardinalis, institere auctoritate Pontificis interposita, ut eo de Societate quispiam mitteretur. Ab Lucernensi Collegio probatae virtutis, industriaeque Sacerdos Iodocus Itaeus vnum dumtaxat in mensem datus. Successu mox inuitante, & instante Nuncio, spatium ei in menses quatuor prorogatur. Quo longior mora hoc melior erat euentus. Itaque iam Pontificis iussum praefatum denuntiatur, incepta ne deserantur. Mittitur ergo Iodoco auxilium, atque solatium alter Sacerdos, nec vitae laudibus, nec sedulitate operis dispar Marcus Grafius: adeoque concordia, ac fideli constantia boni Partes intendere laborem, ut anno insequenti postridie Natalis Sancti Lucae, cum iam ipsi superatis difficultatibus, & idoneis ad promouendum opus recte institutis Sacerdotibus, ad Collegium recessissent, tota Ciuitas cum quinque circumiacentibus pagis, praefecturaque Zuingensi, eiecto concionatore haeretico, & clausa Synagoga Lutherana, consensu communi ad Ecclesiam Romanam vltro se adiunxerint, datis ea de re ad Episcopum literis, additaque spon-

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

Ccc 2 ne,

79

Missio in Fustensfeldiam.

80

Obstinatio immanis Haereticorum.

Mirabiliter victa.

81

Lauffenum oppidum, opera duorum Patrum Ecclesiae restructum.

82
Templi Lu-
cerocensis
fundatio.

ne, vna cum vxoribus, & liberis; etiam si profundendus sanguis esset obediens Ecclesiæ victuros, ac morituros. Cuius rei lætitia gestiens Antistes literas ad Patres gratulatorias dedit, vt & ipsi è suorum laborum seminibus lætitiæ fructum degustarent. Lucernensis templi lapidem primum idem Apostolicus Nuncius tertio Idus Martij, qui dies in secundam Magni ieiunij Dominicam incidit, communi Ciuitatis lætitia posuit, quod extruendum Vrbis Prætor Ludouicus Pfifferus impensa sua suscepit.

83
Monasteri-
se Collegiū
coceptum.

Aucta Rhenana Prouincia Monasteriensi Collegio. Vrbis est Monasterium Vestphaliæ, seu veterum Saxonum caput, Miningerdefurda olim vocabulo, quam Carolus Magnus subactis, & Christo adiunctis Saxonibus Episcopalem Ecclesiam fecit, Sancto Ludgero præposito. Vbi cum Hermannus Episcopus, qui S. Ludgero successit, templum Deiparæ, & Monasterium dedicasset, id adeo breui inclaruit, & accolarum frequentia celebratum est, vt inde paulatim in urbem ipsam, veteri abolito, nomen transferit. Est vrbis perampla, & frequens, quippe maritimis opportuna, terrestribusque commercijs, feraci solo, Cælo salubri. Multa humanitas Ciuibus: religionem incorruptam ab Lutherana vsque tempestate cum tenuissent, tartareo demum vndique, maxime per Saxoniam, grassante incendio, & ipsi ambusti sunt. Impius quidam presbyter

84
Lutheranis-
mus à quo,
& quando
Monasteriū
introducitur.

Bernhardus Rotmannus Lutheranam primus nequitiam introduxit. Sed quia id ferme hæreticis euenit, quod per montis abrupta ruentibus, qui vt semel coeperunt in præceps impetum, in aspreta, & saxa alia ex alijs illiduntur: idem Rotmannus post paulo Lutheri pertæsus, Anabaptistarum inuexit fatuitatem, atroci plane successu. Nam sub annum seculi huius tertium, ac trigessimum, cum, & numero, & viribus increuisse se vltra spem viderent, eiectionis Magistratibus, occupato rerum omnium, dominatu, ipsi sibi fanatici homines Ioannem quendam Sartorem Baranum cooptarunt Regem. Annum ferme impia stetit tyrannis: qua per iustitiam demum ab Episcopo depulsa, & vrbe in potestatem redacta, quantum is, & meritis de latronibus poenas sumpsit, ac repeti cultum sacrorum pristinum iussit, tamen spuria vitulina, nec parua, nec pauca resederunt: & periculum gliscebatur assidue ex vicinorum assatu.

Qui mox mu-
tatur in Ana-
baptisimum.

85
Annua Ty-
rannis Bar-
toli Sartor-
is.

Itaque bonos viros ad remedium, ac munimentum intentos, eò grauior extimulabat cura, quò recentior Anabaptistarum ante oculos furor obuersabatur. Ea maxime sollicitos cura habuit, pro singulari eorum pietate, Ioannem Cluiæ, ac Iulij Ducem, ad quem Monasteriensi administratione delata erat, & Godefridum Rosfeldium Ecclesiæ eiusdem Decanum. Hi cum animaduertent per languidam populi, recentisque ætatis culeuram, maxime errores propagari, vehementer Ciuitati commodam rati fore Societatem, quæ & spargenda per rudes Catechesi, & occupandis casta. Doctrina nouellis ætatibus, cæteraque sua industria serpens malum sisteret, vehementer de ea accersenda contenderunt. Domicilium ei Dux in vrbe destinare conatus est, de are suo additurus, quod ad prima coepta sufficeret. Cæterum cum Ciuium multi nescio quid ab Iesuitis, quos non aliunde magis, quam sparsa ab hæreticis infamia norant, metuerent, ne qua daretur causa tumultui, non vltra processum est. At Decanus cum anno 1582. cum Francisco Costero, per id tempus Rheni Prouinciali, magnopere egisset, isque rem haud dum maturam censuisset, nequaquam abstulit coepto. Multo quin etiam acrius instat, posteaquam anno 1585. à Canonicis Princeps, & Episcopus Monasterij postulatus, probatusque est Ernestus Bauariæ Dux Archiepiscopus Colonien- sis, quem Decanus valde in Societatem propensum non ignorabat. Ac- cito ad se Oliuero Visitatore, quid instituta Societatis, rationesque Col- legiorum ferant, ediscit: nec tamen optatum exitum, nisi è Cælo, vn-

86
Ad conferva-
tionem resti-
tute Religio-
nis expectata
Monasterij
Societas.

87
Collegij Mo-
nasteriensis
molitio lon-
go tempore
tracta.

de

Soc. 49.

de & iuuisse opinari æquum est, vidit. Nam anno 1586. Quinto Kalendas Nouembris pius vir pie decessit, condito testamento, in quo pecuniam ad Collegij impensam non parvam legauit. Vrgentibus inde testamenti procuratoribus, cum Ernestus non solum auctor, sed & hortator accederet, & à frequenti Canonicorum Collegio res probata esset, Petrus Michaël primo huius anni vere Monasterium mittitur, qui cum virtutis, Doctrinæque suæ experimento planiora omnia reddidisset, transfactum de Collegio est, ac missis subinde Socijs ipse Michaël primus Rector est declaratus. Principio nouam Religiosorum Coloniam haud æquis oculis Ciues videbant, hærente etiamnum è famosis hæreticorum fabulis præiudicio, Iesuitarum nationem pessimam quandam sectam esse, plenam inhumanitatis, atque barbariæ. Quæ cum vsus dein sensim refutaret, tanto iucundiores pietas, & humanitas, & virtutes reliquæ, quo minus expectatæ, accidebant. Dum autem idonea Sedes Collegio quæritur, quidam euenit, quod valde homines aduertit. In ijs, qui Societatem repulsam volebant nobiles duo iuuenes Canonicorum è numero pugnant accerrime: cumque iam de Collegio in quibusdam ipsorum Canonicorum, ædibus, & in agro, quem dominicum vocant, ob situs amplitudinem, ac loci immunitates statuendo ageretur, illi in suamet capita execrabantur, si quam in rem, quæ Iesuitas attingeret, præterquam ad eos expellendos, adduci se sinerent. Paucis post diebus inter nuptiale conuiuium cum petulantius agerent, admoniti modestiæ ab Equite Melitensi, admonitione in contumeliam accepta, in hominem irruunt, & in præsens cohibiti, in digressu forte rursus oblatum insectantur, quoad in Cœmeterio, quò se fuga eripuerat, consequuti confodiunt. Quo ex indigno facinore non solum honoribus spoliati, sed etiam, quod famulis Dei inique struebant, summo iure luentes, Ciuitate sunt pulsi. Eoque propensius, & cumulatius ædes Collegio cum horto, & prato, quæ fluuius Alpha irrigat, siue ad vsum, siue ad amoenitatem percommodis, attributæ. Postridie solennium Sancti Lucæ, vulgatis iam per excusum Typis indicem scholarum titulis, decantato magnifice in æde primariæ Sacro, cum elegantibus Oratorum, ac Poëtarum prolusionibus, deque Philosophia, ac Theologia concertationibus gymnastici labores incepti. Quatuor inferiorum disciplinarum, tres superiorum discretæ classes. Auditores primo septingenti, mox alijs, atque alijs è vicinitate confluentibus, mille pernumerati sunt. Multo iam magis Ciuitas conciliata est, vbi institutionis literariæ specimen degustauit. Delectabat domi patres familias suorum quemque in præparando Scholastico penso puerorum sedulitas, intelligentes è discerentium diligentia, dexteritatem, curamque docentium. Verumenimvero tanta Societatis propinquitas non leuiter hæreticos circumcolentes vrebatur. Sed belle cecidit Osnaburgensi quodam in oppido, vbi cum Lutheranus declamator Monasteriensis Ciues acriter morderet, quod Iesuitis urbem suam patefecissent, simplex vulgus, vt Iesuitarum nomen audijt, flexo poplite, & apertis capicibus reuerentiam exhibuit: idque cum iterum, ac tertio, & quoties nomen idem ad aures accideret, faceret, stomachari Prædicans, ac prope disrumpi, tandem aperte denunciatur, attendant immoti, de Iesuitis se loqui hominum seductoribus non honore, sed omni probro dignis: at populus nihilominus tum quoque caput aperuit, vt exinde consulus omni ea mentione seditiosus rabula abstinere coactus sit, ne cum ignominia sua venerationem ijs crearet, quibus ferebat infamiam. Vrbs item Saxonix Hildesum est, quo anni superioris exitu Canonicorum vocatu Ioannes Hammerus Goslariensis cum adijisset, mirum quantum viti religione, sapientia, eloquentia, summaque laborum contentione in minima valetudine, vniuersa Ciuitas capta est. Itaque non modo nullam admittebant

88

Petrus Michaël primus Rector Monasterij.

89

Duo Canonici ad Societatem Monasterio eiciendam conuerti, eij ciuitur ipsi merito atrocium facinorum.

90

Collegium Monasterij Instituitur.

91

Declamatio nis hæreticæ in Iesuitas ridiculus euentus.

92

Hildesum Vrbs Collegium expectat.

93
Enrordia
vulter con-
cionibus cul-
ta.

94
Collegij Ba-
denis defi-
gatio irri-
ta.

95
Ioannes Pi-
storius con-
uersus.

96
Nouitius ab
Hæreticis
captus, & di-
missus.

97
Alterius So-
cij captiui-
tas, & libera-
tio.

98
Duo è no-
stris occidun-
tur à Latro-
nibus.

rebant de eius discessu mentionem, sed omni ceptum est agi conatu de Collegio primo quoque tempore aduocando. Oportabili quoque cum fructu Michaëli Scillingius Enrordia hoc etiam anno cum Petro Taueramundano Socio perseueravit. Audiebatur auide non à reliquijs solum Catholicorum, sed etiam ab Hæreticis, certatimque ad varia templa euocabatur. Sed latissimam fecere messem sub ferias Paschales ex Collegio Treuirensi duo Sacerdotes Sirichij, quod Diocesis Treuirensis est oppidum, in Lotharinga ditione super amnem Mosellam. Ibi præter alia emolumenta, homines sexaginta hæresim abicere. Archiepiscopus Treuirensis ædificationem noui Collegij solenni cæremonia Treuiris inchoauit. Marchio Badensis Collegium in suo Oppido Bada meditabatur, iamque destinato loco, & vestigialibus, prope erat ut reciperetur, & Socij ad incolendum mitterentur, cum morte sublatus est. Imbecillitatis humanæ eò clarius documentum, quod simul in medio apparatu nuptiarum cecidit. Inter reuocatos ad fidem magni fuit nominis, & momenti Ioannes Pistorius, vir oppidò eruditus: educatus in Lutheri disciplina, tandemque spurcas hominis stomachatus ineptias, ad Caluini rectorios dolos transierat, cum viuis Sociorum congressu, ac disputatione edoctus quemadmodum Sancti Patres expendendi essent, salutarem monitum probans, Catholicorum monumenta accuratius versare, ac fidelius cœpit. Inde vsu cum Societate frequentans, & scrutandis Sanctorum voluminibus insistens, magis magisque Deo intus illucescent, vsque eò profecit, vt die Pentecostes in Spirensi Collegio damnatis erroribus, palam reconciliatus Ecclesiæ Sanctæ, Deoque sit. Ac protinus exorsus Hæreticorum fraudes, quo notiores habebat, eò neruosius, & voce, & stylo retexere. Totus interim Rhenus, ac pleraque Belgij armorum strepitu miscebantur: impeditissima erant itinera, vt non sine insignibus cælestis tutelæ pignoribus ad necessaria Collegiorum, aut proximorum fas esset exire munera. Nouitius rei domesticæ Coadiutor dum Treuiris Confluentiam pergit, vt Lotharingum declinaret militem, cum in Oppidum Traërbachium diuertisset, male multatus est à præfidiarijs hæreticis; tamen cum ad Consulem perductus suppliciter ingenua prouolutus libertatem peteret, præter omnium opinionem liber est missus, monitus tantum ne ad eas amplius partes accederet. Alter eiusdem sortis Coadiutor Ægidius Vandeboz nomine, dum in Sylua Collegij Brugenensis in domesticos vsus ligna cædit, captus Vlisingam abducitur. Præfectus homo erat Anglicanus, & quanquam hæreticus non tamen expertus humanitatis, cum interrogasset quis esset, quid artis profiteretur, cognouissetque hominem de Societate esse culinæ operatum, delectatus hominis innocentia, atque simplicitate, duci in culinam, & consuetos sibi obire labores iussit. Qui dum fideliter parer, ita omnium sibi animos adiunxit, vt sineretur pro sua voluntate precationi dare operam, per totum ire oppidum, de religione sermones institueret. Demum non alio pretio, quam cum gregario milite permutatum, non modo Societati eum Præfectus reddidit, sed etiam viatico benigne instructum dimisit. Cæterum haudquaquam parem sortiti casum Scholastici duo tyrones, E sua copia Costerus tres mittebat in Austriam, Baderi Prouincialis rogatu, curriculum Philosophiæ permenfos. Bataui erant natione, lectæ indolis. Duo erant germani Fratres Riccardus, & Arnoldus Biler, tertio Iacobus Lappius nomen. In Sylua prope Treuiros cum venissent, rusticorum manus Riccardum, & Iacobum inuadit, atque in interiora abductos, alterum ferro, alterum laqueo enecant, ac spoliant. Arnoldus forte substiterat ad colligendum in sarcinulam pallium, cum progressos duos, latrones inualere: itaque fuga arrepta, quanquam rusticorum quidam insequuti sunt, Deo tutan-

Soc-49.

tutante, euasit, ac demum Treuiros sospes peruenit. Occiforum corpora multis post diebus alterum alteri superiecta Crucis in modum: & quamuis loca essent lupis infesta, omnino ab ijs intacta reperta sunt. Verosimile est insignem recepisse mercedem in Caelo, qui in primo seruore spiritus, dum ad incrementum pergunt religionis martyrium, vitam in obedientia cursu fuderunt. Eoque ipso die mane antequam syluam intrarent, magna cum pietate, & Parochi (vt postea narrauit) ædificatione, in proximo pago Diuino sacrificio interfuerant.

Inter obitas à Patribus Belgis excursionis saluberrima fuit, quæ Ernesti Principis missu ad Mesacos suscepta est. Hic urbem incolunt in Leodiensis Diocesis finibus ad Mosam, cui nomen vulgo Maëfkyk. Nicolaus Hirtius de Fal cum Socio Sacerdote, & Collegij Traiectensis Rector Ioannes Helmontanus totum ibi ieiunij tempus, deinde magnam ætatis exegerunt partem, inuitante successu. Renouationem morum velut à capite à Christianis puerorum rudimentis exorsi. Ex tribus eos literarijs ludis conuocabant, incenditibus adolescentium studia Decano cum Collegis suis, Prætorum cum Consulibus, ac Senatoribus, qui nunquam ab sacro ludo passi sunt autoritatem præsentia suæ desiderari. Vnum quoque è Ludimagistris Prætor, quod parum vtilia pietati doceret, eiecit. Ad perennitatem mox religiosæ institutionis, in omnes scholas Ledesma Catechismus inductus, data opera, vt eius generis libellorum magnus numerus, itemque magnus Rosariorum adueheretur. Libri autem, siue perniciosi, siue leuiores amoti. Longum sit in promiscua multitudine correctos mores, vitia excisa, noxarum expiationes ex longo, vel etiam à primo æuo repetitas exequi. Centum ferme etiam hæresum laqueis expediti, Gemino Virginum Cœnobio, & Nosocomio item consultum. Ad hæc impetratum à Principe, vt etiam Episcopum mitteret, qui ab annis viginti intermissum sacri Chrisnatis signum, carentibus impertiret: quod populus frequens magna voluptate, pietateque, vt à Patribus institutus fuerat, suscepit. Sacer item ornatus templorum, & altarium instauratus, & in Fidelium sepulchra Cœmeterium consecratum. In sacris ad populum tractatibus, ea præcipue, quæ superba Hæreticorum, aspernatur ignauia, in existimationem adducta. Obtulit occasione promulgatum à Pontifice Maximo propter Ecclesiæ necessitates Iobelaum, de ea re, summique potestate Pastoris, quæ admodum euiluerat, dissendendi. Actum de Sacrosancto Missæ Sacrificio: inque Rogationum diebus, de litaniarum vsu: inde habita supplicatio eâ celebritate, quantâ nulla vnquam oppidanorum memoria: vehementer quotidiana cepta frequentari sacrificia: denique die Pentecostes Prætor, Consules, Senatus, & Ciuum ferme primi, ac locupletissimi, haud sine caterorum admiratione diuinæ palam mensæ accubere. Ita si idonea adsit cultura haud ægre sequitur ad pietatem, quò ducitur natura mortalium. Maxima dein Caremonia diuinissimi Christi corporis anniuersarium solenne celebratum. Vbi inflammatus est ad rem pro maiestate suscipiendam Prætor, is tum Senatum, tum primores oppidanorum facile incendit. Ergo mundities toto oppido, & ornatus statim curatur, aræ extruuntur, comparantur faces, quarum cum in oppido copia haud votis suppeteret, magna vis Traiecto, Leodioque petita. Itaque demum pulcherrimo spectaculo in præcipuis Oppidi regionibus cum altaria excitata starent viginti, facibus magno numero collucentibus, Senatu cum tribubus togato prosequente circumlata Diuina Hostia est, festum inter scloperorum, & maiorum tormentorum applausum. Addidere supplicationi gratiam dispositi ad præcipuas aras adolescentes, qui vernaculo carmine ex veteri, nouoque testamento veritatem, & laudes admirabilis Sacramenti concinne exquebantur. Eodem die post meridiem Drama in scenam productum de veteri man-

99
Res Catho-
lica in Vrbe
Maëfkyk fel-
iciter curata.

100
Item in op-
pido Stoché
& Aquigra
ni.

ri manna, & nostra cælesti esca magno Ciuium assensu. Similia his in vicino minore Oppido Stoenem curata: similia duo alij Sacerdotes Aquigrani, vnde octauo ferme ante anno tumultuum causa discessum erat, gessere. Nullum initio cum ad conciones pateret templum, suum eis Augustinianus Cosnobiarcha patefecit. Inde primores Ciuitatis adem Sancto Foliario sacram ab Iulix Duce, cuius in patrocinio erat, impetrarunt. Catholicorum lustrate scholæ, disseminati Cathedismi, & puri Cathedesim edocti, haud sine grandiorum profectu. Vna & altera B. Virginis ex atatum discrimine Sodalitas instituta, & alia de more edita ad culturam pietatis, & firmamentum. Magno inter hæc animo, ac profectu profanos inter milites militum versata est Sacrorum industria. Veridugi accitu ad exercitum in recipienda ex hostibus Bonna certantem Henricus Samerius missus, præclara de scelere fixit trophæa: Coercuit diuina impia: sedauit dissidia. Ducum tentoria pellicibus expurgauit, non sine mulierularum probris, ac minis: quæ miles Christi boni operis aditamenta non ægre ferebat. Denique omni officij genere præsto omnibus erat, vt eò aduersus pietatis hostes moueretur arma felicias, quò ipsi pugnatore colerent fortis pietatem. Multò hæc eadem in Ducis Parmensis Castris acta robustius, vbi perpetuo septem, interdum ad viginti desudauerunt Sacerdotes. Præerat vniuersis Thomas Salius. Inter alias alij dispersi cum agerent nationes, sæpe vnum in locum vniuersi conueniebant, vt se se mutuis excitarent ad labores alloquijs, & consilijs erudirent. Vincentius Zelander, quæ vsui erant vitæ necessitatibus impigrè cuique expediebat, singulorum stationes identidem interuifens. Iucundum erat videre, quam obedienter miles in officio esset; ab vique abstineret, ac furtis: atque arumnas bellicas quanto perferret animo. Procul hinc quoque Scorta, animorum & corporum pestis, abacta. Certæ præterea decretæ leges in execrantes temere iurantes, in eos, qui prouocarent ad singulare certamen, in ebriosos, in Hellioues, militibus ipsis multum volentibus. Pertinebat ad res Belgicas huius anni graues certamen à quibusdam Academiæ Louaniensis, & Duacenzæ Doctorebus aduersus Leonardum Lessium, & Ioannem Amelium nostros in Collegio Societatis Louaniensis Theologiæ Professores. Verum quoniam clarigatio hæc velut quædam, ac prima dumtaxat velitatio Belli magni, & longi fuit, Opere proprio narrandi, Consultius visum est res naturâ connexas tractatione non seiungere. Quare ista nunc omittimus in aliud tempus, ac suum locum reseruata.

101
Missio Ca-
strens.

102
Prætermissio
concertatio-
num Belgi-
carum.

103
Gratia Ma-
gij, & Pige-
narij apud
Regem Hen-
ricum III.

104
Mauriacen-
se Collegiū
ad tempus
relictum.

Inter Gallicanas à bello pestilentiaque calamitates, annus abijt admodum Societati pacatus, ac prosper. Prudens Laurentij Magij Visitatoris Religio animum Regis ita delinuit, ac capit, vt cum rebus compositis comearum ab eo peteret, negaret Rex consuetudine eius velle se tam citò carere. Vbi tempestiuum foret vltro se admoniturum. Precatu eiusdem Odonem Pigenatium non modo in pristinam recepit gratiam, restituique ei prouinciam æquo animo tulit, sed sapius ad se accitum ea comitate fiduciaque tractauit, vt Odo plurimum vereretur ne in locum Augerij aulicis se tricis inuolueret. Idcircoque maturauit quamprimum abire Luteciã Prouinciam lustraturus. Subinde Magius quoque commemorans, quam Romæ opera sua desideraretur; quam ipsius Regis interesset cæteras Gallicanas Prouincias abs se inspicere, bonam abeundi veniam impetrauit. Circumire tamen Collegia nec festinatio, quâ Romam accersebatur, nec obsidentia vias arma permiserunt. Prouinciæ Aquitaniæ loco Petri Lohierij, Clementem Puteanum, Lugdunensi Ludouicum Richeomum Prouinciales imposuit, quorum hîc vicariâ operâ Lugdunensem, ille Francicam administrabat. Mauriaco Sociorum Reliquias, quod assidue circumstrepente hoste in medio versarentur salutis discrimine, nec

magis

Soc. 49.

magis Oppidanis prodesse, quam apud Hæreticos sua presentia ag-
 grauarent inuidiam, rerum custodia viro bono, & amico delegata, omni-
 no euocauit. Tum, ex itinere Lugdunensis Collegij rebus compositis, in
 Italiam remigravit. Noui Prouinciales, & sua sponte, tanquam integri
 viribus, ac simul Præpositi Generalis, simul Visitatoris incitati monitis,
 omni studio prouehendis ad interiorum disciplinam Sodalibus insistere:
 illud prouidentes, vt pro tumultibus publicis assidue preces ad Deum
 fierent, & alia diuinæ paci exposcendæ, nullo autem modo quisquam,
 seu foris, seu domi eas res, ne sermonibus quidem attingeret. Com-
 plebatur inter labores voluptate maxima Odo, tantam vbique pacem,
 tantam excipiendæ culturae facilitatem, proficiendique curam inueniebat.
 Quamquam dissiparet Lues Collegia, & multa peregre, & inter armorum
 licentiam, ac furorem Hæreticorum toleranda essent, tamen vige-
 bat perfectæ virtutis exercitatio: & laborum pro communi bono, arumna-
 rumque, & periculorum cupido. Præclaram quoque, ac numerosam summit-
 tebat Deus Nouitiorum segetem: Collegia vndique noua petebantur: vn-
 dique Catechista, & sacri præcones expetebantur. Res maxime Pari-
 sieneses florebat. Delectauit Ciues puerorum, è Catechismi schola suppli-
 catio, qui ab Professorum domo magno agmine candidati coronatique,
 cantillantes pia carmina per vrbis magnam partem deducti sunt. Colle-
 gio additæ de Sacra Scriptura Hæbræaque lingua, & disciplinis Mathema-
 ticis scholæ, vt iam religiosæ absolutioni Academia nihil deesset. Num-
 rus vero auditorum longe vltra capacitatem Gymnasij affluebat; quorum
 sexaginta supra ducentos Conuictores censebantur è bono genere: Nec
 diserepabant ab ardore literarum studia pietatis. Itaque vt rebus diuinis
 amplior esset sedes, noui facelli iacta sunt fundamenta ab Lusignano
 Episcopo Cypri xv. Kal. Decembris. Apparuit super hæc communis Pro-
 cerum in Societatem propensio in Conuentu, qui de publicis rebus ad
 extremum autumnum habitus est. Vbi cum haud recte sentientium non-
 nemo agi vellet de Societate, vel eicienda de Regno, vel prohibenda
 docere, qui delectati referendarum ad conuentum rerum præerant, libel-
 los eiusmodi, & sermones omnes reiecere; adijcientes id potius agen-
 dum, vt Collegia eius vbique per Galliam ponerentur. Pauloque post
 Senatus quoque Parisiensis, Prioratu quodam nostris omnino ignaris attri-
 buto, benevolentia suæ pignus extare voluit. Nouas duci colonias dif-
 ficultates temporum prohibebant, cum & turbulentiſſima essent omnia,
 & maiorem quandam tempestatem, tanquam intentæ vndique supra caput
 fœdæ nubes portenderent, præsertim ad exitum anni, vbi Dux, & Car-
 dinalis Guisij sublatis sunt. Ergo cum Rothomagenses instarent, qui se-
 ptingenti è primoribus libello subscripserant, quo ab Cardinali Borbo-
 nio id præcabantur, cum Redonenses, & Altiſiodorensis Antistes, tum
 Aufcitani, alijque, inchoata Aufcij statione: vnicum in Lugdunensi Pro-
 uincia Collegium datum Anciensiſibus. Merebantur id flagrantia, &
 præantiqua Ciuium studia. Quippe ab annis viginti eam curam coque-
 bant, & Antonius Senneterrius Præsul anno seculi septuagesimo sua spon-
 te domicilij ædificationem inchoarat, insignibus nominis IESV appo-
 sitis. Est præterea Ciuitas Velaunorum caput, frequens, & ad om-
 nem pietatem parata indolis. Urbem habent in Cliuo sitam, vnde
 vernaculum illi nomen Puy ex podio factum. Inclutum stat in summo
 Cliuo Deiparæ templum, donarijs, præsentique Virginis adiutorio late cla-
 rum per Gallias. Igitur cum multis legationibus ad Visitatorem Ma-
 gium, & ad Prouincialem Richeomum, tum etiam ad Generalem Clau-
 dium literis; tandem cuncta in vsus necessarios suppeditatura instaret
 Ciuitas, voti compos est facta. Locus Collegio captus est opportunior,
 quam vbi designarat Antistes. Quoad ibi nouum extrueretur domici-
 lium,

105
 Pax, & disci-
 plina dome-
 stica inter
 luem, & bel-
 la in Gallia
 floret.

106
 Collegium
 Parisiense
 auctum.

107
 Fautor bono-
 rum, & Par-
 lamenti Pa-
 risiensis in
 Societatem

108
 Multa Colle-
 gia petita.
 Vnum tan-
 tum datum
 Anciensi.

lium, temporariæ Sedis die S. Michaëlis ad extremum Septembrem inita possessio, ibidemque familia capitum quatuordecim constituta Michaële Coyssardo Rectore. Sexto idus Nouembris consueto cum præludiorum honore præceptores quinque, quibus mox sextus accessit, patefecere Musarum Sacra, quæ cum initio frequentare circiter ducenti cepissent, in breui alij super alios affluxere, vt anno post facile numerare esset quingentos. Diuionensi Collegio difficultate rei domesticæ laboranti, benigne Senatus, priuatique Ciuës, & Carolo Duce Meinæo Burgundiæ Prorege referente, Prouinciæ Concilium, decreta stipe succurrit. E Socijs Billomensibus confecit iter mortalitatis Ioannes Balmesius, vir & cognitione rerum, linguarumque multiplici, & Christiana professione domi, forisque vtilis. In cætero cultu pietatis eximia cura Sacrosanctam Eucharistiam venerabatur: præcipuo etiam honore colebat Sanctum Ioannem Baptistam, & Virginem Matrem, qui fidei clienti opportuno tempore nequitiam abfuerit. Ipse enim moribundus affirmavit vtrumque se videre sibi præsentem: pauloque post etiam insidiantem calcaneo vidit anguem tartareum. Sed frustra dirus obrepebat ei, quem talia è Cælo muebant præsidia.

Dum breuibus hisce tanquam inducijs interquiescunt res nostræ in Gallia, cum quies nonnulla in Hispania quoque affluisset, turbinem vix dum vnum præteritum nouus excepit. Octauo idus Aprilis Sacri Quæstiores Vallisoleti cum voluntatem Pontificis de captorum Sociorum finiendæ causa perspexissent, accersitis ad se Hieronymo Acoſta Domus Præposito, & Francisco Calarza Rectore Collegij, cum alijs quatuor Patribus, in conspectu eorum, nemine ex externis præsentem, recitarunt sententias in Antonium Marcenium, Franciscum Labatum, & Ioannem Lopium, qui suis cum pallijs stabant: inde domum liberos remisere. Quæ iudicij forma, & benignitatem Quæstiorum, & nihil magnopere animaduersione dignum, in reis deprehensum ostendit. Labata statim restitutus in Collegij Salmanticensis Reſtoratum, quem ante administrabat, & sua Ioanni quoque Lopio omnino permissa libertas. Marcenio in biennium ab omni præfectura interdictum. Hic exitus vulgo existimatus est optimus, magnoque plausu exceptus, ac passim gratulationibus magni æque, ac infimi, nec solum beneuolentia ante noti, verum etiam parum fauentes, animi sui lætitia declararunt. Aliquid residebat curæ de causa Ripaldæ, cuius in Doctrina ferebat rumor non pauca affinia errori comperta. Sed & is quoque paulo post dimissus est: adeoque probata ferunt eius scripta, vt vnus Quæstiorum eorum sanctitate, & sapientia captus, exemplar describi sibi omnium iusserit. Non permissus est tamen statim ad populum dicere, quod quidam interpretabantur eò factum, vt immôdicam lætitiã, qua continuo producti auditique priores erant, lueret. Inter hanc lætitiã res etiam publicæ pietatis è sententia gerebatur. In Regia Ioseph Acoſta reuersus è Peruuia, & Alfonso Sancius ex Insulis Philippinis habebant conciones frequentes, & apprime gratas. Florebant Gymnasia per omnes ferme Prouincias Hispaniæ. Peregre etiam per Missicnes magno cum profectu multum operæ ponebatur. Ex Prouincia vna Castellana duæ susceptæ verno tempore per Castellam, vna per Cantabriam, per Galleciam quatuor. Salmanticæ autem tum in conciones, tum in exempli narratione Francisco Vasquio facile terna auditorum millia operam dabant, haud minor ad Ioannem Ferdinandum Vallisoleti concursus: qui præter cætera Sodalitatem nobilium virorum, ex qua profecta deinceps sunt memorabilia pietatis opera, in formam adoleſcentium Generalis Claudius Romanis adiunxit: Sub idem tempus initium factum Collegio Areali. Cum præmissus Antonius Larius do-

109
Diuionensi
Collegio sub
uentum.

110
Ioannis Bal-
mesij mors
felix è vita
bona.

111
Marcenius
Labata, &
Lopius ex
Sacri Tribu-
nalis custodia
liberantur.

112
Ripaldæ
quoque post
dimissus.

113
Missicnes
per Hispaniam
multæ
periciles.

114
Collegij
Arealensis
initium.

Soc. 49.

mo conducta temporarium facellum adornasset, accessit eò cum multis è grauioribus Patribus Prouincialis Villalba, vt initium fieret octauo Kalendarum Martias, die S. Petri Antiochena Cathedra venerando. Eo die Clerus, & Magistratus, quo maiore nouos colonos benignitate exciperent, qua Caremonia anniuersario solenni deferri per oppidum solet, vniuerso Clero, Sodalitatibusque deducantibus inter festum omnium Curiarum tinnitum, ad nostros Sacrosanctum Christi corpus detulere ex Paroecia Sancti Dominici. Nostri obuiam albari progressi aduentantibus: introductoque Sanctissimo Christi corpore, sacrum ab Emmanuele Lopio, cantante Clero, peractum est. Secundum quod Prouincialis verba fecit ad populum. Triduum ea missarum magna Caremonia, & cantu, & concionum celebritas, mire gaudentibus Oppidanis tenuit. Septem dumtaxat nouæ Colonie posuerunt initia, quoad Collegij res paulatim Ferdinandus Tellius Gufmanius, qui instituebat, firmaret. Vir fuerat, hic militaris, præclaraque gesserat munera, præfectusque Oranum arcem tenuerat: tum secedens sibi victurus, & Deo, quia perituram sobolem, natura negarat, facultates suas destinare coepit in perpetuam successionem meritorum, assentiente coniuge Maria Tellia, & adiuuante collata ex æquo pecunia. Ingressus primum in Collegij instituendi voluntatem, Ferdinandus hoc modo est. Anno ante hunc decimo cum ex Abulensi Collegio (namque in Abulæ Diocesi est Areualum) Antonius Larius cum Socio ad Euangelica ministeria accessisset, quasiuit ex eo, quem verum, & prudentem Dei præconem cognorat, quando heredem Deus non dederat, quoniam modo de facultatibus recte suis posset consulere, ad Dei gloriam, animæque suæ salutem, isque ei cum alia Christiana pietatis opera, tum religiosas aliquot familias, ex quibus quam vellet accerseret, nominauit, nulla nostræ facta mentione. Quarum in rerum delectu dum, & ipse per se se Ferdinandus, & per alios muleam Deo supplicat, vltro in Societatis cogitationem venit; laudansque Antonij modestiam, qui eam præterisset, institit eundem fatigare, vt plenius, quid illi institutorum, quid munus esset, quid condendo opus foret impensius. Vltro curam in Collegij institutionem fixit, permanfitque in ea pprocuratione multos annos cum singulari plane constantia. Haud frustra multi credidere præcipuo Beati Ignatij patrocini factum, vt cum celebriora multo loca repudiasset Societas, Areuali sedem poneret. Narrabant enim Ignatium ibi adolefcentiam peregrisse à Parente traditum Ioanni Velascio, Regum Catholicorum Ferdinandi, & Elisabethæ Quætori, qui amicitia causa, cum suis careret, vnum liberorum, quem apud se educaret, à Beltramo Loiola poposcerat. Ipse igitur Ignatius tanquam veteris referre hospitij gratiam vellet, Collegium Areualensibus, & ad cæteras vtilitates, & ad restam adolefcentum educationem curasse, è Cælo est creditus. In Gandiense Collegium magno apparatu illata sunt sacra Reliquia, quas Dux, eiusque Frater Ioannes Burga donarant. Donum præcipue fuit Ducis particula è ligno Sanctissimæ Crucis, argentea Cruce eleganter inclusa. Supplicatio instituta ab templo principe. Ingens in eodem genere ducta pompa Murcia. Miserat Eueardus Generalis inter cætera insigne os Diui Stephani Protomartyris, qui ad memoriam Stephani Almeida Fundatoris, Collegio est tutelaris. Vt igitur hæc honestius, & sacra cætera asseruarentur pignora, populique ad cultum eorum pietas magis incenderetur, quinto Kalendarum Martij ab templo principe, quò fuerant arcano delata, in adem Collegij Episcopus Carthaginensis Hieronymus Manricius retulit. Adfuit Clerus vniuersus, cuncta Paroeciarum insignia, omnes Sodalitates, cumque consuetis honorum insignibus Magistratus. Multitudo è circumiectis quoque

115
Fundator
eius Ferdin-
andus Telli-
us.

116
Antonij Lari-
ij moderatio
Collegij
Areualensis
ocasio.

117
S. Ignatius
Areualj ado-
lescentiam
exegit.

118
Collegium
Gandiense
sacris Reli-
quijs auctum

119
Ez pompa
insigni defe-
runtur.

Oppidis, & pagis accurrerat. Præibant proxime sacra repositoria pueri quadraginta, serico, auroque spectandi, cum sua quisque ardente face è candida cera. Pone sequebantur habitu militum atate maiores scholastici, qui sub tribunis, ac ducibus distributi per tympanorum bellicum strepitum, & doctam vexillorum agitationem, militaria identidem ludicra cum pio quodam terrore, & venusta maiestate edebant. Triduum deinceps totum honores in templo continuati: quo tempore dies, ac noctes in Collegio Præsul Manricius egit.

Magnam hoc tempore adornabat classem aduersus Anglos Philippus Rex, cuius expeditionis prosperum vt exoraret euentum, multas Hispania tota preces indixit. Apparatissimæ fiebant vbique supplicationes. Eam ob rem, cum causa adeo esset grauis ac publica, visum est etiam Madritanis Patribus vt eo iure, quod generalis tertius conuentus in huiusmodi causa concedit, vt & ipsi supplicantes incederent. Cum igitur ad commouendam publice pietatem è Cœnobio, quod de Atocia vocant, Dominicanorum, religiosam Deiparæ Imaginem ad adem Sandimonialium excalceatarum ex Ordine Sancti Francisci Ciuitas detulisset, eoque supplicatum Religiosæ familie suo quæque die procederent, ex Collegio die Visitationi Deiparæ sacro processum hoc Ordine est. Scholastica prægrediebatur iuuentus, numero ferme sexcenti: candidus cuique in manu cereus: suam quisque Præceptorum ducebat classem: gestabant hi, & alia subinde pietatis argumenta, & in eleganti Feretro pueri IESV effigiem, circa quam eximia cum pietate Sodales B. Virginis incedebant. Post hæc Cruce præeunte sequebatur Ordo Sociorum (circiter sexaginta erant) Clericorum habitu cum superpelliceis, & ardentibus Cereis. Prosequebatur magna vis Procerum, magna populi. Plurimus etiam tanquam ad nouum spectaculum visendi studio accurrebat: & habuit vulgo res gratiam. Ad eandem sub hæc formam supplicatum Vallisoleti, & Hispali. In alijs vrbibus, cum iam satis notus esset mos Societatis, appareretque quam propitiando Numini ceteris insistere officijs, supplicatio eiusmodi desiderata non est. Lectus est etiam à Rege nominatim Pater Iacobus Salazarius, qui pro hac causa Hierosolymorum sancta loca adiret. Viserat anno superiore iussu Regis idem Sacerdos insignia per Hispaniam religione loca, multumque pietatem suam, ac modestiam vbique probarat: quæ fuit causa cur hæc eidem peregrinatio longior iniungeretur.

Inter hæc Hieronymus Manricius, quem modo dixi, Carthaginensis Episcopus, Madritum venit, pro certoque vulgatur accitum à Rege, ab eoque diploma Pontificium accepisse, vt sacras Religiosorum familias recognosceret: verum etsi communi conceptum formula esset diploma, omnesque complecteretur Ordines sacros, tamen proprie vnus Societatis spectandæ causa curatum esse dicebatur, ab eaque incepturum Episcopum, & desitutum in ea. Ipsi quoque excidit Manricio, adesse se, vt Societatem inspiceret, atque reformaret. Hæc res vbi clarius vulgata, sedatius coepit perpendi, adeo visa indigna est, vt nemo vellet autor, ac princeps haberi. Satis quidem constabat Comitem Oliuarium diploma à Pontifice impetrasse Regis iussu, qui, quando tam multa aduersus Societatis administrationem, & Instituta, Perturbatorum libellis deferebantur, vellet planius, quid in re esset cognoscere: cum aliqui fama esset etiam solitum eum dicere, abunde se aliarum Religionum res intelligere, vnus autem huius haud quaquam assequi posse. Verum quinam regias curas in tam multa sibi interiora intentas, & nunc maxime in Anglicanam illam tantæ molis expeditionem defixas, ad hæc deduceret, non satis certo constabat. Rumor ferebat Quæstorum esse id opus, & ad Præpositum Generalem Dionysius Vasquius discrete idem per-

120
Supplicatio
nostrorum
Madritensium
pro successu
classis in An-
glos missæ.

121
Iacobus Sa-
lazarius Ie-
rosolymam
à Rege Phi-
lippo missus.

122
Manricius
Carthaginensis
Episcopus
Visitator So-
cietatis lectus.

123
Quis eius cõ-
silij autor
fuerit.

Soc. 49.

perscripsit. Cæterum Cardinalis Quiroga omni opere conabatur opinionem hanc amoliri, affirmans palam, si deprehenderet, qui talem sermonem excitaret, eum se duci iussum: cui non defuit, qui responderet, duci iuberet Dionysium, qui diserte Romam vsque perscripserat. Fons & origo haud dubie domestici erant perturbatores, qui alias vias cum desperarent exitum habituras, hanc expeditissimam suis machinationibus rati, nominatim in libellis, vt per hominem externum, & ab Quæstitoribus destinatum, & consueto Quæstitoribus ritu viserentur Hispanæ Prouinciæ, postulabant. Cæterum alijs hanc viam vno ore palam damnantibus, vnus erat Franciscus Abreus, qui non modo fatebatur eam probari sibi, sed & passim profitebatur probaturum se cuius euidenter, necessariam plane esse. Qui homo cum scientia Pontificij, Cæsareique iuris inter paucos celebraretur, operapretium est cognoscere, quam fœde in domestici interpretatione iuris hallucinaretur. Nam idem (vti alias demonstraui) docuerat, ante professionem solennem neminem de Societate vere Religiosum esse. De Paupertate vero ita sentiebat, vt cum consulentibus ipse responsa Iuriconsultorum secularium modo ederet, mercedem nihilominus, quam Mercenarij interpretes iuris, exigeret: & ad subleuandam in Hispania Collegiorum inopiam existimaret stipendia, pro consuetis instituti muneribus accipi oportere: Neque choro, neque processionibus publicis abstinendum: ac denique totam administrationis formam mutari vellet. Quæ notasse fat est, vt appareat quale esset hominum genus id, quod Sanctissimis Dei famulis omni virtutum genere ornatis, prudentia excellentibus, non solum de Hispania, sed de tota Ecclesia Dei optime meritis, negotium adeo indigne facebat. Et tamen huiusmodi homines audiebantur, & regnabant, & minabantur: & Sancti Ignatij instituta, & Pontificum, & Sacri Concilij Tridentini sanctiones, quibus ea probata fuerant, atque ipsam tot annorum experientiam præ sapientia sua vere insipienti, & carnali aspernabantur, & perditum ibant. Id enim ante omnia per hanc Visitationem agebant, vt Societatem IESV euerterent, & Dionysianam aliquam turbam, aut Abreanam constarent. Idcirco dederunt operam, vt in supplici libello, per quem à Pontifice potestas visendi petita est, ea conferretur in Cardinalem Quirogam, & cui ille delegaret. Et quia Pontifex primo haud Quiroga, sed Spetiano Internuncio suo rem demandauit, eo minus contenti non destiterunt, quoad nominatim Carthaginensis Episcopus legeretur. Idcirco deinde curauerant, vt in formulam ex qua Quæstiones Visitator exerceret, præcipua conditarum ab Ignatio legum capita includerentur. Cuius quidem formulæ caput quintum hoc erat. Id quod præcipue spectari debet, est consensus, & conuenientia Ordinum inter se Religiosorum. Exploretur itaque quæ sit causa discriminis in habitu, in priuatis Cæremonijs, in repudiandis eleemosynis pro sacrificijs, & concionibus, in Choro minime habendo, in professione Votorum solenni, in potestate dimittendi, in correctionis Fraternalis modo, siquid dignum quid animaduersione visum fuerit, breui ad nos perscribatur, quo cum Pontifice agamus, vt mutetur. Adjiciebatur deinde etiam videndum, cur Præsidium creatio Canonica non esset (ita vocabant, quæ per suffragia conuentuum non fieret) item cur tantum res ab Romano penderent regimine: quæ immunitas, ac potestas Præsidiibus esset: qui modus reorum causas cognoscendi: quid ita interdicta essent libellorum Cruciatæ beneficia ad Confessariorum optionem: multaque his similia: ad extremum, & illud vt missæ Romam de cuiusque vita, ac moribus narrationes, & transmissa inde, siue aperta, siue arcana mandata cognoscerentur. Quæ omnia, quam pertinerent ad euertendam Societatem satis apparet. Simul tamen volebant ingratiissimi, ac perfidi

124
Domestici
Turbatores
id petierant

125
Franciscus
Abreus palam necessarium dicebat.

126
Eius errores & agendi modus.

127
Libellus turbantium ad Pontificem in destructionem Societatis.

128
Quæ mutari in Instituto Turbatores vellent.

129
Quid in his spectarent.

fidi filij per hanc criminandi secretam licentiam parenti suo, atque Præposito dolorem inarere, administrationem eius carpendo: quanquam id ita faciebant, vt fere hominem commendarent, sed culpam in absentiam referrent, quo viam ad extorquendum Commissarium præmuni-
rent. Denique volebant pariter bonos Fratres, & obedientiæ sanctæ renaces vexare: Ipsi vero, vel appetitos gradus, aut Præfecturas, vel certe impunitatem ea via nancisci. Nam etsi pro paucitate sua numero, & constantia fidelium Sociorum non admodum benigna suberat sperandi materia; tamen cum res ageretur per occultissimas quæstiones, perque homines præiudicio imbutos, & magis vetustiorum, quam recentis huius Ordinis peritos, vt sunt male consciorum improba spes, ac metus audaces, multum garrulitate sua, multum ferocia, multum qua apud Quæstiores, apud Quirogam, apud Regem (vt quidem sibi videbantur) & apud ipsam Visitatorem valebant autoritate, & gratia confidebant. Postremo, vt nihil sperarent, permisceri tamen volebant omnia: quia turbulentis omnibus commune est, quoniam nihil in tranquillitate possunt sibi boni polliceri, vt ipsam tempestatem quæstui habeant. Verumenimvero germanos Societatis filios pro magnitudine periculi sollicitudo ingens torquebat. Nam eius sunt generis Religiosorum causa, vt de ijs nisi, qui in eadem disciplina diu, multumque versatus sit, nequeat iudicare. Transcendit communem hominum sensum perfectionis apex, & vsque eò transcendit, vt facile, quæ blandiora sunt sensibus, ea iudicent meliora. Quippe cum ex sua imbecillitate, vulgique ignauia, humilem nimis opinionem induerint, crassa illa trutina vim honestatis, non exacta Euangelij statera examinant. Quod si eam ob rem, quamuis quieta essent omnia, nemo exterorum esset Iudex idoneus, quid fieret vbi cognitor non alienus modo, sed à turbulentis ipsis accitus, ac præiudicio occupatus accederet? Quid tum? quanta clades acciperetur, noua cognitionum, quæstionumque formula? Nihil enim æque perniciosum est religiosis conuentibus, atque si in eos inducatur forensium ratio iudiciorum. In his cum agendum sit cum pessimis hominum, ex quibus nisi vi, perque artes exprimi verum nequeat, suspiciosi interpretationibus, insidiosisque tentamentis per cæcos anfractus locus est. In cœtibus vero sacris, vbi maxime veritas, & simplicitas colenda, & conseruanda est, si non aperta, ac nuda sint omnia, si insiciationes, tergiuersiones, & inuolucra, & fraudes irrepant, ipsa statim conuelli fundamenta perfectionis necesse est, & administrationem, quæ paterna debuit procuratio esse, in acerbum dominatum euadere: ex quo fit, vt nec Præsides amentur, vt Patres, sed timeantur, vt Domini; nec tanquam ingenuos, liberalesque filios se se gerant, qui parent, sed in seruales paulatim mores desciscant. Vt omittam, quam indignum sit, si quid humani inter famulos Dei (cum homines, & ipsi circumdati infirmitate sint) incidat, id quæstionibus, & tabellionum scriptis traduci. Hac, & id genus multa, quæ infra attingentur, cum disciplinæ tenaces, amantelque Socij damna prospicerent, ab ipso primum Antistite obnixè precantur, ne tale munus assumat. Alios id quatuor Episcopos dici abnuisse: posse & ipsum abstinere. Quod si reciperet, æqui, bonique duceret omnibus machinis obniti Societatem. Nimis enim ad viuum vulnus infligi: nec præsentibus modo, sed & posteritati perniciosam rem inceptari. Hac modesta deprecatione, ingenuaque denunciatione cum absterritus nihil, sed potius irritatus esset Episcopus, statim Proprouincialis Franciscus Porrius rem cum primis Patrum communicat. Illi pari consensu extemplo cum Rege agendum censent, vt ipse, qui autor habebatur, iubeat ab incepto desisti: & ad P. Generalem scriben-

130
Religionum
causa à Re-
ligiosis iudi-
canda.

131
Forensium
Quæstionum
vltus à Reli-
giosis vita-
alienus.

132
Rogatur
Mauricius,
vt Visitatio-
nis munus re-
cuset.

133
Eo id munus
cupidius am-
biente ad
Regem re-
curritur.

bendum in Urbem, ut id à Pontifice exoret. Colligunt igitur causas grauiſſimas, quæ ostendebant Visitationem eius generis, nec vlllo modo necessariam, nec vtilem remedio, si quod opus esset, nec ipsi Regi, aut Regno opportunam, aut decoram esse: Societati vero plane pestiferam, & libellum in hanc sententiam Regi tradunt. Nobis quidem, inspicere nostras res, corrigique sicubi est opus, pro eo ac decet talem vitam sectam professos, gratum iucundumque est: habemusque, & agimus gratias Maiestati Tuæ, quæ partem curarum suarum ad nos deriuat. Cæterum quod adiumenti causa comparatur, ut alienus nos visitet Antistes, non opis est, sed ruinæ. Dudum statuerat Præpositus Generalis mittere certos homines ipsa de Societate ex Tuæ Maiestatis sententia, qui res cognoscerent, & componerent; sed perturbatio temporum moram iniecit. Hos protinus pro tuo delectu mittere, quibus id erit maxime curæ, uti Tuæ Maiestati satisfiat, nec alieno Visitatore sit opus. Vere enim ipse consueuisti, Rex sapientissime, dicere, non nisi ab Religiosis, & ab sui quosque generis hominibus Religiosos spectari debere. Nam si de militari disciplina nemo recte iudicat, nisi vir militaris: neque de nauicularia arte, nisi maris peritus: multò est necessarium magis, ut is, cui de Religiosis cognoscendum sit causis, Religiosorum mores, & instituta non cognitione solum, sed etiam vsu perceperit. Idque in causa nostra eò est certius, quod alia obtenduntur, re autem id agitur, ut quæ à Parente, & Fundatore nostro Spiritus Sancti afflatu conditæ leges sunt, quibus adhuc steterimus, & Deo iuuante, tantum profecimus, quas & Pontifices, & Concilium Tridentinum probarunt, aboleantur. Num igitur accipiemus ab extero leges? vel, is recte iudicabit, quæ retinendæ, quæ antiquandæ sint? Huc accedit, quod rumor fert à Quæstoribus id proficisci incœptum, ideoque & virum delectum, qui diu de eorum consilio fuit: quo quidem nihil magis infame potest huic Ordini euenire: cuius Maiestas Tua si vtilitatem expetit, conferuet necesse est autoritatem. An sumus Hæretici omnes, ut simus omnes hac notandi infamia? an latent inter nos Hæretici, & peruestigandi hoc strepitu sunt? Ducant si quos habent suspectos, uti duxere alios quatuor: inquirent proprie in eos, notent, exurant: totum Ordinem infamari neque æquum est, neque Ecclesiæ Dei vtile, neque Quæstoribus satis decorum. Quod si non fidei causa, sed alia tractatur, non est cur tractetur per eos; nec cur id erroris populo, ac suspicionis offundatur. Quin ipsi Hispaniæ probrosam Nationi est, hoc primum in nostris Prouincijs attentatum. Nam alienis quoque in Regnis tanta res celebrabitur; & Hæretici quidem triumphabunt, Catholici autem mirabuntur, & cognita re offendentur, quod ex omnibus Mundi Prouincijs vnica Hispania fuerit, in qua, vel mores nostri sic essent corrupti, ut alieno rectore egerent: vel ita oppressa esset æquitas, & libertas, ut sine causa, perque summam iniuriam vexati, infamiaque notati fuerimus. Nam de domestico damno, quid dicere attinet? Perturbatores nunc quidem pauci sunt, sed, quæ est humani ingenij infelicitas, simul procedere conata eorum cœperint, plures fient. Seditiones enim Ciuiles vbi subsidia externa nactæ sunt, immane quantum inualeſcunt. Nec poterit, quamuis velit, Episcopus coercere. Bonorum vero tantò acius irritabitur patientia, & ira ad obſistendum armabitur. Quippe virtutis amantes nihil ita exagitat, & obſumat, ut causa pietatis; pro qua, si vel vsque ad necem decerent, præstare se Deo sacrificium putant. Quantum igitur, quam graue exardescet dissidium, inter eos, qui mutata volunt instituta nostra, & eos, qui conseruanda, vel sanguine fuso existimant: paratque sunt potius mori, quam perpetui ea attingi? Quam in longum offensiones, quam implacabiles serentur?

134
Libellus Re-
gi pro So-
cietate
oblatus.

Quantum negotij ipsi fiet Antistiti, quantum Maiestati Tuæ ingeretur molestiæ? Quæ si nulla essent, per ipsum nomen adeundi, alloquendique Visitatoris, quam multa, quæ quieta sunt turbabuntur? Assument sibi quiqui sunt leuiore ingenio, & impatientes disciplinæ quilibet molendi licentiam: ac Præsides, nec audebunt eos in officio continere, nec poterunt. Omnia igitur pessum ibunt, omnia suspicionibus implebuntur: offensiones, & similitates alentur, & licentia grassabitur: & vnde petebatur medicina, inde accersetur interitus. Quæ cum certa sint, Maiestatem Tuam totus hic Ordo, vel certe plurimi, optimique ex eo, prouoluti ad pedes omnibus precibus orant, & obrestantur, vti conseruatos ipsos velis ad tua, tuorumque Regnorum obsequia, quibus si fidelem, ac non instrenuam, neque profus inuilem operam, adhuc nauarunt, nouo hoc ausu beneficio enixius etiam nauabunt in posterum. Hæc multoque plura breuiter comprehensa, Patrumque præcipuorum quinque, & quinquaginta subscripta nominibus, tradidere Regi: coramque grauiissimi quique rem acriter egere, & Hispanicæ omnes Prouinciæ grauibz obstitere literis communi nomine scriptis. Ipsi quoque Lusitani suo, & Indiæ, & Brasiliæ nomine magna vi institerunt. Verum nihil responsi relatum est, nisi: Regem consideraturum.

135
Hispaniæ, &
Lusitanicæ
Prouinciæ
Visitatori
Externi ob-
stitunt.

At Romæ cognito nouo turbine Claudius, & ipsiusmet granitate rei commotus, & Patrum Hispanorum plenis querelarum, ac mororis incitatus literis, Pontificem confestim adit; atque vbi summam causæ paucis exposuit, Hoc nimirum est, inquit, Beatissime Pater, quod homines isti clanculum hætenus egerunt, quod votis, ac spe deuorarunt. Volunt se se non solum Præpositi sui imperio eximere, sed ab Sancta quoque hac sede, quoad possint, ita subducere, vt suum sibi domi regnum statuunt, nihilque, aut quam minimum cum Vrbe commercij habeant: hoc enim certe tradito sibi Visitatore assequuti videbuntur, qui nomine Apostolicus, re ipsa pro eorum arbitrio Societatis leges, mores, iura omnia peruertet. Prolatoque quoad volet munere, & alijs deinceps ad exemplum substitutis, id efficiant, quod dixi, vt nobis res illic nostras curare non liceat, neque vt solemus Apostolicam de ijs Sedem consulere. Persensit incommoda Pontifex, & occursum, inquit, vellem. Nam satis nobis est persuasum non nisi per homines ex Ordinibus suis, Religiosos visitari debere, & nunc ipsum id habemus in manibus. Quin videas, inquit, volo, & continuo ostendit, quam per id tempus edidit instructionem Congregationi super Regularibus institutæ, in qua disertè mandabat, vt Visitatores deligerentur ex ipsis Ordinibus, qui visendi forent. Tum addit: Cæterum Pater Generalis, quid remedij superest, cum ita nos obtuderint, vt expressum diploma, transmissumque sit? Hoc, inquit Claudius, vt differant rem, donec Sanctitatem Vestram de omnibus certiozem faciant, & capita illa mittant, de quibus cognitionem instituendam censuerunt. Hæc enim à Sanctitate Vestra cognosci magnoperè cupimus, ad quam propriè spectant: cum

136
Generalis
Pontifici sup-
plicat.

137
Pontificis be-
nignum re-
sponsum ex-
cufantis rem
iam factam
nec reuoca-
bilem.

138
Spurij Epi-
scopi mentio
forte illata
Pontificem
ad reuocan-
dam facultatem
datam
incitat.

de Instituti nostri rebus ab Sancta hac Sede approbatis agatur. Quam & illud æquum esset expromere, quid causæ fuerit, cur ex omnibus Spurium hominem deligendum putarint, cui potissimum hoc visitandi nos munus imponerent. Iuuat admirari nodi difficillimi solutionem vbi Dei sapientia collocarit, nec id ab quoquam aduersariorum satis prouisum, cum Pontificis ingenium adeo omnibus esset perspicuum. Vt enim Sixtus Spurij nomen audiuit, cum supra modum ab eo hominum genere abhorreret, tanquam fucum sibi in ea re factum indignatus, extemplo Cardinali Carasæ mandat, vti suo nomine ad Cæsarem Spetianum Internuntium det in Hispaniam literas, moneatque, vt Regi denuntiet: sibi non placere, vt eo diplomate vtantur. Adiecit

cit & suas ad Regem literas Claudius, modeste, sed grauius expos-
lans, secum in tam graui causa sic actum fuisse. Orare Maiestatis eius
prudentiam, ne falsis paucorum querelis præbere aures velit: sique in ip-
sa Societate minus quid prober, id non extraordinarijs, sed vilitatis mo-
dis per ipsos eius Præpositos corrigendum curet. Ad Prouinciales præte-
rea Hispaniæ scripsit, vt viritum & Professis omnibus, ac domiciliorum
Præfectis quærent, cernerent necne Visitationem Societati per ho-
minem extrarium vtilem fore? nominaque omnium in libellum re-
lata singula Prouinciæ per fidum hominem ad Regem transmitterent.

Interim Romæ vir magnæ autoritatis, per quem diploma expres-
sum à Pontifice erat, si quid in ea re peccarat, haud leuiter (vt est
pudor ingenuis animis tortor, & cruciatus acerbissimus) luit. Interroga-
tus enim à Sixto de Præfulis Carthaginensis natalibus, non tam, vt ve-
rosimile est, dissimulandi studio, quam quod sine minus recordaretur, siue
nesciret, honestos, iustosque affirmavit esse, & graui dignos multa, qui
Pontifici secus narrassent. Cui Sixtus, inquire igitur, & comperta mihi
renuntia. Tum ambo in Hispaniam, ad suos ille, Pontifex ad Specia-
num dedere literas. Vbi autem plane allatum est, quod erat, rursus ex
homine Sixtus, quid deprehendisset quæsiuit, faterique prioris dicti insci-
tiam, seque multa, quam in alios pronuntiarat, reum profiteri, ac veni-
am deprecari cœgit.

Magno studio Prouinciales Claudij mandata exequuti: ij recens mu-
nus inierant omnes. In Castella Ægidius Consaluius propter viri autori-
tatem, ac prudentiam ex Bœtica temporum causa translatus. In Arago-
niâ Petrus Villalba ex Castella profectus. In Toletana Consaluis Auila,
qui Collegio Barginensi præerat, cum inde ab vinculis Marcenij Prouin-
ciæ careret Præposito, & Vicarius administrasset Franciscus Porrius. In
Bœtica Ludouicus Gusmanus. Ioannes Correa in Lusitania Sebastiani Mo-
ralis successore. Nemo prope omnium fuit, qui contra illud Visitationis
genus non subscriberet. Vnicus exitit primo in Aragonia Iosephus
à S. Iuliano, non quod rem probaret, vt aiebat, sed quod verebatur,
ne rem ita vulgatam, tantumque progressam reuocare velle pro argu-
mento acciperetur conscientia. Mox tamen planius re, vt aiebat, in-
specta, cum eiusdem formæ libelli Romam quoque ad Pontificem mit-
terentur, suum & ipse nomen adiecit. Ipse Perturbatorum dux Diony-
sius pariter subscripsit, magnum iururandum iurans ex animi sententia ita
se censere, neque talis negotij se participem esse. Quæ hominum in sub-
scribendo voluntas curam iniciebat nonnullam, ne sententias omnium con-
spirationis vi expressæ suspectas faceret. Dicitabant enim Perturbatores, quæ
ipsi magno animo tanquam se pro communi bono deuouentes conarentur,
plane alios sentire vniuersos, verum domestica vexationis metu absterreri
ne sententias suas nudarent. Tamen, Deo re commissa, literas ad Regem
Prouinciarum, nominaque idem censentium detulere Alfonso Romanus ex
Aragonia, Ioannes de Siguenza ex Bœtica, Franciscus Porrius ex To-
leto, Ioannes de Aguila ex Castella, Petrus Fonseca ex Lusitania. Qui
separatim diuersis temporibus Regem alloquuti sunt, grauissimeque in
hunc modum Fonseca, Tametsi in ea Visitatione non ageretur de Lu-
sitania, tamen Prouinciam illam, vt Societatis, excepta Romana, vetu-
tissimam, intelligentem graue inde in totum corpus damnum redunda-
turum, censuisse nequaquam satis perfunctam se officio suo, nisi post da-
tas ad Regem vnas, & alteras de re eadem literas, ipsismet Fonse-
cam allegaret, qui pro notitia, quam dudum, ex tempore quo Gene-
rali Euerardo fuit Assistens cum Regi tradi libelli cœpere, totius habet
Societatis, coram de tota causa sincere testificaretur. Pro certo igitur
Rex haberet, qui machinationem illam admouebant, neque priuatis
Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

139
Vir magnæ
autoritatis
Manricium
legitimo cõ-
iugio editum
pertendit.

140
Sed breui
manifeste re
vincitur ma-
gno suo pu-
dore.

141
Patres Pro-
uinciarum,
Hispaniæ, &
Lusitaniæ
magno con-
sensu Visita-
tionem Exter-
ni noxiam
pronuntiant

142
Ipse quoque
Dionysius
Vasquius
idem se fen-
tire iururando fir-
mar.

143
Delegati ex
Prouincijs
Regem allo-
quantur.

144
Fonseca gra-
uis oratio
ad Regem
pro Societa-
te.

A. C. 1581
ti Tur
leundi
duntur
iplinæ
officio
suspici
gratiam
que cum
um, op
& coe
um ob
tem op
mauer
trouit
radidit
panice
s. In
vi in
um.
et gram
ac m
mum
quod
deuon
l ab Sa
libi d
e conc
videtur
trano
te, &
nobis
cam de
um, in
ines ex
habent
, quam
ous in
ipis
erals, q
oma, t
donec
illa m
à Sant
deant
tur. Qu
cur ex
um hoc
illimi
duer
esse per
modum
factum
omine
moneat

iniurijs commoueri, quibus esset promptum domi remedium, neque Præpositi Generalis administratione, quam Procuratorum conuentus nuperime summe laudari, sed impatientia disciplinæ, & ambitione, quod honoribus deieci, quos sibi, suisue sperarant, in grauissima quæque totius instituti membra impetum facere animum induxerint. Itaque de mutanda Religione agi, quam cuncti ab ea condita Summi Pontifices, Concilium Tridentinum, tot annorum vsus, diuinum etiam rebus bene gestis iudicium comprobavit. Verumenimvero propter hæc pignora tantum abhorere Societatem ab re quacumque de natura Instituti, quamuis seruatu ardua videatur, mutanda, vt in Conuentibus Generalibus hoc primum statuatur fundamentum, nihil ex ea via, quam nobis Deus per Ignatium, pro sua bonitate monstrauit, & per quam, hæcenus duxit, attingendum. Sic exempla docere Sanctorum, & præcipue Sancti Francisci, qui cum turbulenti sui Ordinis in Generali conuentu vehementer, per gratiam quoque vnius Cardinalis, tenderent, vt paupertatem ab eo institutam tanquam extraordinariam, & ab alijs Ordinibus diuersam mutarent, vir humillimus, magna libertate in eum, sermonem erupit: Nemo mihi aliam quamlibet Religionem, aut viuendi formam, prudentem licet, & cautam obijciat. Nam Deus me ad hanc simplicitatem vocauit: per hanc incedendum mihi: per hanc credita mihi familia deducenda est. Itaque cum Deus Societatem vocarit, vt per abdicationem voluntatis, ac iudicij in obedientia, & perfecta legum suarum custodia, perfectum exterioris sui, & interioris hominis imolet sacrificium, atque ad proximorum salutem incumbat, Qui hoc Institutum tentet inuertere, & aliud quoduis inducere, plane eius hostem habendum esse. Non enim id esse Religionem reformare, quod est ad pristinam reuocare formam, sed deformare, ac funditus euertere. Hæc autem vt efficerent, seditiosos conquestos esse: Generalem externum esse, tanquam Generales, qui Hispani fuerunt externi non fuerint nationibus reliquis: aut qui nunc est Italus, non & Gallis, & Germanis, alijsque gentibus alienigena sit. Quo loco addidit Fonseca, id homines male habet, quod dominari ipsi, vt sperarent, si Hispanus esset, nequeant, Ideoque cum primum Generalatus ad Belgam collatus est, moliri noua cœpisse: & nunc, quo longius à spe abunt generalatus totius, eo instare acrius, vt suus sibi proprius, nomine Commissarius, re Generalis detur. Sed tamen, cur Hispanis potius, quam alijs nationibus iste Vicarius detur? Nonne id agitur, vt quod vna impetrat natio, idem sibi continuo iure suo deposcentibus cæteris, ex concinno hoc corpore, monstrum enorme multorum capitum fiat? At longius hinc abesse Generalem, quam recta administratio ferat, queruntur: certe non abest longius, quam cum Generales Hispani erant, nec longius ab Hispania, quam ab remotissimis alijs Prouincijs, quæ tamen Commissarium nihil desiderant, ac sine eo regi se optime profitentur. Cura boni communis obtenditur: ambitio animos stimulat, spiritus quidam diuidij persimilis Schismatico spiritui hæreticorum, quorum primus ruinae gradus est ab capite semet abscindere: veluti cum iidem negant decere, vt si quando incidat nostræ operæ vsus, Tua Maiestas ab Vrbe petat, expectetque ab Vrbe responsum (quod per vanissimam adulationem iactant, cum id incommodi præuidens Claudius Reutori Madritano, alijsque Patribus, qui apud te sunt, præceperit, vt ad natus omnes tuos ex tempore accurrant.) Sed illa cum ingerunt, Ecclesiasticorum eorum imitantur superbiam, qui olim, quo supra debitum sibi se tollerent apicem, & iustum iugum excuterent, contendere, vt vbi principatus rerum humanarum erat, & diuinarum statuerent: quod Constantinopoli, & Rauennæ tentatum, sua tandem superbos Præsules, Principumque

145
Refellitur
querela cau-
samum Ge-
neralem Ex-
ternum esse.

146
Rationes
cur non con-
ueniat Socie-
tati Commis-
sarius.

147
Adulatio
Turbatorum
in Regen-
coram ipso
Rege repre-
henso.

que ipsorum pernicie scimus luisse. Cum è contrario eà felicissima regna sint, in quibus maxima curâ sui gradus potestatibus sacris suum conseruatur obsequium. Hinc alia cum refutasset querelarum capita, subiicit Fonseca: turbulentos hosce similes quoque Hebrais illis esse, qui quod minus capaces erant Doctrinæ Euangelicæ, Christo dixerunt, Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Item hos ideo Societatis disciplinam culmari, quod tantæ perfectionis capaces ipsi non sint. At quemadmodum Christus non idcirco abstinit ab sua Doctrina, quod aliqui abierunt retrorsum, sed potius dixit, Nunquid & vos vultis abire? Ita Societati potius curandum, vt hos cum pace dimittat ad Religionem, si quæ eis conueniant, quam vt de regula sua quicquam peruertat. Porro Vistationem, quæ tentabatur, contra Tridentinum Concilium esse, quod Religionem, si ex ipsis idonei viri suppetunt, vetat per alienos inspicere. In Societate autem haud dubie multos suppetere peridoneos. Deinde esse contra ius, quod tot annorum vsu, cum postquam instituta est ab alienis spectata nunquam sit, acquisiuit: quod ita inaudita non posset sine iniuria eripi. Adhæc perniciem exempli longe permanaturam in Prouincijs nostras, & Religionem alienas. Præterea expressum à Pontifice Diploma per fucum fuisse, præsertim cum Societas ita postulare tota diceretur: quod longissime à verò abesse è subscriptis nominibus, ex tanto reluctantium consensu, & ardore Rex oculis suis perspiceret. Nec debuisse in causa tam graui solos accusatores audiri. Adiecit offensionem publicam, & existimationis iacturam, quam cum maximo animarum detrimento Religio ad hanc diem tam publice salutaris faceret. Quid quod ne appareret quidem inspectio illa, qua via posset institui? Neque enim circumire domicilia ipsum Episcopum posse omnia, neque ad eum Socios acciri, ne omnia turbarentur. Ad extremum interdictam, quidem esse Episcopo interpretationem Constitutionum Societatis, quam Pontifex Gregorius XIII. sibi vni, Præpositoque Generali reseruat. At si quicumque tandem potestate commutatio aliqua fieret, sciret Rex integrum fore Socijs eas leges accipere, aut rejicere, plurimosque non recepturos, eorumque imbecilliores causam idoneam nactus, remigraturos in sæculum, firmiores migraturos in externas Prouincijs, seditionibus omnia, confusione, tumultu complenda. Tali sententiæ coram Deo ex animi sui sententia restari ita esse, & scire quotquot in Societate sunt viri prudentes, vereque religiosi, eiusdem sententiæ esse: Regique se expromere, vt conscientiam suam liberet: & dignum aliqua fide esse, quod amplius annos quadraginta in Societate vixerit, & præcipua in ea gesserit munera, dignam quoque Lusitanam Prouinciã, eiusque fidelitatem: dignos defidentes in India, & Brasilia Socios, quorum summas preces, & obtestationes benigne respiciat, & nouo hoc clementiæ pigmore in diuino, ac regio obsequio labores eorum, animosque confirmet. Patribus adeo in hanc curam intentis fauebant præcipui ex Aula Dynasta. Ex Lusitaniã Albertus Austriacus Regni moderator per studiose scripsit super eo negotio ad Regem: Theutonijs Archiepiscopus Eboensis suas ad Internuntium Pontificium dedit literas, aperte professus, quod sibi notiora erant Societatis instituta, hoc magis deberi fidem affirmanti talem inspectionem exitalem fore. Specianus autem receptis à Pontifice literis, apud Regem sic egit, vt minime videretur (ita Patres Hispani loquuntur) Præpositus ipse Generalis agere vi maiore, ac studio posse. Cui Rex dicitur, breue id responsi dedisse, fieri, vt mandata sanctissimi: verum tanto studio opus non erat. Idem Specianus sub annum extremum cum Romam decederet, maxime animatus venit ad Pontificem confirmandum, ne quid tale, si rursus peteretur, concederet. Vehemens enim suspicio erat, qui negotium susceperant nequaquam destituros, quoad

Hist. Soc. Ie. s. Par. v. Tom. 1.

148

Idem comparati Schismaticis, & discipulis à Christo recedentibus.

149

Vistationis per Externum Concilium à Tridentino reprobatur.

150

Diploma Pontificium falsa narratione subreptum.

151

Interpretatio constitutionum Pontifici reseruat.

152

Confusio rerum omnium securata ex Vistatione Externi.

153

Dynasta vtriusque Regni causæ Societatis fauent.

154

Specianus efficacissime causam Societatis agit, & à Rege assensum in rem operatæ elicit.

ex voluntate perficerent : sed nihil impetrare ab Sixto præterea potuerunt. Quinimmo causam hanc ita complexus est, ut cum Internuntium nouum mitteret Annibalem de Grassis, illam ei nominatim etiam atque etiam commendaret.

Iam velut ex acie ad triumphalem Hierusalem iaculamur obturum, omnique emeritorum è numero, quos inter homines maxime heroicæ virtutis opinio prosequuta est, delibemus. Hi fuere in Castella Provincia Iacobus Vela : in Boetica Iacobus Sancius : in Toletana Ioannes Peralta, ac Petrus Pinnanus. Abulensis erat Vela, stirpe clarus, coquepotissimum obedientiæ statum delegerat Sacerdos creatus; oborta religione, quasi tantum honoris, ac muneris suscepisset indignus; quando iam integrum non erat deponere, illud restare existimauit, ut quod sua voluntate susceperat, aliena administraret. Hac animi inductione Societatem ingressus, perinde in ea vixit, magno semper studio animarum flagrauit, nec ob eam causam dies, ac noctes ulli pepercit labori. Apostolicas peregrinationes frequens obibat, ad quoscumque accederet populos mire gratus, ac fructuosus. Itaque ijs in oppidis, quæ iustrauit, viua permansit memoria virtutum eius, & sanctæ institutionis. Villagarziæ lateris dolore iæsus, initio tam impense precabatur à Deo, etiamnum vitæ annum ad sua, uti loquebatur, expianda peccata, ut diffidere plus nimio videretur. Sed ad extremum, ita confirmatus, ita certa repletus fiducia est, ut Christi effigiem manu tenens in hæc verba eruperit, Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per IESVM Christum: atque ita securus in pace requieuit decimo tertio Kalendas Martij, De eo sic scripsit ad Præpositum Generalem Provincialis Villalba: Iacobus Vela quatuor Vocorum Professor, vir ex optimis huius Provincie religiosis, ingens Operarius, magnique exempli, decessit Villagarziæ beatissimo fine, quo omnes ad pietatem valde commotos reliquit, illustribus editis, uti semper ante præstiterat, sanctitatis argumentis. Biduo post Hispali decessit Iacobus Sancius nihilo minore fama sanctitatis: de quo item Generali Præposito Agidius Consaluius tum Boeticæ Provincialis sic nunciat. Placuit Deo Iacobum Sancium ad se se assumere. Obijt cum exemplo, & pietate, qua semper vixit, susceptis Sacramentis, & summe cupiens dissolui vinculis huius vitæ, ut ad fruendum eo, quem tantopere adamauit, euaderet. Hic ille est Sancius, qui Romæ anno seculi huius octogesimo, dum Anglicana instituitur expeditio, studio animarum, & multa tolerandi pro Christo incitatus, in eam Pontifici Gregorio se se obtulit; ab eoque admonitus, ut cogitaret de Societate eius expeditionis gratia inuenda, dum preces facit in S. Petri, claram vocem, quæ è sacro tabernaculo erupit, audiuit: Esto de Societate nominis mei. Inde posito Romæ tyrocinio, Mussipontum translatus est in Lotharingiam, ut ibi occasionem operiretur in Angliam transeundi. Sed cum postea Orator Hispanus ex eo Regno cessisset, & homines Hispani rebus agendis ob hæreticorum suspiciones minus idonei forent, in Belgium missus est, ut regijs copijs nauaret operam, quod fecit singulari caritate, patientia, industria, magno honore militum, summa valetudinis suæ iactura. Quam ob causam primum Viridunum, deinde iterum Mussipontum concedere iussus est, hinc Mediolanum, & ad extremum valetudine magis semper fluente, Hispalim ad natale Cælum traductus. Vbi vbi fuit singularis vestigia Religionis impressit. Ex ea diuina voce, qua mirabiliter ad Societatem vocatus est, ita rerum piarum cogitationi mens viri adhæsit, & quodammodo affixa est, ut deinceps ne posset quidem in alijs cogitationibus immorari. Eadem voce altissima mysteriorum Christi repletus est scientia, ut de ijs tanquam homine maiori vbertate, & magnificentia maxima loqueretur. Et ut semper inhaerebat

155
Iacobi Vela
summa vita.

Sancti mo-
res.

Et mors fe-
lix.

156
Iacobi Sancij
vocatio
in Societate
mira.

157
Varijs locis
vitæ religio-
sæ edit exem-
pla.

158
Donum ora-
tionis insi-
gne.

Soc. 49.

bat mente diuinis, ita nunquam nisi de diuinis habebat sermones. Quod si quis forte alienos inferret, statim ad diuina commode transferebat. Quod cum esset iam celebre, non desuere interdum, qui experiendi studio de industria ad alia humane consuetudinis conarentur illum desistere, illata mentione belli alicuius, aut noui euentus. Ac Saneius magna quidem modestia, & comitate sermonem illatum excipiebat, sed extemplo ea dexteritate, vt vix collocutor sentiret, ad caelestia traducebat. Fiebatque beata permutatio, vt qui voluerat caelestem hominis Dei conuersationem deuocare ad terram, is cum minime sentiret, admiraretur se se sublatum in Caelum. Accessit hisce donis, & illud, Precatur à Deo est, vt omnem sibi patriam, propinquorum, ac rerum terrenarum memoriam eriperet, quod ita est consequutus, vt aliquando iucundè ipsemet dixerit, plus sibi quam postulasset, datum. Ita enim memoriam amisit, vt statim à cana, ne id quidem recordaretur vtrum cernasset: nec facere sacrum (statim vt inciperet memoria deficiente) posset. Qua tanta in obliuione magis erat mirum, si de Christo rebusque caelestibus differendi daretur occasio, nunquam desesse, quod diceret, sed novos vsque grandesque sensus ex beata illa vena profluere, summa perspicuitate, suauitate, ac vi. Tum vero cum de diuinis beneficijs, bonitate, & amore Dei loqueretur, totus animo, totus ore ignescere. Infundebat autem se illi tanta caelestium luminum, & suauitatum vbertate saepe diuinitas, vt æstus, & quodammodo exundans, clausis oculis, & ambabus manibus ad os admotis, inclamaret, Non plus Domine: Serua mihi hæc in alteram vitam: Noli hæc mihi iam ostendere; non est tempus. Tu es nimis bonus: tu expectare non potes: testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Admodum ægre ferebat, quod ad sacrum faciendum memoria non sufficeret. Cum autem coram Sanctissimo Sacramento communicaturus adstaret, dixisset ipsis eum oculis Diuinissimam Trinitatem intueri, eo venerationis, submissionis, & attentionis adstabat habitu. Cæteris, qui aderant ipse eius conspectus pro magna erat face, vt pietas, & ipsos penitus inflammarer. Dixit aliquando visum sibi dum communicaret videre Christum Dominum, qui ad se se paruulus ingrederetur, seque illi dixisse, Domine, tu es verus Deus, & homo, & tantus quantus ego sum, ergo extende te, & imple caput hoc meum, hæc brachia mea, corpus hoc meum: tuique sint hi oculi, tuæ hæc aures, tuum hoc os, & manus, & pedes. Tu loquere, tu ambula, tu vide audique in me. Quæ cum dixisset suauissime exclamauit, Viuo itaque iam non ego, viuit vero in me Christus. Alio tempore dixit visum sibi deuorare Domini Crucem, quæ cum parua esset initio, postea extendisset se se, ac totum impleset. Quare aiebat, Nunc ergo Christo confixus sum Cruci, nunc mihi Mundus Crucifixus est, & ego Mando. Nec aliter, se ac loquebatur gerebat. Nam hisce donis aliud haud minus, & exterorum probatio, ac fides, adiungebatur ardentissimus Crucis amor. Nihil habebat in ore frequentius, quam duo hæc verba, amare, ac pati. Sapissimeque solebat Deum precari, vt morbi omnes, & imbecillitates Patrum, ac Fratrum in se vnum conferrentur, quò ceteri omnes expediti, & acres in Vineam Domini laborarent. Nulli enim se vsui aiebat esse posse, nisi vt ferret onera. Quare & illo psalmi versiculo saepe Deum alloquebatur. Ve iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum: non raro, vt ostenderet, quam esset forte illa contentus, adiciens, funes ceciderunt mihi in præclatis. Denique feria etiam sexta, vii peroptabat, tanquam Crucis in regno vitam absoluit, etica febris consumptus. Nec dubium fuit, quin morienti caelestium adesset corona, quorum duos claro micantes Imine ipsemet sibi eo ipso die in cubiculo vivos

159

Assiduitas loquendi de rebus diuinis.

160

Obliuio Patriæ, & reru terrenarum petita. & obtentia.

161

Abundantia consolationum diuinarum.

162

Sensus eius caelestes, & ardentia Colloquia.

163

Summa votorum eius amare, & pati.

164

Sanctè moritur.

165
Ioannes Per-
alta homo
infirmis inno-
centiz.

166
Ingressus
eius in So-
cietatem, &
labores in ca-
obiti.

167
Agit liben-
tius cum pau-
peribus.

168
Diligentia
in studio Sa-
cro.

169
Pie moritur.

170
Infirmis in-
eo custodia
sensuum,

fos aperuit. Ioannes Peralta cognomentum nactus ex patria, Diocesis Pamplonenſis oppido, nunquam integritatem mentis, aut corporis, nunquam stolam innocentia primam mortifera labe creditur maculasse. Bono ortus genere, pollens ingenio, omnibus condiscipulis forma virtutis; Theologia Compluti sub Alfonso Deza nauabat operam, cum Deo ad Societatem vocanti diu resistit, quod indignum se, & repudiandum tanquam inutile pondus arbitraretur. Vicere tandem immodicam caelestes instinctus modestiam. Anno 1568. admissus, tyrocinio Villaregij, partimque Placentia, vna cum Theologia curriculo, absoluto, sexennium Compluti per varia exegit munera, summa in singulis approbatione omnium. Inde Madritum euocatus, & confessionibus domesticorum praefectus, non solum ei muneri cumulate satisfecit, sed & exteriorum permultos excoluit, multo alacrius quos inopia, ac solitudo, quam quos opes, & humana id genus decora commendarent, completens, studio non solum Deo, sed etiam hominibus accepto. Inde enim etiam a nobilibus ita breui coepta eius sella frequentari; vt vix alter esset aequae in Collegio occupatus, Adeo conciliatrix est Christiana modestia; & quisque existimat eum optimum fore aliena rectorem conscientia, qui norit suas moderari cupiditates. Matrona certe praenobilis, non nisi alacritate, qua Pater rogatus, vt ancilla eius confessionem exciperet, respondit eo se maxime loco adesse, vt pauperibus, & mancipijs inseruiret, commota est, vt ipsa quoque confessarium sibi eum deligeret. Ille vero nullo commodi sui respectu omnibus praesto erat: admonitis ianitore, & aedituo, vt quoties adessent, inopes, nunquam praetermitterent quin se se accirent: cumque aduocabatur, dicto ocius accurrebat, ipsos solitus aedituum, ac ianitorem appellare Praefides suos. Quicquid deinde superabat temporis (nec parum superabat vna animarum agenti negotia) totum Orationi, Sanctorumque lectioni Patrum impendebat: toto die certa in spatia, & opera distributo, quae non modo constanter, sed & propemodum religiose seruabat. Hinc, quod incredibile videatur, consequutus est, vt tot inter continuis occupationes, longasque preces, & imbecillitatem valetudinis, praecipue oculorum, triennio diligenter quaecumque ad mores pertinent, recognouerit: omniaque Sancti Gregorij, Ambrosij, Augustini, & quorundam praeterea peruoluntariter opera, excerpseritque, quinque excerptorum voluminibus coniecisset. Tanta, si quis committatur, in humanae naturae imbecillitate inest vis: tanta in temporis malignitate benignitas. Adeoque verum est, quod scriptor nobilis pronunciauit, Magis naturae industriam hominum, quam vim, aut tempus deesse. Duodecimo ab adita Societate anno Villaregium Rector, Magisterque Nouitiorum destinatur. Quo in muneribus singulari cum alumnorum profectu, suoque, sex annos posuit. Inde ob subortas Collegio lites, vt mitigarentur quidam litigatorum, qui sine causa contra eum exarserant, Talabricam amotus est, insigni eum obsequij documento, animique sui tranquillitate. Nec multo post grauior doloris curandi causa Talabrica Toletum deuectus: cum ita creuissent dolores, oculorum praesertim, vt alter eorum ex ipsa acerbitate mali foras emicaret; tandem Nonis Octobris, sexto, & quadragesimo aetatis anno, post recepta pie Sacramenta, terras reliquit. Ad eius, quam dixi initio sanctimoniae custodiam, & nutrimentum, praeter excellentem modestiam, ac verecundiam naturae bono inditam, adiungebat voluntaria ipse praesidia. Custodiam suis sensibus vndique seueram circumdabat: Oculos quidem ipse praemunivit Dominus, cum ita affecisset, vt vel aura lucis offenderentur. Fugiebat nouas res audire, nedum sciscitari: cum diceret: abunde esse Religioso viro domi suae, quod curaret, nedum vt ei curare aliena vacet: Linguam supra potius, quam

Soc. 49. A

infra modum coercuit: *Comis in remissione domestica: sed si vadesset, qui loqueretur, perpetuus auditor. Cuius rei causam aliquando cum redderet. Quid mihi, inquit, optabilius, quam iter facienti ut sit qui sumptum suppeditet? Gustatum ne valetudinarius quidem violare sustinuit vlla re extra communes. Ex hepate præcalido perpetua vrebat sitis, nec tamen extra refectioes ordinarias, vel gelidam degustavit. In morbo, quamvis grauiissime stomacho fastidiente, nunquam vel quid appetere exprompsit, vel repudiant, vel minus probauit oblata. Quin, etiam aliquando cum per incuriam appositum esset vitiatum iusculum, & delibatum seposuisset, hortante Sacerdote, qui rei imprudens aderat, ut paulo plus ex eo sumeret, nullo edito vitij signo, obedienter sumpsit. Neque vero mirandum id in Peralta est, qui ad Francisci Borgiæ imitationem pharmaca etiam odiosa haurire sorbillando tanquam suaue poculum, consueuerat, vltimo haustu multum os colluens. Iam afflicta adeo valetudo satis poterat pro voluntaria afflictatione censer, ille tamen ter in hebdomada vsurpabat flagellum, duos dies induebat cilicium, duas noctes abstinebat lecto. Quo vero patientiæ per hæc studia peruenisset, sæpe alias, at clarissime palam factum est supremo tempore, cum præ dolore, ut dixi, oculus exiliuit. Ita enim eam acerbiter pertulit, non modo ut nunquam ingemisceret, sed ut nec pertinere quidem ad eum videretur. Par erat laudibus hisce animi submissio. Nunquam passurus erat, ut ad Quatuor Votorum professionem admitteretur, multum reluctans, multisque cum lacrymis sese indignum esse contendens, nisi confessarius adegisset. Nunquam se quamvis per iniuriam, falsoque notatus, purgavit: monentique vni Præsidum, ut rationem sui redderet Generali Præposito circa lites, quas supra dixi, Mea, inquit, nihil interest ista purgatio, Si Pater Generalis necessariam iudicabit, ipsemet requiret, Obedientiam vsque eo coluit, ut cum Medicus aliquando super quodam remedio sententiam eius exquireret (aliquid enim medicinæ artis norat) responderit: Tu vero arbitrato tuo, nam mihi quidem obedire potius est, quam valere. Quem igitur se aduersus Spirituales medicos ferret, qui ita Medico parebat corporis? Iam familiarum cum Deo consuetudinem ab tyrociniis coeptam ad vltimum vsque spiritum produxit, tenore perpetuo, etiam in grauibz morbis. Dicebat enim malam valetudinem non impedire memoriam eius, quem ames, neque eius allocutionem, quo delecteris. Binas quotidie, alteram mane, alteram vespere, ponebat in precatione, ac meditatione horas: & hunc multum omnibus commendabat morem. Cogebatur præ oculorum infirmitate lacrymas continere: impetrare autem haud poterat, quin, multæ inter adhortationes, multæ inter sacrificia erumperent. Erat ea opinio, & felici constabat experimento, qui cum P. Peralta versarentur, ijs ex ipsa eius consuetudine sensim adhærescere pietatem. Quod est præstantis documentum virtutis. Quamvis enim, quæ nostra est prauitas, non perinde, ac vitium propagetur vsu virtus, tamen & ipsa cum vulgarem modum excessit, ad proximos quosque quasi contactu se fundit. Huius autem viri talis erat, adeoque nota perfectio, ut & viuens, ac moriens, domi, iuxta, ac foris pro sancto sit habitus. Petrus Pinnanus Oceaniæ honesto loco natus, cum iam quinquagenario maior ad religiosam vitam animum appulisset, atque ad familias alias optimis conditionibus inuitaretur, hanc nostram delegit, ad exercendæ humilitatis materiam. Quamobrem, & oblatum à nostris Sacerdotium non accepit. Anno 1562. ineunte admissus, inde continuis quindecim annis Compluti, dein, quoad pene vita superfuit, Madriti Procuratoris domestici munus gessit, non modo sine vllius querela, sed etiam cum laude vniuersorum. Nempe ut serus accesserat ad Vineam Domini, ita summa in omnes virtutes cura intendebat: adcoercoendz esset, cum modeste ipse subquereretur, ac diceret,*

171
Temperantia feruata.

172
Gustatum amaritie dominat.

173
Patientia eius egregia

Et animi demissio.

174
Obedientia excelluit.

175
Conuersatio eius assidua cum Deo.

176
Conuersatio eius sancta.

177
Petri Pinnaniferus ad Societatem accessit. Vita meculpa.

178
Strenuitas
in laboribus.

ceret, videre Patres paucillum quod in presenti recte faceret, non quam multum ante deliquisset. Fugiebat suos vulgare annos, ne respectu ætatis laborem ei Præsides mitigarent: & spinosa inter opera eam reperiēbat suauitatem pietatis, tantumque lacrymarum donum erat adeptus, ut quicquid vspiciam audiret lenioris deuotionis, vel in publico, vel ad mensam, vel in familiari vsu, iret totus in lacrymas. Lapsis iam viribus, nec sufficientibus ad Procuratorum discursus, quod maxime sordidum, nec parui laboris erat domi ministerium ambiuit, flagitauit, expressit. Mox ad cætera opera inutilis, iucundum erat videre, quam impigre ad Orationem cum cæteris surgeret, quam multis quotidie adesset lacris, quam assidue Rosarium tereret; quo ex munere, tanquam ex quodam rudimento, ad otiosissimum illud, beatissimumque Cælestis patriæ negotium laudandi perpetuo Dei, atque fruendi, secundo, & octogesimo ætatis suæ anno translatus est. Illud inter multa Domini erga fidelem, hunc seruum testificari indulgentiam potest, quod cum ei aliquando Madriti nummi aurei octoginta forte excidissent, nec reperire potuisset, plenus mœrore ad preces se se conuertit. Is interim, qui pecuniam excidentem viderat, & collegerat, cum sæpe tentaret illam ad suos vsus impendere, tanto semper metu repente corripiebatur, ut absumere nequam posset. Idque toties euenit, quoad religione tactus, Toledo quo concesserat, Madritum remittendam ad Pinnanum curauit: quo factum est, ut suarum hic precum fructum perciperet, & ille inutili se noxa facilius explicaret.

179
Orandi assiduitas.

180
Amisam pecuniam oratione recuperat.

Sacræ Reliquiæ, quas anno superiore Olyssipponensi Professorum Domui Ioannes Borgia donarat, celebritate, ac pompa totius Ciuitatis, quantam homines nullam meminerant, in templum nostrum è principe deportata. In ijs spina erat è Corona Domini, nec modica Sanctissimæ Crucis particula: Diuorum capita vnum, & viginti, brachia sex, aliæque ossa magno numero. Lipsanthecca ex argento, tum subtilitate operis, varietateque, tum gemmarum splendore visenda. Totius pompæ descriptio commendata literis, vulgataque typis extat. Multæ per Lusitaniam è singulis Collegijs fructuosæ excursionēs de more factæ. Maxime grati accidere Algarbijs duo Eborensium Patrum. Itaque ex Olyssipidis Faro, & Lago, tum publico nomine Magistratus, tum suo Negotiatorios, ut Collegium impetrarent, literas ad Præpositum Generalem magna cura dederunt. In Regiam classē, quæ aduersus Angliam Olyssipone constata est, viginti de Societate profecti: ex Lusitana Prouincia octo, ex Toletana, ac Boetica seni. Horum plerique dum, vel agrotis ministrant, vel alias strenue animarum causa ærumnas tolerant, graues hausere morbos. Ludouicus Fonsēca Sacerdos ex Boeticis: ex Lusitanis Robertus Rochfortus Hibernus item Sacerdos, & Balthasar Almeida Laicus extincti. Robertus Societate anno 1564. donatus Romæ, mox Dilingam, inde in Hiberniam missus multum exhaustus in Catholicis iuandis laboribus, inter frequentia vitæ discrimina, quoad vulgata iam notitia eius, & præmio interfectori proposito, cum nec latere diutius, nec posset vsui esse, clanculum euasit, & in Lusitaniam venit. Laboriosus rectique exempli vir erat, & multarum instructus linguarum peritia, quo magis incommoda, & acerba mors eius accidit classi, tanquam multos in vno perdidisset. Sebastianus Morales ex Prouincialatu, Philippo Rege perente, Iaponiorum delectus Episcopus, riteque sexto Kalendas Aprilis consecratus, cum Sociorum septem lecto manipulo in Indiam soluit.

181
Sacra Reliquia multa, & insignes in Olyssipponensi Professorum templum pompa insigni illata.

182
Milliones terrestres, & nauales.

Tres in hac extincti.

183
Robertus Rochforti præclarè acta.

184
Sebastianus Morales creatus Episcopus Iaponiæ soluit in Indiam.

Inter multa, quæ legati Iaponici, & Romæ cum Pontifice, & Mantuæ Carpetanorum cum Philippo Rege Catholico in commodum illius Christianitatis egerunt, vnum illud fuerat non è postremis, ut Ecclesiæ iam pro-

prope Quadragenaria, quæ reges in familiâ suâ censeret; numeraretque in suis supra ducenta capitum millia; atque adeo, & satis opulentæ, & satis adultæ, ut sponsum haberet, Episcopus daretur, à quo cum alia eius gradus, atque ordinis perciperet commoda, tum præsertim tam necessario illis locis, ac temporibus confirmationis Sacramento roboraretur. Spatio considerandæ rei sumpto, cum utriusque Principi aqua esset postulatio visa, Rex Philippus eum, qui supra nominatus est Sebastianum Moralez, tunc magno suo merito Lusitanæ Prouinciæ præpositum, & animo, consilio, virtute, industriâ, magnæ cuius rei parem, Pontifici ad id munus obtulit, à quo is probatus, & diplomatibus Apostolicis rite munitus, hoc anno Vlyssipone Iaponiorum primus Episcopus rite sacratus est: nec ita multo post, eo, quo dictum est comitatu, versus Indiam soluit. Sed ei Deus suâ inscrutabili prouidentia veterum laborum representare mercedem maluit, quam vitam & vires dare ad nouos, quos animo destinauerat exhauriendos. Navigatione huius anni parum salubri usus, cum morbus per vectores, & nauticam turbam grassaretur pestilens lethiferi lethargi, ipse impiger inter primos ægrotis iuuandis administratione Sacramentorum, aliaque quauis, quæ opus foret operâ, diurnam, nocturnamque sedulitatem adhibuit, nullâ in re sibi parcens, quoad vel haustu viriati Cœli, vel contactu afflatorum, ipso illo contracto morbo in naui decessit; quâ mox subductâ in vicinum Mozambici portum, omnium studia pro viri dignitate, quam experimenta virtutum venerabiliorem redderent, ad funus eius honorandum exarserunt. Est Mozambici Sodalitas celebris Fratrum Misericordiæ, quos vocant, virorum addictorum varijs hominum miserijs caritate subleuandis: ij æquum censebant suo in Sacello sepeliri Episcopum, qui ministrando infirmis, quod vnum ex ipsorum officijs esset, appetitâ morte, se in ipsorum numerum vltro inferere voluisse videretur. Contra Dominicani Patres, suo illum templo deberi dicebant, quod Episcopum Religiosum peregrè mortuum, vbi sui Ordinis templum non esset, credibile videretur in Religiosorum æde sacrâ potius, quam vbiuis alibi terræ mandari voluisse. His diuersa sentiebat Clerus Templi Maximi, contendebatque corpus Episcopi Aduenæ haud alibi, quam apud ipsos deponi oportere. Incendebantur studijs lites, & periculum in iudicij eventu offensionum erat; nisi prudenti temperamento, qui Lusitanis ibi rebus præerat Prator Sofalæ, Sacello Deiparæ, cui ab arce cognomen est, Iaponij Episcopi corpus extra sortem excipiendum decreuisset, nemine aucto reclamare. Iustis optimo Præsuli perfolutis, quinque naues Lusitanicæ resumpto cursu Goam tenuere, navigatione non infelici, si salubrior fuisset. In Indiæ Prouinciâ hoc anno nostri suis quique in stationibus, strenuè in Euangelij prædicationem incumbentes, nouem hominum millia Christo adiunxerunt: distinctè non exequar, quibus quidque locis quoue modo singillatim gestum id quod summatim exposui, nisi si quid notabile præ cæteris erit; cuiusmodi videntur Raciolani Collegij huius anni res. In eo enim præter plurimos Brachmanes ad Christi Religionem adiunctos, toti vici quatuor populariter communi consensu Christo nomen dedere. Id maximè mirum visum in vno ex istis vicis antea sic addicto Idololatriæ, ut capitale ibi esset de Christianâ fide amplectendâ cogitare, professis palam cunctis, se illos quicumque ad Christianos descenderent interempturos. Et facillè credebantur in remitura minæ, propter feram, & sanguinariam hominum indolem, rapto fere viuientium: nec quidquam pensi habentium, iure, moreque nullo, sed belluino potius impetu inter se viuere, confusissimo discrimine iurium officiorumque cunctorum. Iamque nec limites agris erant, nec omnino certa cuiquam vllius rei possessio, vi palam audaciaque dominante. Atque ea colluies morum annis iam quadraginta inueterauerat. Quando

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

FFF

misc-

185
Episcopus
Iaponiz da-
tus.186
Sebastianus
Moralez.187
Morbo ex-
tinguitur in
naui.188
Contentio
de loco eius
sepulturæ.189
Nouem ho-
minum mil-
lia conuerfa.190
Vici qua-
tuor ad
Christi Reli-
gionem acce-
dunt.191
Vnius ex il-
lis mutatio.

192
Vini vsus pu-
blice abdica-
tus.

193
Expeditio fe-
lix. Deo
Christianos
iuuante.

194
Satanicæ
præstigiæ Di-
uina vi di-
scussæ.

195
Duorum Re-
gû in Mala-
ccensibus coniu-
ratio.

196
Episcopi
Malacensis
pia sedulitas

miserante Deo emollii Primorum animi, dociles Euangelio commodan-
tes aures, alios quoque, & hi sensim cæteros in Societatem salutaris con-
siliij traxerunt. Dominante deinceps religione virtutibus statim cunctis sua
dignitas constituit. Publicæ res ordinate, Iudicia restituta. Res ablatae
spoliatis reddita. Finibus agrorum autoritas sua sancita. Discordia, quæ
multos odij internecinis committebant, arbitrio missi Sacerdotis è nostris
composita. Quin eò vsque processit emendationis studium, vt cum ani-
maduertissent admonitu seniorum, & vsu ipsi proprio, inde adeò supe-
riorem illam redundasse corruptelam, quod vino, maioribus eorum in-
sueti potui, largius insueuissent; cultis ad hoc ipsum in terrâ ipso-
rum vix fertili vincis, deinceps publicè decreuerint à vino conficien-
do abstinere; cumque occurreret, vnde igitur penderent vinarium in-
digal dudum à Ministris Regijs exigi solitum, tamen perseveratum in
proposito, constitutumque, vt aliunde solueretur quod vini nomine fisci
rationibus imputatum erat. Tanti enim esse istâ quantacumque tributi an-
nui pensatione, libertatem exercenda sobrietatis redemisse. Denique haud
dubiâ Diuini spiritûs operatione tantam mutationem sui multitudo illa,
ipsa mirabatur, sancto per omnes gliscente gaudio, ac spe optimâ per-
seuerantiæ, proprium ac perpetuum id bonum fore pollicente. Duabus
hoc anno expeditionibus nostri ad militum animas curandas expediti
comites à Ducibus sunt, successu vtriusque ad fructum religionis memora-
bili. Venerat ad Eduardum Menesium Indiæ Prætorum Nuncius, obside-
ri ab Ethnicis hostibus Columbum arcem. Repente is Classem arma-
uit, eique Præfecto Emmanuele Sosâ Corinio, ad liberandam arcem ire
iussit. Erant ita numerosæ hostium copix, vt præter exercitum, qui
arcem oppugnabat, alix abundarent, & legiones, & Classes, quæ
transitum subsidio venturis intercluderent. Quare, haud pacatum iter Co-
tinio fuit. Cæterum Deo iuuante, quod primum agmen habuit ob-
uium disiecit, fugauitque, adortus quin etiam arcem, in quam refu-
gerant, vi cepit. Pergenti occurrunt triginta hostium naues: captæ
omnes incensæque. aucto hinc militibus animo, itum in oppida vicina.
Duo ex his expugnata, direpta, combusta. Reliquum iter obsepibat
Vrbs Maritima, non arte magis, aut situ, quam superstitione, ac præ-
stigij munita. Fanum erat in faucibus portûs nescio cuius ibi culti Dæ-
monis. Huius occultâ vi (nisi ludibrium oculorum erat) efferuescebant
aquæ ad appulsum nauium hostilium. Id tunc quoque factum, sed con-
temnentes Lusitani Satanicas minas, bullentes inaniter vndas remigio
frangere, ac vi perumpere institerunt: & paruit euentu Dæmonis inhi-
mitas non vltâ speciem inanem efficacis. Lusitani Cruce prælatâ Dei-
que, ac Christi inuocato numine claustra portus irrumpunt, Urbem dire-
ptam concremant, Fanum ipsum euertunt: moxque nullo iam obstante
admoti Castris Columbum obsidentibus, mille hostium cædunt, in ijs
Centuriones decem, Elephantos tres, Fugientes reliquos ad pontem, quæ
necessarius erat transitus, assecuti occisione occidunt. Dehinc tot,
ac tantis rebus exiguo tempore, mirâ facilitate perpetratis, onusti præ-
da reuertuntur Goam, omnes incolumes, desiderato tot pugnis nemi-
ne; quatuor dumtaxat vulneratis. Malacæ Christianorum rebus magnus,
nec is ex vano haustus, impendebat metus. Rex Deioris pertæsus foe-
deris cum Lusitano prius icti, nouam Societatem cum Rege Maurorum
Achene contraxerat. Validæ singulorum vires, immanem potentiam
coniunctione faciebant; cui sustinendæ haudquaquam par futura Vrbs
Malaca videbatur. Et iam suspicione ipsâ belli, cessante commercio,
laborare fame Ciuitas cæperat. In hoc discrimine Antistes Vrbs, exqui-
sita sacrificijs Dei pace, Paulum Limam adit Nauarchum strenuum, &
bello fortem, qui per eos forte dies paucas, quibus præerat naues
in

in portu Malacæ habebat. Exponit quo in periculo, & publica res, & religio sit, coniuratione Saracenum cum Ethnicis. Actum de Malacæ, si ortum perdis detur orsa pertexendi. Vnum locum victoriæ relinqui, si quis occupet immaturas adhuc, & malè coherentes molitiones improuisâ irruptione opprimere. Quid multa? Paulus consilium probat, offert operam, negotium suscipit; cuius tamen successum proficitur à Diuinâ potius ope, quam ab humanis se sperare viribus. Ante omnia duos è nostris Sacerdotes postulat, cum his exiguam manum quadringentorum, viginti Lusitanorum militum in Insulam promouet Vrbi Deioris obiectam. Exlensione ibi factâ postridie Idus Augusti, totum eum diem operari religioni iubet. In patente Campo excitatâ arâ, circum eam residentes Sacerdotes duo militibus peccata confitentibus operam dant, cunctos expiatis Missæ Sacrificio peracto, Diuino epulo reficiunt. Hæc è muris Urbis suæ prospiciens Rex Deior misit percontatum, quid illic agerent? Responderi iussit Paulus Lima: Lusitanos eo maximè modo se comparare ad mortem fortiter oppetendam. Diluculo postera diei, quæ sacra erat Assumptæ in Cælum Deiparæ, irrumpunt in Urbem Lusitani sanè frequentem, & manu munitam: sed quid Deo, ac Dei Matri resistat? Paucis horis cæsi vbique hostes, superata mœnia, capta Ciuitas, naualia foedifragi Regis incensa, victores prædâ onusti, quinquaginta dumtaxat Socijs amissis, Malacam gratulatione magnâ reuerterunt.

Paucis priusquam hæc fierent diebus transierunt Malacâ, septuagesimo, quam Goâ soluerant die, Iaponij Legati cum Alexandro Valignano, & Socijs septemdecim in Iaponiam destinatis. Quo Valignanus consilio eum his Iuuenibus in Iaponiam rediret paulò distinctiùs explicandum est. Acceperat is Goâ à Coëllio Iaponiæ ViceProninciale litteras, quæ indicatâ nouâ Faxibæ potentiâ, & eiusdem in Christi religionem studio, subieiebant optimum factu videri ad eum magis, magisque Christianæ rei conciliandum, si Prætor Indiæ legationem ad eum mitteret, per quam gratijs actis ob fauorem hæctenus in Christianos impensum, etiam atque etiam rogaret, vt suâ illos beneuolentiâ fouere pergeret. Sic enim, & à se se, vt, & à Philippo Catholico Rege, cuius ipse vice Indiam regeret; sed, & à cunctis Europæ Principibus gratiam ingentem initurum. Animaduersum multis indicijs esse, mire cupere Faxibam laudari, honorarique à Regibus, & Populis exteris: quare haud vanam spem esse istud tali modo exhibitum officium Proregis Indici, haud vulgare apud ipsum, momentum habiturum. Probabat facillè consilium pro suâ prudentiâ Valignanus; nec dubitabat, pro eâ, quam habebat notitiâ Prætoris, quin ille gratificandi Religioni libenter occasionem arrepturus esset. Cunctabatur tantum in muneribus ad talis legationis ornatum necessarijs, quæ cum sumptum requirerent priuatâ munificentia maiorem, verebatur, vt inconsulto Rege, Prætor aut vellet, aut posset tantum impendij regijs imputare rationibus. In his eo hærente appellunt Goam ex Europâ reductes Iaponij legati cum donis, quæ pretiosissima simul, & speciosissima, permulta à varijs Europæ Principibus acceperant. Nihil ad rem, quam cogitabat opportuniùs accidere potuit. Nam, & pars istorum munerum abundè futura videbatur ad legationem commendandam, & præferebatur Iaponij Iuuenes, se se, quoad ipsorum arbitrij res esset, libentissimè cuncta in spem iuuandæ religionis impensuros. Vnâ igitur, & Prætori negotium exponit, & assensum eius elicit: nisi quod haud ita releuari se sumptû munerum est passus, vt non ad ea, quæ Iaponij ex Europâ tulerant, quaque ipse donare ipsis à Rege iussus erat, plurimum adiungeret. Legatum igitur Eduardus Menesius Prorex Indiæ suum ad Imperatorem Iaponiæ Faxibam, quod bene verteret, Alexandrum Valignanum destinat, eique in eo munere comites adiutores.

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

FFF 2

que

197

Religio militum in expeditionis prociectu.

198

Alexandri Valignani legatio in Iaponiam, quo consilio decreta, & suscepta,

199

Munera legationi ornanda vnde sumpta.

200
Legati Amacai perueniunt.

201
Ibi per festi-
quianuam morati co-
quantur.

202
Nauis è Iaponia soluit
cum tribus è
nostris.

203
Cambacundoni, qui om-
nes Patres abire iusse-
rat, ex eo ira.

204
Septuaginta
Christianorum templa
destruata.

205
Vxor Cambacundoni
Christianis fauet.

206
Duo Proceres Christiani
ni gratiam apud Imperatorem ser-
uant magno Ecclesiæ bo-
no.

207
Iustus Vecondonius, & Or-
gantinus latent in Insula
Iunogima

que Adolefcentes Iaponios volentissimos adiungit, ac tempestiuo ad nauigandum mari Decimo Kal. Maias hoc anno Goâ emittit. Ij paucis dumtaxat ad necessariam quietem diebus Malacæ morati, nono, & vicefimo, quam iterum vela fecerant die Amacai tenuerunt, non uno circa scopulos Oræ Sinicæ naufragijs infames, periculo perfundi. Hinc ne in Iaponiam, quò votis desiderijsque ferebantur, consueto ei traiectui tempore soluerent, Præfetti Regij avaritia obstitit: qui quantumuis à Rege iussus esset, nullo anno Iaponicam nauigationem omittere; tamen, quòd eo tempore sibi quæstuosiore ad Philippinas Insulas traiectum certis indicijs speraret, exorari nullis precibus potuit, ut nauem regiam vela facere in Iaponiam lineret: quare vsque ad annum fluentis sæculi nonagesimum, duodeuiginti totes menses desiderere Amacai legati coacti sunt. Interim iuxta ea, quæ Iaponici Patres in Conuentu Firandensi decreuerant, Dominicus Monterus Nauarchus Amacænsis nauis, quæ sola è Iapone ad finas nauigatura erat, cum in procinctu ad discessum esset, circa principium huius anni, Franciscus Garzesius Clientem suum cum munere non parui pretij ad Cambacundonum Ozacam mitit, excusans haudquaquam potuisse se tantam multitudinem Patrum in onerariam imponere: agrè constipatis ventoribus ac nautis, locum tribus Patribus reperiunt, cæteros necessariò in aliud tempus differendos. Tres qui discesserunt clerici erant proximè ad sacros ordines dispositi. Hi mittebantur Amacai initiandi Sacerdotio; ac mox, vti fecerunt, redituri. Hæc audiens Cambacundonus excanduit; Itane, inquit, Patres in Iaponiâ meo iniussu perstabunt! Adi dic Patrono tuo, conijciat illos in sentinam si locus alius deest, & saburræ vice inculcet. Ad ea Garzesius humillimè veneratus, & donum porrigens: atqui Domine, inquit, Patronus meus ventis vocantibus dare vela coactus est, hoc maximè mœrens, quod Tux Maiestatis in digressu salutandæ vrgens occasio soluendi otium negauit. Igitur hoc munusculum me ferre ad te iussit, tenue pignus obsequij, atque addictissimæ tibi voluntatis suæ. Accipit donum, nec placari tamen voluit Barbarus, qui constantiam in iniuriâ partem sapientiæ putabat. Ergo nouo edicto flammis aboleri Templa Christianorum iussit. Quadraginta ea numerabantur supra ducenta. Horum pulcherrima quæque, puta Meacense, Ozacense, Sacaiense, statim euerfa sunt; aliaque furori Gentilium magis obuia ad septuaginta; cæteris intactis ab hoc turbine. Quo tamen conciderunt Cruces omnes in locis antea eminentibus præclarâ specie positæ. Consolabatur nostros in his malis spes placandi Cambacundoni. Fauebat enim apertè Christianis, non modò eius vxor, de quâ diximus, sed præterea Frater, & Fratris filius, vt summos alios eius aulæ Principes sileam. Præterea Simon Condera, & Augustinus Christiani Dynasta pristinum apud Cambacundonum gratiæ locum, & ex eo potentiam obtinebant. Satisque constabat Imperatorem Iusti Vecondoni iacturâ deterritum, non audere negotium ipsi de Religione facere, ne tam fidis, tamque strenuis ducibus, quibus similes haud facillè reperiret, carere deinde cogeretur. Horum fauor nullâ in re sibi parentium, incredibiliter utilis erat: his tandem Ecclesiæ temporibus. Iusto Vecondono Augustinus non modo tutum, sed, & pro acerbo rerum statu, commodum, & quodammodò amœnum receptum dederat in semotissimâ, & maximè deuâ quadam Insula Iunogimâ. Erat ex eo loco facilis traiectus Meacum. Quare Organtinus, qui prouinciam in se susceperat visitandæ, ac consolandæ clam Meacensis Ecclesiæ, in eadem Insulâ latebrâs quæsiuit. Diuersabatur in tugurio à littorè remoto, nec facillè obseruabili: indeque iniuebat crebrò Iustum Vecondonum ad tertium inde milliæ cum propriâ fami-

Soc. 49. A

familiâ degentem. Darius Iusti Pater aliquantò ulterius in eâdem Insulâ non incommodum & ipse Domicilium habebat: ijsque cunctis Augustinus omnia necessaria perliberaliter suppeditabat. Præfecerat etiam eidem Insule Equitem Christianum, Georgium nomine, cui impensè innocentes illos exules commendauerat; stareque ipsum continuè ad portum iusserat, & omnes aduenas, maximè Idololatras, ab aditu Insulæ excludere. Per hæc tam calamitosa tempora magnum videri poterat si suos. Ecclesia filios teneret; nimium verò, & spe superius permulti, ijque insignes, baptismum hoc tractu temporum, & petierunt, & impetrarunt. Ex innumeris eius generis exemplis, quæ dicere omnia fas non est, equidem non prætermiserim vocationem Reginæ Tangi. Erat ea filia Aquequij, qui Nobunangam interfecerat, Vxor Iacondoni Regis Tangi, mulier ingenij maximi. Huic iam ante per viri absentiam, Imperatorem expeditione Ximeni comitantis, vehementer curiositas increuerat cognoscendæ Christianæ legis, de quâ tam multa ferebantur. Obstabat isti desiderio, quod vir eius haud intactus Zelotypiâ, insigni coniugis formæ in tam vagis Imperatoris cupiditatibus metuens, ne quis eam Cambacundono laudaret, seuerè discedens veterat, ne Domo vsipiam prodiret. In peramplo perque ornato ipsam Palatio reliquerat inter numerosum lectissimarum puellarum gregem, sub curâ nobilium virorum, sibi que fidelissimorum, quibus enixè commendauerat, vt Palatii fores custodiri diu noctuque validâ cohorte fortium militum curarent, neque, aut quemquam omninò se absente hospitem intrò admitterent, aut Reginam quamlibet volentem, efferre pedem limine paterentur. In his angustijs Regina Tangi sæpe frustra tentato ad Christianorum Ecclesiam accessu, piâ fraude cum matronis puellisque sibi fidis compositâ, per posticum, cuius ille clauem habebant, veste mutata, comitantibus paucis ipsarum, clam prodijt, Vincenciumque nostrum Catechistam linguâ Iaponicâ disertissimum, in templo nostro de Christianâ lege diu differentem attentissimè audiuit. Sub concionem, ipso Catechistâ, & Patribus vocatis, quædam dubia proposuit, quæ non vulgare ipsius ingenium probabant. Responsis auditis iam planè coniecta, baptismum, quem conferri alijs cernebat, sibi quoque continuè administrari magnoperè contendit: eâ maxime de causâ, quod eam suam esse sortem diceret, vt vix sperare posset facultatem sibi alias futuram eò redeundi. Interrogata quanam esset, magnas sibi esse causas id in præsentia celandi respondit. Apparebat haud vulgarem esse mulierem, venitque in suspicionem Patribus, esse illam forte vnam de trecentis pellicibus Cambacundoni, quæ in eius Ozacensi Regiâ custodiebantur. Deterruit hoc eos maxime, ne alioqui satis cruditam de fidei mysterijs, ad baptismum repente admitterent. Quare responderunt: haud quaquam eam satis paratam ad mysterium videri. Bono tamen esset animo, & Deo confideret, viam explendi tam sancti eius voti convenientem prouisuro. Hac vice sermonum, multâ iam nocte ingressi sunt Ecclesiam quidam e custodibus Palatii Regis Tangi. Hi cognito excessisse postico Reginam, conternati per omnia eam Idolorum templa, eâ forte die aperta, propter anniuersariam quandam Iaponici ritus supplicationem, quæsierat; conspicatque patens, & populo refertum Patrum Templum, explorabundi subeuntes, Dominam cum comitibus puellis, sellis, quas secum ad id ipsum tulerant, Domum reportarunt, attentiori deinde custodiâ egressum prohibitori. Postridie Matronam grauem cubiculi sui Præfectam, & omnium cogitationum arbitram, ad Patres misit, iussam suo nomine gratias agere, quod heri tam benignè, ac patienter Christiana mysteria

208

Darius item
Iusti Pater.

209

Multorum
conuersio-
nes.

210

Regina Tã-
gi seuerè cu-
stodita.

211

Pia fraude
in nostrum
templum clã
venit.

212

Et Cate-
chismo audi-
to baptismũ
petit.

213

Cur repul-
sam passã.

214

A suis custo-
dibus reper-
ta, & domũ
relata.

steria sibi declarare grauari non essent; tum offerre chartam, in quâ ipsâ manu sua dubia quædam circa res auditas, de ijs Domi cogitati recens enata, descriperat: & officijs, & dubijs ita responsum à nostris, vt tam Regina, quam eius interpreti, matronæ multi iudicij, satisficeret. Deinceps nullus abibat dies, quo die non aliquam, aut aliquas è suis mulieribus Regina Tangi, (quando adire ipsa non poterat) ad Patres mitteret. Audiebant eâ, quæ à Catechistâ dicebantur, auditaque, prout captus earum ferebat, Regina recitabant. Quæ inde magis, magisque in fide proficiens eas hortabatur ad eam felicitatem vsurpandam, quæ ipsi negaretur, videlicet ad baptismum suscipiendum; id quod ex ijs septemdecim breui tempore fecerunt. Sic habebat apud se Regina domesticam iam Ecclesiam, cum quâ totos dies assiduâ religione transgebat; oratione, piâ lectiōe, sermonibus sanctis; planè, vt Cœnobium sacrarum Deo Virginum Gynæceum Regis Tangi Ozacæ videretur. Animaduertens interea Regina ad expeditorem vsu, commercij, per quotidianos internuncios continuandi cum Patribus, præter copiam pendentium è suis nutibus mulierum, requiri fauorem, ac beneuolum studium viri alicuius ex domesticis, nobilem bonæ indolis iuuenem quæsito prætextu ad Patres allegat, prius admonitos, quid fieri cuperet. Vincentius Catechista quasi forte Domo prodiens in occursum iuuenis ad se venientis exit, ad se audiendum pellicit, efficaciter de mysterijs nostræ Religionis oratione planè percellit. Quid multa? Christianum efficit, mirâ gratulatione Regina iam in hoc quoque voti compotis. Verum agrè illam habebat, quòd quam alijs procurabat sacri baptismi gratiam participare ipsa nequiret, cum neque ipsa ire ad Patrum Templum, nec Patres ad ipsam penetrare possent. Dum hoc loco res essent, affertur Ozacam inopinatissimus nunciatus indictæ persecutionis in Christianos, & Exilij Patrum. Incredible dictu est, quantum indoluerit bona Regina, quam præter causam religionis ipsi carissimæ, cura suæ salutis stimulabat, verentem ne vbi Patres solum vertissent, nemo superesset, qui baptismum illam tingeret. Ergo ad id extremum consilium mentem appulit, vt clam se in arcâ conderet, quam mox obseratam suæ mulieres funibus noctu demissam per fenestram, ad Patres deferendam, per fidos homines curarent; qui eam baptizatam rursus ipsidem funibus è fenestrâ pendentibus ligatam, mulieribus supernè tracturis restituerent. Sed cum hæc exposuisset prudentioribus Matronarum, quas secum habebat, vehementer illæ repugnarunt; insuperque affirmarunt se, pro eâ notitiâ quam haberent mentis, & sensus Patrum, non dubitare quin id consilium valdè improbaturi forent. At nostri de his omnibus certiores facti, quotidianis maximè colloquijs cubiculi Præfectæ, Matronæ nobilis, & grauis, cui nomen in baptismo Mariæ obtigerat; quæque pro suâ apud domesticos autoritate facultatem satis liberam habebat palatio exeundi quoties vellet; decreuerunt non frustrari diutius iusta desideria Regina; quare illam ipsam Mariam satis edoctam, quid, & quomodo faciendum esset, Sacramentum baptismi administrare suæ Domina iusserunt. Fecit illa, & Gratia nouo nomine Regina imposto, ad Patres rediens: Ego, inquit, ita me honoratam, & veluti consecratam sentio sancto illo ministerio, quo me fungi voluistis; vt nefas ducam implicare me amplius curis humanis. Itaque vobis testibus Deo voueo perpetuam castitatem; & in eius rei signum comam tondeo. Nam, & in Iaponiâ quoque comæ detonsio abdicationem rerum humanarum indicat. Erat Maria in flore ætatis, ac formæ, regio genere, opibusque cuiusuis fere Iaponicorum Principum matrimonio non impar. Quare votum eius vbi precrebuit, admirationi omnibus fuit. Redijt haud mul-

215
Septemdecim puellæ Regiæ Tangi baptizantur ipsa procurante.

216
Item vir nobilis ex eius domesticis.

217
Incenditur Regina desiderio baptismi.

218
Quem accipit Domi à Matrona Christiana.

219
Hæc deinde castitatem vouet.

220
Redijt Regiæ Tangi, & aduersus eius minas Regiæ constantia.

Soc. 49. multo post hæc Iacundonus cum Cambacundono Ozacam, & cognita noua Religione suæ vxoris, homo, & superstitioni per se addictus, & è Cambacundoni nutu pendens, vehementer indignatus est, iussitque continuo redire ad patrios ritus. Quod cum illa generosissime respiceret, paratissimamque se ad mortem offerret, Barbarus, qui non ferè minus eius formam amabat, quam religionem oderat, neque illam ab se dimittere sustinuit, & omni contumeliarum genere sine vllâ intermissione vexauit. Gratiâ Reginâ nihil vniquam remittente de liberrimâ professione Religionis Christianæ, & ad eam identidem domesticorum aliquos adducere, quin etiam duos filios, totidemque filias coniugij sui fructus, nequidquam viro ringente baptizauit Mater. In hunc modum vixit, si hæc vita vocanda est, & non mors potius, ac martyrium continuum, sic inquam vixit annis inde tredecim Christiana Regina Tangi in contubernio Regis Idololatæ, quasi in Busridis ergastulo. Coniugia, maledicta, minæ, verbera quotidiana, sæpe furijs ignescens, strictum mucronem Barbarus pectori, aut iugulo coniugis admonuit, ni Christum eieraret sanguinem expotens; mox illâ, feriret sanè clamante, resiliens. Sæpe caras ipsi Gynæcei ministras, & comites Christianas coram ipsâ cadere, ab ipsâ abducere, Domo pellere; Mariam tamen nobilitatis suæ merito reuerentiùs tractatam magno suo solatio semper Regina tenuit. Cui aliquando, mox vt putabat moritura, tantum viri furor exarserat, peccata confessa est: errore in Neophytâ congressu Magistrorum prohibita excusabili, existimans eam in Pœnitentiâ item, vt in baptisimi Sacramento Sacerdotis obire vices posse. In quo quantum erraret admonita, cum primum potuit, curâ Patrum est. Ad extremum Mense Augusto anni millesimi sexcentissimi, confecta ærumnis Regina decessit, maximum, quod vix credibile videbitur, sui desiderium viro relinquens, serò videlicet agnoscenti quantum amississet, malo more inuidiæ humanæ virtutem presentem auersantis, sublatam ex oculis frustra requirentis. Egit vtrò Rex Tangi cum nostris Patribus, vt Reginæ mortuæ funus quam apparatusissimum facerent ritu Christiano, sumptumque in id liberalissimè suppeditauit, & ipse mœstissimus spectauit, nullum finem laudandæ mortuæ, suique culpandi faciens. Hæc in antecessum ex occasione delibata præter morem sint ex actis anni ab hinc tertijdecimi, tunc forte in mentem non ventura si nunc omitterentur. In Regno Bungi Constantinus Rex nutare sub hæc tempora in fide cepit. Primus illi ad Apostasiam gradus fuit expulsio quinque Patrum, quos vtrò expetierat, vt clam in suis terris Christianos iuuarent. Eos mutatâ nunc sententia, Cicacata pessimi Idololatæ consilio vsus, Regno eiecit, obtendens merum iræ Cambacundoni si is latebras Patrum in terris Ditionis Bungi rescuisset. Hactenus prolapsus non ibi constitit, vt sequens Annalis reddet.

Offert hic annus è Brasiliâ exemplum memoratu hodie salubre, quando pars autoritatis putatur, obdurare in conscientia mala, & peccati quamuis vulgo noti pœnitentiâ infirmi animi vitium creditur. Baia est cognomine omnium Sanctorum Ciuitas in Brasiliâ primaria, in qua Sacerdos in primis gradu, & dignitate clarus, quippe qui, & in Maiori Ecclesiâ Decanus, vt vocant, & in totâ Diœcesi Proepiscopus esset, præterquam cætera vitâ haud sanè laudatus, etiam professas, nec vllâ idonea excusatas causâ, cum Patribus illic nostris inimicitias gerebat, Non rarò Diuina Prouidentia medicinam animabus facit è languore corporum. Ita huic supinâ securitate dormitanti velleit aurem haud molliter acer monitor officij lethifer morbus. Vocat repente Sacerdotem, peccata fatetur, & detestatur, emendationem promit-

221
Maria, quæ
Reginam
baptizarat
eam consolatur.

222
Mors Regi-
næ Tangi, &
viri eius mu-
tatio.

223
Funus ei
Christianum
curantis, &
spectantis.

224
Regis Bungi
primus ad
Apostasiam
gradus.

225
Sacerdotis
Primarij pœ-
nitentiâ in-
signis.

226
Pro concio-
ne declarata

mittit si contingat reualefcere. Hactenus multos habet similes; illud eximium nec commune plurimis ostendit; quod cum Diuinâ benignitate recepisset vires, perstitit in professione poenitentia; nec eam clam habere apud se contentus, publicandam apud omnes curauit, quos offensos vitæ suæ licentiâ sciebat. Ergo pro suâ Proepiscopi potestate concionatores duos celebres, ad diuersas, easque numerosas producens conciones, suo nomine petere à Populo veniam iussit, ob parum recta exempla olim à se præbita. Cum nostris quoque dedit operam, vt suis in gratiam reditus non minus publicus foret, quam eius in nos odium, vulgò notum fuerat. Venit in Domum nostram: omni significatione veri affectûs nostros amplexatus est; insuperque Præpositum Prouinciæ enixè rogauit, admittere vt se se in Societatem dignaretur. Concedi hoc

227
Petit admitti
in Societatem.

quidem homini seni, & morbis fracto non potuit, quod nec ipsi, nec nobis expediret: tamen omnis honos merenti habitus, & rationibus latè adductis repulsæ acerbitas lenita est. Non multò post nouo morbo inuadente finem viuendi fecit, condito testamento, quo rem omnem familiarem satis copiosam Pauperibus legabat. Haud vanè est creditum, concessum illi breue interuallum valetudinis, vt fructus Poenitentia plenos edere, ac quasi tempestiuè maturare posset. Per reliquam Brasiliæ Prouinciam, præsertim in Residentijs Ilheorum, & Portus securi, in Collegio Fluminis Ianuarij, & Piratiningæ, res Christiana fortiter gesta, nec sine successu. Ecclesiæ adiuncti ex Infidelibus circiter mille. Exculsi fideles

228
Cur non admittitur.

industriâ pari. pacibus conciliandis, impuris amoribus dirimendis, aut sacro coniugio mutandis labor impensus, vti & ministrando Diuino Verbo, & Sacramentis Eucharistia, ac Poenitentia, quæ supra millia, viginti hominum haud valde solitorum ijs vti, nostrorum operâ perceperunt. In Vrbe Mexici hoc primum anno S. Ildefonsi Seminarium institutum est, inductis in paratum ad id domicilium centum pueris probare indolis, è maiore congregatorum è diuersis valdeque longinquis Regionibus multitudine delectis, & eorum institutioni præfectis tredecim è nostris. Nouum quoque Collegium Vadalaxaræ in nouâ Gallaciâ fundari ceptum, & quatenus licuit, ante exploratum Præpositi Generalis in eo admittendo consensum, studijs populorum moram tam longinqui responsi non sustinentibus, inchoatum est. Episcopus loci suam in Dicecesim veniens, tres è nostris, quorum duo Sacerdotes erant, magno ambitu impetratos secum duxerat. Eorum opera per septem totos menses in concionibus ad omnes ordines, lectionibus Catecheticis ad plebem, & rudem ætatem, Theologicis, aut de officijs ad Clerum, administratione Sacramenti Poenitentia, ita cunctis probata est, vt conspirante Ciuitate in votum Sedis perpetuæ tam vtilibus operarijs apud se statuendâ, Episcopus cum Clero repente decem aureorum millia contulerint; eique summæ Canonorum vnus tria millia nummum; alter Laicus è primoribus Urbis tantundem addiderint, eque istâ pecunia confestim, & ædes, & annua vectigalia parata, quæ fermè duodecim è nostris alendis sufficerent. Itaque scholæ iam tunc aperiri ceptæ, vberi in præfens profectu, sed spe in posterum maiori. Per reliquam Prouinciam idoneis locis missiones ex æquo laboriosa, ac frugifera frequentata.

229
Fructus ministeriorum Societatis per Brasiliâ,

230
Nouum Collegium inchoatum in Gallaciâ noua.

231
Ministratum infirmis.

232
Nouum Templum Manilæ.

Tepotzola, & Angelopoli charitas nostrorum in pestilentia scedam passim stragem egentium corporum edente, magna vtriusque Ciuitatis approbatione conspecta. In Manilanâ apud Philippinas sede Templo iam satis amplo ædificato, maiori successu ministeria Societatis ad salutem animarum exercebantur. Domicilium quoque habitationi nostrorum destinatum egregiâ liberalitate Ioannis Paciechi Maldonati viti ijs in locis primarij, magnificè surgebat. Vim addebant industria nostrorum Ethnicos ad suauem Christi iugum feruenti prædicatione vocantium, Diuina interdum pro-

Soc.49.

prodigia, qualia irrigandis nascentium Ecclesiarum quasi plantarijs, benigna Dei prouidentia solet impendere. Vnum exempli causa ponam. Venit in Templum nostrum Mercator Ethnicus, se se cum duobus filijs paruis ad baptismum offerens. Narrabat is se paulo ante trajicientem lintre, flumen a Crocodilo immane, os pandente tam fero impetu inuasum, vt declinandæ, aut potius tantillum differendæ mortis non aliam rationem inuenirerit, quam demittendo se se in aquam penitus, quò tamen miserum statim auida bellua secuta, faucibus e profundo abreptum extulerit. Tunc ipsum visum sibi videre duos viros, præstanti specie, albatos, qui se se ex ore monstri extractum celeri natatu in ripam extulerint: clarâ sibi inter hæc, & si non ad aures sensibili, animum personante voce, quæ admoneret; vt si tanto beneficio gratus esse vellet, baptismum susciperet. Hunc ille euentum narrando quamplurimis, vt non sibi soli salutaris fuisset, assequabatur.

233
Mira vocatio Mercatoris Ethnici ad fidem.

Liber Nonus

WITIO anni 1789. qui tot fere Christiano O...

